

”Sori mä en voin tullan”

**Negaatioilmaukset suomi toisena kielenä
-oppijoiden teksteissä**

Maisterintutkielma

Sari Halttunen

Suomen kieli

Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Halttunen, Sari Susanna	
Työn nimi – Title ”Sori mä en voin tullan” Negaatioilmaukset suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Lokakuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 87
<p>Tiivistelmä – Abstract Maisterintutkielmani tavoitteena on tarkastella negaatioilmausten kehittymistä S2-oppijoiden teksteissä Eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) taitotasolta toiselle siirryttäessä. Keskityn tutkimaan nimenomaan kieltoverbin sisältäviä negaatioilmauksia ja jätän tutkimukseni ulkopuolelle muut kiellon ilmaisukeinot (esim. abessiivin, kielteisen adverbien jne.).</p> <p>Tutkimukseni pohjautuu menetelmiltään ja aineistoltaan Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen The Linguistic Basic of the Common European Framework levels (Cefling) ja Toisen kielen oppimisen polut (Topling) -hankkeisiin. Tutkimuksen teoreettisena pohjana käytän hankkeiden parissa kehitettyä DEMfad-mallia (Franceschina ym. 2006), jonka mukaisesti tarkastelen negaatioilmauksia kolmesta näkökulmasta: taajuuden (frekvenssin), tarkkuuden (accuracy) ja distribuution. Nämä liittyvät käsitteisiin sujuvuus, tarkkuus ja kompleksisuus. Ensin tutkin negaatioilmausten frekvenssiä eli kuinka paljon negaatioilmauksia käytetään tuhatta sanaa kohti. Tämän jälkeen selvitan, kuinka tarkkaa negaatioilmausten käyttö on eli kuinka usein kiellot ovat kohdekielen mukaisia, kuinka usein virheellisiä. Lisäksi selvitan, millaisia virheitä tehdään eri taitotasolla. Distribuution näkökulmasta tutkin, millaisia negaatioilmauksia käytetään ja miten kieltojen käyttö monipuolistuu.</p> <p>Tutkimukseni aineisto koostuu Cefling-hankkeessa kerätyistä nuorten yläkoululaisten S2-oppijoiden teksteistä (527 kpl) ja Yleisten kielitutkintojen (YKI) kirjoittamisen osakokeen aikuisten S2-oppijoiden teksteistä (669 kpl). Koululaisaineiston tekstejä on taitotasolta A1-B2 ja aikuisten tekstejä tasoilta A1-C2. Molemmissa aineistoissa on muodollisia ja epämuodollisia viestejä sekä mielipidekirjoituksia. Koululaisaineistossa on lisäksi kertomuksia.</p> <p>Koululaisaineistossa esiintyy 26,2 ja YKI-aineistossa 20,8 kieltoa tuhatta sanaa kohti, eli koululaisilla kieltojen frekvenssi on hieman suurempi. Molemmissa aineistoissa kieltoja käytetään eniten A2-tasolla. Molemmissa aineistoissa kieltoilmausten tarkkuus paranee taitotasolta toiselle siirryttäessä. Suurin harppaus tarkkuudessa tapahtuu koululaisaineistossa siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1 ja YKI-aineistossa vasta siirryttäessä tasolta B1 tasolle B2. Koululaisaineistossa saavutetaan siis suurempi tarkkuus alemmalla tasolla kuin YKI-aineistossa. Eniten virheellisyyksiä on pääverbin taipumisessa. Hankaluuksia aiheuttaa myös esimerkiksi kielteinen imperfekti, jossa on eniten virheellisyyksiä A2-tasolla. Tekstilajeista eniten virheellisiä kieltoja on mielipidekirjoituksissa ja kertomuksissa, jotka vaativat enemmän omaa luovaa tuottamista kuin muodolliset ja epämuodolliset viestit. Negaatioilmausten katsotaan olevan hallinnassa koululaisaineistossa B1-tasolla (78,8 % kohdekielen mukaisia) ja YKI-aineistossa B2-tasolla (82,7 % kohdekielen mukaisia). YKI-aineiston C2-tasolla tarkkuus on jo peräti 93,9 %.</p> <p>Distribuution tutkimuksessa selvisi, että molemmissa aineistoissa käytetään eniten yksikön 3. persoonan muotoisia kieltoilmauksia. Vähitellen tasolta toiselle siirryttäessä kieltojen käyttö monipuolistuu ja myös negaatioissa käytettyjen verbien valikoima lisääntyy. Verbien määrän suurin kasvu on koululaisilla siirryttäessä tasolta A1 tasolle A2, kun taas YKI-aineistossa suurin harppaus verbien määrässä on vasta siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1. Samalla kun kielloissa käytettyjen verbien valikoima laajenee, vain yhden kerran kielloissa käytettyjen verbien prosentuaalinen osuus lisääntyy. Kieltojen käyttö on siis monipuolisempaa ja yksilöllisempää tasolta toiselle siirryttäessä.</p>	
Asiasanat – Keywords toisen kielen oppiminen, S2, negaatio, EVK, taitotasot	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NEGAATIO TUTKIMUSKOHTENA	3
2.1 Suomen kielen negaatio	3
2.1.1 Negaation määrittelyä	3
2.1.2 Kieltoverbi <i>ei</i>	4
2.1.3 Historiallinen katsaus kieltoverbirakenteisiin	6
2.1.4 Muut kiellon ilmaisukeinot	7
2.2 Aiemmistä tutkimuksista ja tämän tutkimuksen taustaa	9
2.2.1 Negaatio tutkimuskohteena	9
2.2.2 Cefling-hanke	10
2.2.3 Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikot	12
2.3 Tutkimuskysymykset	13
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	14
3.1 Aineiston esittely	14
3.1.1 Koululaisaineisto	14
3.1.2 YKI-aineisto	15
3.2 DEMfad-malli	16
3.3 Rajanvetoa	19
4 TULOSTEN TARKASTELUA	26
4.1 Negaatioilmausten frekvenssi	26
4.1.1 Koululaisaineisto	26
4.1.2 YKI-aineisto	28
4.1.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua	30
4.2 Negaatioilmausten tarkkuus	31
4.2.1 Koululaisaineisto	31
4.2.2 YKI-aineisto	47

4.2.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua	63
4.3 Negaatioilmausten distribuutio	65
4.3.1 Koululaisaineisto	66
4.3.2 YKI-aineisto	70
4.3.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua	77
5 PÄÄTÄNTÖ	79
LÄHTEET.....	85

KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIO 1	DEMfad-malli (Franceschina, Alanen, Huhta & Martin 2006)
KUVIO 2	Kieltoilmausten määrä ja tarkkuus 1000 sanaa kohti koululaisaineistossa taitotasoittain
KUVIO 3	Kieltoilmausten määrä ja tarkkuus 1000 sanaa kohti YKI-aineistossa
TAULUKKO 1	Koululaisaineiston sanamäärät, tekstien määrät ja sanamäärän keskiarvot taitotasoittain
TAULUKKO 2	YKI-aineiston sanamäärät, tekstien määrät ja sanamäärien keskiarvot taitotasoittain
TAULUKKO 3	Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) koululaisaineistossa taitotasoittain
TAULUKKO 4	Kieltojen määrä ja frekvenssi koululaisaineistossa taitotasoittain ja tehtävittäin
TAULUKKO 5	Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) YKI-aineistossa
TAULUKKO 6	Kieltojen määrä ja frekvenssi taitotasoittain ja tehtävittäin YKI-aineistossa
TAULUKKO 7	Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) koululaisaineistossa ja YKI-aineistossa
TAULUKKO 8	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet taitotasoittain koululaisaineistossa
TAULUKKO 9	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston A1-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 10	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston A2-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 11	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston B1-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 12	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston B2-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 13	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet taitotasoittain YKI-aineistossa
TAULUKKO 14	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston A1-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 15	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston A2-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 16	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston B1-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 17	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston B2-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 18	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston C1-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 19	Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston C2-tasolla tehtävittäin
TAULUKKO 20	Yhden kerran kielloissa käytettyjen verbien osuus kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä taitotasoittain koululais- ja YKI-aineistossa

1 JOHDANTO

- *Sori mä en voin tullan* - - . (F0387T1)
- *Anteksi, Minä entula, koska istuu siskon kanssa.* (F2457T1)
- *Minä en olen sanonut kenellekkään, että minulla on syntymä päivä* - - . (F2067T5)
- *Minä aina ei muista aika, no, me soitamme myöhemmin.* (F317AT2)
- *kaikki hyvät asiat voi oppiakin koulussa jos kotona ei ole oppittu.* (F679BT3)

Yllä olevat esimerkit ovat suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteistä ja osoittavat suomen kielen kieltoilmausten moninaisuutta oppijoiden kirjoitelmissa. Natiivillekin kielenkäyttäjälle voi tuottaa vaikeuksia muodostaa kirjakielen mukaisesti esimerkiksi passiivin perfektimuotoisia kieltoilmauksia, esimerkiksi *ei ollut tultu*. Ei siis ihme, että suomea toisena kielenä opiskeleva kohtaa haasteita kieltorakenteiden kanssa. Kielenoppijan täytyy hallita sekä kieltoverbin että pääverbin taivutus, oikean verbivartalon muodostaminen, astevaihtelu ja lisäksi vielä monia muita kiellon vaikutusalaan kuuluvia ilmiöitä.

Suomen kielen kieltoilmauksia on tutkittu jo 1850-luvulta alkaen, ja sitä ennenkin kieltoon liittyviä kuvauksia ja ohjeita on laadittu erilaisiin kieliopeihin ja muihin kielenkäytön oppaisiin. Myös suomi toisena kielenä -oppijoiden kieltoilmausten käyttöä ja kehittymistä on tutkittu jonkin verran. Kiinnostuin itse aiheesta professori Maisa Martinin ehdotuksesta. Aihe sinänsä on kiinnostava, ja aineistonani ovat S2-oppijoiden tekstit lisäsivät kiinnostusta edelleen. Käytän samaa aineistoa kuin Jyväskylän yliopiston ja Suomen Akatemian Cefling- ja Topling-tutkimushankkeissa on käytetty, ja vaikka tutkimukseni ei kuulukaan jo päättyneisiin hankkeisiin, se kuitenkin jatkaa niiden aloittamaa tutkimusten ketjua ja tuntuu senkin takia mielekkäältä. (ks. <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/cefling>; <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/topling>)

Maisterintutkielmani tavoitteena on tarkastella negaatioilmauksia suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä. Keskityn nimenomaan sellaisiin kieltoilmauksiin, joissa käytetään tai olisi pitänyt käyttää kieltoverbiä. Muut negaation ilmaisutavat ja kiellon vaikutusalaan kuuluvat ilmiöt, esimerkiksi objektin taipumisen, jätän tutkimukseni ulkopuolelle. Tutkimukseeni mukaan otettuja ja siitä pois jätettyjä kieltoilmauksia esitellään tarkemmin luvussa 3.3.

Tutkimukseni teoreettisena pohjana käytetään Cefling- ja Topling-tutkimushankkeissa luotua ja kehitettyä DEMfad-mallia (Franceschina, Alanen, Huhta & Martin 2006). Tutkimuksessani käsitellään negaatioilmauksia kyseisen mallin mukaisesti kolmesta

näkökulmasta, jotka ovat taajuus, tarkkuus ja kompleksisuus. Tutkin siis, kuinka paljon kieltoilmauksia käytetään, miten tarkasti niitä käytetään ja millaisia kieltoja käytetään. Tutkimukseni aineisto koostuu yläkoululaisten suomi toisena kielenä -oppijoiden ja aikuisten Yleisten kielitutkintojen (YKI) kirjoittamisen osakokeen teksteistä.

Tässä työssä käsitellään ensin luvussa 2.1 yleisesti suomen kielen negaatiota: millainen suomen kielen kieltorakenne on ja millaisia ilmiöitä siihen kuuluu. Ensin tarkastellaan kieltoa yleisesti ja esitellään kieltosanan eri merkityksiä. Tämän jälkeen tarkastellaan nimenomaan kieltoverbiä. Omana alalukunaan on lyhyt historiallinen katsaus kiellon esittelystä kieliopeissa. Luvussa 2.1.4. tarkastellaan muita kiellon ilmaisukeinoja. Luvussa 2.2 esitellään lyhyesti aiempia negaatioon ja kiellon oppimiseen liittyviä tutkimuksia. Omana alalukunaan esitellään myös Cefling-hanketta, jossa on tutkittu suomi toisena -kielenä oppijoiden tekstejä tavoitteena löytää kielitaidon taitotasojen indikaattoreita. Tämä tutkimukseni pohjautuu juuri Cefling-hankkeen aineistoon ja menetelmiin. Tämän jälkeen esitellään Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikot, joita on käytetty kielitaidon mittareina Cefling-hankkeessa ja tässä tutkimuksessa. Luvun lopussa esitellään tutkimuskysymykset.

Seuraavassa luvussa 3 käsitellään tutkimuksen aineistoa ja menetelmiä. Ensin esitellään tutkimuksen aineisto, sen jälkeen tutkimuksen teoreettinen tausta, DEMfad-malli. Alaluvussa 3.3 esitellään, millaisia negaatioilmauksia tutkimukseen on otettu mukaan ja millaiset ilmaukset on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle.

Luvussa 4 esitetään tutkimuksen tulokset DEMfad-mallin mukaisesti. Ensin käsitellään negaatioilmausten frekvenssiä, sitten tarkkuutta ja lopuksi distribuutiota. Alaluvut rakentuvat niin, että aina ensin esitellään ilmiötä koululaisaineistossa, sitten YKI-aineistossa. Lukujen lopussa aineistoja verrataan keskenään. Lopuksi luvun 5 päätännössä tiivistetään tutkimuksen keskeiset tulokset ja pohditaan tuloksia kielenoppimisen kannalta.

2 NEGAATIO TUTKIMUSKOHTENA

2.1 Suomen kielen negaatio

2.1.1 Negaation määrittelyä

Isossa suomen kieliopissa (VISK §1616) kiellon eli negaation on määritelty ilmaisevan, että ”jokin asiantila tai ominaisuus ei päde tai että jotakin ei ollenkaan ole”. Kielto voi ulottua vain yhteen sanaan tai koko virkkeeseen. Vastaavaan myöntöilmaukseen verrattuna kieltoilmaus on aina tunnusmerkkinen. Se eroaa myöntöilmauksesta muodoltaan, merkitykseltään ja käytöltään. Kieltolauseet ovatkin tekstissä paljon harvinaisempia kuin myöntölauseet. Esimerkiksi Isossa suomen kieliopissa mainitaan HKV:n (A. Hakulinen ym. 1980) aineisto, jossa 91 % (9222 kpl) lauseista on myöntölauseita ja vain 9 % (904 kpl) kieltolauseita. (VISK §1616.)

Suomen kielessä kielto muodostetaan yleisimmin apuverbinä toimivan kieltosanan *ei* ja pääverbin kieltomuodon avulla. Kieltoa voidaan ilmaista myös muilla tavoilla, esimerkiksi käyttämällä substantiivin abessiivimuotoa (*rahatta*), kielteistä adverbiä (*ilman rahaa*), karitiivijohdinta (*rahaton*), kieltoprefiksiä (*epäpätevä*), ma-infinitiivin abessiivia (*tekemättä*) tai erityisesti kieltolauseille ominaista sanastoa (*lainkaan, yhtään*) ja polaarisuusmorfeemeja (*kukaan*, vrt. *joku*) (VISK §1625). Käsittelen tässä alaluvussa kieltosanaa *ei* yleisesti ja seuraavassa alaluvussa tarkastelen sitä nimenomaan kieltoverbinä ensin yleisesti, sitten suomen kielen oppijan kannalta. Sitä seuraavassa alaluvussa esittelen kieltoverbin historiallisia vaiheita Savijärven (1977) tutkimuksen pohjalta. Lopuksi käsittelen äsken mainitsemiani kiellon muita ilmaisukeinoja.

Suomen kielen kieltosana on siis kieltoverbi *ei*. Hakulisen (1979: 254) mukaan tällainen verbin tavoin taipuva kieltosana periytyy uralilaisesta kantakielestä asti ja poikkeaa esimerkiksi indoeurooppalaisten kielten kieltosanasta, joka on partikkeli (esim. englannin *not*, saksan *nicht*, ruotsin *inte* jne.) (Savijärvi 1977: 27). Näissä kielissä kieltosanan pois jättäminen muuttaa lauseen myönteiseksi, vrt. *I am not a boy – I am a boy*. Jos sen sijaan suomenkielisestä lauseesta jätetään kieltosana pois, lause pysyy edelleen kieltävänä, vrt. *Minä en ole poika – Minä ole poika (minä olep poika)*. (Savijärvi 1977: 34) Isossa suomen kieliopissa (§1623) sanotaankin, että pelkkä kieltomuoto riittää siihen, että lause tulkitaan kieltolauseeksi.

Vaikka esimerkiksi Savijärven (1977: 24) mukaan kieltosana *ei* kuuluu ensisijaisesti

verbeihin, hän mainitsee kuitenkin myös sen partikkelinomaisen käytön. Hän antaa esimerkit kieltävistä vastauksista: *Ei kiitoksia* ja *Ei, sitä en tarkoittanut*. (Savijärvi 1977: 24.) Samat esimerkit esiintyvät Nykysuomen sanakirjassa 1978. Myös Tarja Puro (2002: 88-89) on erotellut tutkimuksessaan kaksi *ei*-sanaa: kieltosanan ja kieltoverbin. Kieltoverbinä se toimii hänen mukaansa silloin, kun se on ”pääsanansa kanssa predikaattina tai itsenäisenä vastauksena kysymykseen niin, että sitä pitäisi taivuttaa” (Puro 2002: 89). Kieltosanaksi hän katsoo sen ”vakiintuneissa ilmauksissa, kuten *ei se mitään* ja *ei kukaan*” (emt. 89). Partikkelinomaiselle käytölle Puro (2002: 89) luettelee olevan tunnusomaista taipumaton käyttö, irrallisuus predikaatista ja kiellon kohdentuminen lähinnä yksityiseen lauseenjäseneseen. (ks. Savijärvi 1977.)

Kieltosana ei rajoitu pelkkään kiellon ilmaisemiseen, vaan sitä käytetään myös esimerkiksi konventionaalituneissa kehoituksissa tai pyynnöissä, kommenteissa, samanmielisyyden osoituksissa ja erilaisissa kiteytymissä. Seuraavassa VISK:n (§1615) esimerkkejä:

Ei mutta sehän onkin hyvä juttu.
 Datakypärä päähän, joystick käteen ja *ei kun* lentämään!
Et viittis ulkovaatteissa sisällä olla.
 Sulle *ei* yhtää kamppaari maistuis.
 Voi *eiks oo* naurettavaa.
 R: *Ei* oo tarvinnu tänäänkään palella. T: *Ei niin*. (VISK §1615.)

Osa äskeisistä esimerkeistä on kiteytyviä, joilla ei ole mitään tekemistä kieltämisen kanssa, esimerkiksi ”ei mutta - - ” ja ”ei kun lentämään”. Pynnössä ”Et viittis ulkovaatteissa sisällä olla.” käytetään kieltoverbiä, mutta ei imperatiivimuotoa niin kuin pitäisi. Kommentissa ”Sulle ei yhtää kamppaari maistuis”, kysymyksessä ”eiks oo” ja vastauksessa ”Ei niin” käytetään kieltosanaa, vaikka merkitys on myönteinen.

2.1.2 Kieltoverbi ei

Vaikka suomen kielessä kieltosana on verbi, se kuitenkin poikkeaa muista verbeistä: sen taivutus on vajaaparadigmainen, sitä käytetään yleensä vain pääverbin kanssa eikä sillä ole itsenäisiä nominaalimuotoja. Historiallisesti katsoen tosin muoto *epä-* on *ei*-verbin 1. partisiippi, mutta nykyisin sitä käytetään ainoastaan yhdyssanoissa kieltoprefiksinä, esim. adjektiiveissa (*epävarma*, *epäsiällinen*) ja jonkin verran myös substantiiveissa ja verbeissä (*epäjumala*, *epäjärjestys*; *epäonnistua*). (Savijärvi 1977: 27; Ikola 1991: 57.)

Suomen kielen kieltoverbi on siis vajaaparadigmainen. Se taipuu persoonissa ja

luvuissa, muttei kaikissa tempuksissa eikä moduksissa. Tempuksia kieltoverbillä on vain yksi: preesens. Muulloin aikamuoto osoitetaan kieltoverbiin liittyvän pääverbin tai perfektissä ja pluskvamperfektissä myös *olla*-verbin muodolla (esim. *en lukenut, en ole lukenut*). Moduksia kieltoverbillä on tavallaan kaksi: indikatiivi ja imperatiivi. Muun muassa Hakulinen (1979: 253) käyttää termiä yleismodus, jolla hän tarkoittaa sitä, että kieltoverbin indikatiivimuotoa käytetään myös konditionaalissa ja potentiaalissa. Tällöin modus osoitetaan samalla tavalla kuin tempuskin eli konditionaalin ja potentiaalinn tunnuksia liitetään pääverbiin (*ei laulaissi; ei lukene*). Niin sanotun yleismoduksen lisäksi kieltoverbillä on erityinen imperatiivimuoto: *älä, älköön, älkäämme, älkää, älkööt*. Puheessa esiintyy myös murteellinen muoto *el-*. (Savijärvi 1977; Ikola 1991; VISK.)

Fred Karlsson käsittelee Suomen peruskieliopissaan (1982) kiellon muodostamista oppijan näkökulmasta. Esimerkiksi indikatiivin preesensin kieltomuodoissa on ensin persoonan mukaan taipuva kieltoverbi *ei*, ja sen jälkeen pääverbin taivutusvartalo ilman persoonapäätettä heikossa asteessa (Karlsson 1982: 81). Hankaluuksia kielenoppijalle aiheuttaa se, että joillain verbeillä on useampi vartalo, esimerkiksi *vastat/a: vastaa/n* ja *tul/la: tule/n*. Lisäksi astevaihtelu vaikeuttaa verbien taivuttamista. Kielenoppijalle hankala muoto suomen kielessä on kielteinen imperfekti, jossa kieltoverbiä seuraavassa pääverbissä ei olekaan odotuksenmukaista *i*:llistä muotoa, vaan pääverbi on partisiipin perfekti. Fred Karlsson (1982) neuvoo Suomen peruskieliopissaan, että partisiipin perfekti muodostetaan liittämällä *-nUt*-tunnus infinitiivivartaloon, esimerkiksi *osta/a > osta/nut*. Tätä perussääntöä hankaloittavat mahdollisen astevaihtelun lisäksi tiettyihin konsonantteihin liittyvät poikkeukset, joissa on joko progressiivista tai regressiivista assimilaatiota. Esimerkiksi jos infinitiivin vartalo päättyy konsonantteihin *l*, *r* tai *s*, partisiipin *n* assimiloituu kyseiseksi konsonantiksi, esim. *nous/ta > nous/sut*. Jos taas infinitiivin vartalo päättyy konsonanttiin *t*, se assimiloituu *n*:ksi, esim. *huomat/a > huoman/nut*. (Karlsson 1982: 65, 81, 154-155; White 2008: 176-177.)

Myös Leila White tarkastelee kieltoa oppijan näkökulmasta oppikirjassaan Suomen kielioppia ulkomaalaisille (2008). Hänen käyttämänsä terminologia on yksinkertaisempaa kuin Karlssonilla, eikä hän rasita oppijoita hankalilla termeillä. Hänen mukaansa suomen kielessä ei ole vain yhtä kieltosanaa, vaan ”jokaisella persoonamuodolla on oma negatiivisanansa: *en, et, ei, emme, ette* ja *eivät*” (White 2008: 167). Passiivimuodoilla ei tällaista omaa negatiivisananaa ole, vaan passiivimuodoissa passiivin tunnus liitetään pääverbiin: *ei pelata, ei pelattu, ei ole pelattu, ei ollut pelattu; älköön pelatko, älköön olko pelattu*.

2.1.3 Historiallinen katsaus kieltoverbirakenteisiin

Kieltoverbi ja sen taipuminen on ollut kiinnostuksen ja huomion kohteena jo ensimmäisistä kielioppeista alkaen. Sen käyttö on hieman vaihdellut eri aikoina ja sen käytöstä on annettu vuosien mittaan erilaisia ohjeita. Etenkin ennen ohjeisiin ja kielen kuvauksiin on vaikuttanut, miten kieltoverbiä on käytetty eri murteissa. Kaikki ohjeet eivät saaneet kannatusta edes omana aikanaan. Ilkka Savijärvi on osana väitöstutkimustaan (1977) selvittänyt kieltoverbin käyttöä koskevien ohjeiden kehittymistä tutkimalla vanhoja kielioppeja ja tutkimuksia. Esittelen seuraavaksi Savijärven tutkimuksen tuloksia.

Savijärvi (1977: 261) kertoo, että jo ensimmäinen suomen kielioppi, Eskil Petraeuksen *Linguae Finnicae brevis institutio* (1649), mainitsee kieltävän adverbien *en*, jota on taivutettu seuraavasti: *en tahdo, ett sinä tahdo, ei hän tahdo, embä me tahdo, ettet te tahdo, eivät he tahdo*.

Savijärven mukaan huomattavaa edistymistä negaation käsittelyssä esiintyi Pärttyli Vhaelin *Grammatika Fennicassa* (1735), jossa jo ymmärrettiin kieltosanan ja pääverbin yhteenkuuluvuus sekä se, että nimenomaan kieltosana taipuu. Savijärven mukaan Vhael taivuttaa kieltosanaa seuraavasti: *en, et, ei ole; emme, ette, ei ole*. Monikon 3. persoonassa mainittiin vain inkongruetti *ei*, kun taas seuraavalla vuosisadalla ilmestyneessä Johan Strahlmannin *Finnische Sprachlehressä* (1816) esitetään monikon 3. persoonassa rinnasteisina muodot *ei* ja *eivät*. (Savijärvi 1977: 261 – 262.)

Edelleen Savijärvi esittelee Jaakko Juteinin *Finska Språkets Grammatikissa* (1818) mainitun ”erikoislaatuisen ratkaisun”: *en minä, et sinä, ei hän; en me, et te, ei he*. Tämänkaltainen lounasmurteiden mukainen kieltotaivutus ei kuitenkaan saanut kannatusta. Reinhold von Beckerin *Finsk Grammatikista* (1824) Savijärvi löytää nykykielen mukaisia taivutusmuotoja: *en, et, ei; emme, ette, eivät*. Becker antaa etusijan kieltoverbin monikon 3. persoonan päättelliselle muodolle, vaikka hyväksyy myös inkongruentin muodon *ei*. Kustaa Renvallin *Finsk språklärasta* (1844) Savijärvi nostaa esille sen, että ”kieltoverbejä on Renvallin mukaan kaksi: imperatiivinen *äläh* ja muissa tapauksissa käytettävä *en*, jolla on indikatiivin persoonapääätteet, mutta ei modus- ja tempuseroja”. Kieltoverbin taivutus on Renvallilla seuraava: *en, et, ei; emme, ette, eivät (ei)*. (Savijärvi 1977: 262 - 263.)

Savijärvi esittelee tutkimuksensa historiallisessa katsauksessa myös ehdollisen negaation, josta kielioppeissaan kirjoittivat Reinhold von Becker (1824), Fabian Collan (1847) ja G.E.Eurén (1851). He erottivat ehdollisen ja ehdottoman negaation, niin että ”ehdollisella negaatiolla he tarkoittavat kieltosanaa *ellen, ellet, ellei* jne.”, jota he eivät Savijärven mukaan ole osanneet yhdistää muihin vastaaviin konjunktioihin (esim. *ettei, muttei, vaiikkei*).

(Savijärvi 1977: 263 - 265.)

Ehdollisen negaation lisäksi Savijärvi on löytänyt vanhoista kieliopeista myös toisen nykykielestä poikkeavan kannan eli kieltosanan käyttämisen nominaalimuotojen, etenkin infinitiivien yhteydessä. Tyypillisin ratkaisu on ollut se, että ”kieltosanaa joskus voidaan käyttää infinitiivienkin edessä, mutta vain taipumattomana partikkelina”. (Savijärvi 1977: 265.) Tällainen tapaus olisi esimerkiksi Collanin mainitsema *ei muuttaa* = (*att icke förändra*) (Savijärvi 1977: 263), josta nykykielessä käytettäisiin abessiivia *muuttamatta*. Eurénin kieliopissa (1851) hylättiin tämänkaltaisen taipumattoman kieltosanan käyttö ja neuvottiin kieltämään infinitiivit abessiivin avulla (Savijärvi 1977: 264).

2.1.4 Muut kiellon ilmaisukeinot

Kieltoa ilmaistaan kieltoverbin lisäksi myös monilla muilla tavoilla. Tutkimuksessani keskityn nimenomaan kieltoverbillisiin kieltoihin, mutta esittelen tässä lyhyesti myös muut kiellon ilmaisukeinot, koska ne ovat oleellinen osa suomen kielen negaatiota. Iso suomen kielioppi lähestyy negaatiota semanttisesti ja käsittelee kaikki kieltoon liittyvät asiat yhtenä kokonaisuutena, kun taas osa kieliopeista ja kielen oppaista käsittelee negaationa pelkästään kieltoverbiä (esim. Osmo Ikolan *Nyky-suomen käsikirja* ja Leila Whiten *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*). Toisaalta niissä käsitellään esimerkiksi kieltoa ilmaisevaa abessiivia loogisesti sijamuotojen kohdalla. Iso suomen kielioppi esittää asiat yksityiskohtaisen tarkasti, ja se onkin suunnattu lähinnä kielen ammattilaisille, kun taas esimerkiksi Whiten kielioppi on tarkoitettu suomea opiskeleville, jolloin sen on tarkoituksenmukaista olla mahdollisimman selkeä ja oleellisimmat asiat helposti avaava.

Kieltoa voidaan ilmaista verbin lisäksi tai sijasta myös muiden sanaluokkien avulla. Voidaan käyttää esimerkiksi substantiivin abessiivimuotoa (esim. *rahatta, autotta*), joka tosin on melko vähäfrekventtinen ilmaisutapa. Yleisempää onkin käyttää abessiivimuotoa merkitykseltään vastaavaa kielteistä adpositioita tai adverbiä (*ilman rahaa, ilman autoa*). Jonkin puuttumista ilmaisee tehokkaasti myös karitiivijohdin *-tOn* (*rahaton, autoton*). Muita kiellon ilmaisutapoja ovat kieltoprefiksit *epä-* ja *ei-* (esim. *epäpätevä, ei-toivottu*) ja MA-infintiivin abessiivi (*Huone on vielä siivoamatta*). (VISK §1625.)

Koko lauseen sisältö voidaan kieltää esimerkiksi sanoilla *tuskin* ja *harvoin* (esim. *Tuskin esiinnyn kevätjuhlassa tänä vuonna. Harvoin minua pyydetään esiintymään*.) VISK:n (§ 1626) mukaan tällainen lause ei ole kieltolause, koska verbi on myöntömuotoinen, mutta se kuitenkin käyttäytyy kieltolauseen tavoin.

Kieltoverbin ja pääverbin lisäksi lauseessa voidaan käyttää kielteisyyden merkkinä ns.

polaarisuusmorfeemeja (Savijärvi 1984: 145). Isossa suomen kieliopissa (§ 1615) puhutaan kieltohakuisista ilmauksista, ”joilla on oma positiivinen vastaparinsa”. Kyseessä ovat sellaiset sana- tai morfeemiparit, joista toista käytetään vain myönteisissä, toista taas vain kielteisissä yhteyksissä, esimerkiksi *-kin -kAAn, jotakin – mitään, joku – kukaan, joskus – koskaan*. Lisäksi on sellaisia kielteisissä yhteyksissä käytettäviä sanoja, joille ei ole myönteistä vastaparia, esimerkiksi *lainkaan, ollenkaan ja yhtään*. Tämänäyttöiset kiellon ilmaisukeinot voivat vahvistaa kieltoa, esim. *En lainkaan epäroinyt*. Ne voivat myös tämentää lauseen merkitystä tai negaation vaikutusalaa, esimerkiksi *Minä en tulekaan sinne. – Minä en tule sinnekään*. (Savijärvi 1984: 145.)

Vaikka lause on tarkoitettu kielteiseksi, kieltoverbi voi joskus puuttua, varsinkin puhutussa kielessä. Pelkkä pääverbin kielteinen muoto voi riittää siihen, että lause tulkitaan kieltoauseeksi, esimerkiksi ”*mää viittinym mennä*” (ISK §1623). Vaikka predikaatti olisikin muodoltaan myöntävä, lause tulkitaan yleensä kielteiseksi, jos siinä esiintyy kieltoauseelle tyypillisiä ilmaisuja. Savijärvi (1965 : 131) on löytänyt tähän osuvan esimerkin Juhani Ahon Rautatiestä (1962: 20): ”*Tokko lie Matti vielä itsekkään käynyt.*” Savijärvellä (1965 : 132) on myös toinen esimerkki Ahon Rautatiestä (1962: 53), jossa taas lause on kieltoamuotoinen, mutta siinä on myöntöauseelle ominainen *-kin*-liite, jonka vaikutuksesta muuten kielteinen lause muuttukin sisällöltään myönteiseksi: ”*Niin kuin sinä et sitä jo olisi monta kertaa ennenkin hoitanut.*” Savijärvi (1965 : 104) antaa esimerkin myös lauseesta, joka on sisällöltään kielteinen, vaikka se on muodoltaan sillä tavalla myönteinen, ettei mikään lauseessa viittaa kielteisyyteen: Vanhan testamentin lause ”*Olenko minä veljeni vartija?*” merkitsee Savijärven mukaan samaa kuin kieltoamuotoinen lause ”*Enhän minä ole veljeni vartija?*” (Savijärvi 1965 :104.) Tämänäyttöinen kieltö on kontekstisidonnainen, ja se sisältää oletuksen tietynlaisesta vastauksesta.

Tässä alaluvussa kuvattuja kiellon ilmaisukeinoja en ole ottanut tutkimukseeni mukaan, vaan olen edellyttänyt, että ilmauksissa on selkeästi kieltoverbi. Poikkeuksena tästä olen kuitenkin laskenut polaarisuutta osoittavan *-kin / -kAAn*-vaihtelun tutkimukseeni mukaan. Lauseen kielteisyys vaikuttaa myös subjektin ja objektin muotoon, mutta näitäkään en ole omassa tutkimuksessani huomionut.

2.2 Aiemmista tutkimuksista ja tämän tutkimuksen taustaa

2.2.1 Negaatio tutkimuskohteena

Negaatiota on tutkittu runsaasti ja eri näkökulmista. Jo 1800-luvun puolivälissä ilmestyi ensimmäinen negaatiota koskeva tutkimus, G.A.Avellanin *Om sättern i Finska periodbyggnaden uttrycka Negativa Begrepp* (1853), jossa on käsitelty lähinnä kirjasuomen negaatioon liittyviä ongelmia (Savijärvi 1977: 43). Tämän jälkeen on ilmestynyt lukuisia tutkimuksia. Muun muassa Matti Sadeniemi ja Aarni Penttilä ovat tutkineet kielto- ja myöntölauseen eroja ja Ilkka Savijärvi itämerensuomalaisten kielten negaatiota ja lisäksi negaatiota mm. suomen murteissa ja yleis- ja kirjakielessä. Savijärven tutkimusta esittelin osittain edellisessä luvussa 2.1.3.

Negaation oppimista on tutkinut viime aikoina muun muassa Maija Grönholm. Hän on tutkinut esimerkiksi ruotsinkielisten kielenoppijoiden negaatiokonstruktion oppimista suomen kielessä toisena kielenä ja pyrkinyt selvittämään, onko suomen kielen negaation oppimisessa tietty oppimisenkulku, joka on nähtävänä samanlaisena kaikilla kielenoppijoilla (Grönholm 2007). Grönholm on soveltanut tutkimuksessaan Pienemannin (1998) ns. PT-teoriaa eli prosessoitavuusteoriaa, jonka mukaan tietty rakenne opitaan tietyssä järjestyksessä. Grönholm esittelee kyseisen teorian mukaiset neljä kielenoppimisen tasoa: Ensin tasolla 1 opitaan yksittäisiä sanoja, jonka jälkeen tasolla 2 opitaan lisäämään yksittäisiin sanoihin morfologisia tunnuksia. Tasolla 3 opitaan siirtämään kieliopillista tietoa lausekkeiden välillä ja tasolla 4 myös lauseiden välillä. Grönholmin tutkimuksen mukaan 4.-8.-luokkalaisten kiellon oppimisenkulku on sellainen, että ensimmäisessä vaiheessa käytetään yksikön 3. persoonan muotoista kieltoverbiä ja pääverbi on yksikön 3. persoonan myöntömuodossa (esim. *minä ei menee*). Seuraavassa vaiheessa kieltoverbi pysyy ennallaan, mutta pääverbiä taivutetaan yksikön 1. persoonan myöntömuodossa (*minä ei menen*). Kolmannessa vaiheessa kieltoverbistä käytetään yksikön 1. persoonaa ja pääverbi on edelleen yksikön 1. persoonan myöntömuodossa (*minä en menen*). Neljännessä vaiheessa osataan pääverbistä muodostaa jo kohdekielen mukaisesti yksikön 1. persoonan kielto (*minä en mene*). Lisäksi Grönholm havaitsi tutkimuksessaan, että ruotsinkieliset käyttävät preverbaalista kieltoa, vaikka ruotsin kielessä kielto on postverbaalinen. (Grönholm 2007; www.oulu.fi/kielitieteenpaivat2007/Abstraktit.pdf)

Myös Annukka Honkimäki ja Anne Kultra ovat tutkineet negaation oppimista pro gradu -työssään ”Sä ei tulit mun luo” Suomi toisena ja vieraana kielenä – negaation

oppimisesta (2006). Heidän tutkimuksessaan tarkastellaan, millaisia kieltomuotoja S2-oppijat tuottavat ja missä järjestyksessä negaatioilmausten oppiminen etenee. Honkimäen ja Kullan tutkimus poikkeaa omastani siinä mielessä, että aineisto on rajattu puhuttuun kieleen. Tutkimuksen koehenkilöinä on ollut yhteensä 20 eri tasoilla olevaa S2-oppijaa Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen suomen kursseilta.

Honkimäki ja Kulta (2006) ovat jakaneet aineistonsa norminvastaiset negaatioilmaukset luokkiin sen mukaan, onko virheellinen muoto pääverbissä vai kieltoverbissä. Pääverbiin liittyviä norminvastaisia negaatioilmauksia he löysivät neljänlaisia: infinitiivin näköisessä muodossa olevat pääverbit (*minä et juosta*), norminvastaiset persoonamuotoiset pääverbit (*minä ei juoksen*), norminvastaiset pääverbittömät negaatiot (*minä en bussissa*) ja muut poikkeamat (*minä en raskoa*). Kieltoverbiin liittyvät virheelliset negaatioilmaukset liittyivät kongruenssiin: norminmukaisen kongruenssin (*minä en juokse*) sijasta esiintyi joko inkongruenssia (*minä et juokse*) tai nollakongruenssia (*minä ei juokse*).

Honkimäen ja Kullan (2006) tutkimuksessa esiintyvistä negaatioilmauksista kaikilla taitotasolla suurin osa on norminmukaisia sekä pääverbin että kieltoverbin suhteen. Virheellisiä ilmauksia esiintyy kaikilla tasoilla, mutta virhetyypit vaihtelevat tason mukaan. Yleisesti virheiden määrä vähenee tasolta toiselle siirryttäessä. Kaikilla tasoilla suurin virhetyyppi on norminvastaisesti käytetty persoonamuotoinen pääverbi. Infinitiivimuotoisen pääverbin osuus oli alimmalla tasolla yhtä suuri kuin virheellisesti taivutettujen pääverbien, mutta ylemmille tasoille siirryttäessä niiden määrä vähenee voimakkaammin kuin persoonamuotoisten pääverbien osuus. Myös pääverbin puuttumista negaatioilmauksesta esiintyy lähes ainoastaan alimmilla tasoilla. Kieltoverbin inkongruenssia esiintyy heidän aineistossaan ykkös- ja kakkostasolla suurin piirtein saman verran, mutta kakkostasolla nollakongruenssi on selvästi yleisempää kuin ykköstasolla. Ylemmillä tasoilla kieltoverbi useimmiten kongruoi. (Heikkinen & Kulta 2006.)

2.2.2 Cefling-hanke

Tutkimukseni perustuu aineistoltaan ja menetelmiltään Suomen Akatemian rahoittamaan Jyväskylän yliopiston Cefling-tutkimushankkeeseen (Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish), joka toteutettiin vuosina 2007-2009. Vaikka varsinainen hanke on jo päättynyt, käytän samaa aineistoa ja etenen muutenkin hankkeen mukaisesti eli käytän samaa lähestymistapaa ja metodologiaa. Cefling-hanke sai jatkoa Topling- eli Toisen kielen oppimisen polut -hankkeesta, joka oli Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen ja Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen yhteinen tutkimushanke vuosina 2010-

2013. Pitkittäisaineistoon perustuvassa Topling-hankkeessa tutkimustuloksia verrataan aiemman Cefling-hankkeen poikittäisaineistosta saatuihin tuloksiin. Omassa tutkimuksessani en tarkastele Topling-hankkeen aineistoa. Sekä Cefling- että Topling-hanke ovat osa kansainvälistä SLATE-verkostoa (Second Language Acquisition and Testing in Europe), johon kuuluu 15 tutkijaryhmää ympäri Eurooppaa.

Cefling-hankkeessa on tutkittu englannin ja suomen kielen oppimista toisena tai vieraana kielenä. Oma tutkimukseni keskittyy nimenomaan hankkeen suomi toisena kielenä -aineistoon, joka koostuu Yleisten kielitutkintojen aikuisten oppijoiden teksteistä ja hankkeessa kerätyistä nuorten kirjoitelmista. Hankkeessa on keskitytty tarkastelemaan kirjoittamista, mutta lähestymistapaa voi soveltaa myös puhumisen, kuuntelemisen ja lukemisen taitojen tutkimiseen. Esimerkiksi Jaana Alila (2012) käyttää pro gradu -työssään hankkeen menetelmiä, mutta aineisto koostuu puhutusta kielestä.

Cefling- ja Topling-hankkeiden tavoitteena on ollut tutkia toisen ja vieraan kielen oppijan kielitaidon kehittymistä ja löytää eri kielitaidon tasoille tyypillisiä kielellisiä piirteitä. Oletuksena on, että kielitaito kehittyy vaiheittain, ja näitä vaiheita voidaan kuvata taitotasoina. Kielitaidon mittarina on käytetty Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteistä eurooppalaista viitekehystä (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR / EVK) ja sen taitotasoasteikkoja, joita käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Viitekehyksessä kieltä lähestytään ennen kaikkea funtionaalisesti ja kielenkäyttäjää nähdään sosiaalisena toimijana. Käytetty kieli ei ole irrallista vaan liittyy siis aina johonkin laajempaan kontekstiin, esimerkiksi tietynlaiseen viestinnälliseen tehtävään.

Koska viitekehys on sovitettu useisiin erilaisiin kieliin sopivaksi, se ei nosta esille mitään yksittäisiä kielellisiä piirteitä. Juuri tähän Cefling-hanke on tarttunut eli siinä aineisto on arvioitu ensin funtionaalisesti EVK:n taitotasoasteikoille, ja sen jälkeen tavoitteena on ollut selvittää, millaisia kielellisiä piirteitä kullakin tasolla on. Samalla tasolla olevilla oppijoilla oletetaan olevan samankaltaisia kielellisiä piirteitä, ja kielen myös oletetaan kehittyvän ainakin osittain samankaltaisessa järjestyksessä. Oleellista on ollut selvittää, missä vaiheessa tutkittavat kielenpiirteet ilmaantuvat oppijan kieleen ja miten kyseiset piirteet kehittyvät ja vakiintuvat oppijan kielessä. Parhaimmillaan tutkimusten avulla voidaan löytää kielenpiirteitä, jotka voivat toimia funtionaalisen taitotason indikaattoreina. (EVK: 28.)

Cefling-hankkeessa on yhdistetty toisen kielen oppimiseen ja kielitaidon arviointiin liittyviä tutkimustietoja. Hankkeen tuloksia voidaan hyödyntää eri tavoin opetuksessa, sen suunnittelussa ja arvioinnissa opetussuunnitelmia, opettajankoulutusta ja oppimateriaalien laadintaa myöten. Cefling- ja Topling-hankkeiden parissa ja muuten niiden menetelmiä ja

aineistoja hyödyntäen on ilmestynyt lukuisia tutkimuksia, väitöskirjoja ja pro gradu -töitä. Esimerkiksi Mikko Kajander (2013) on tutkinut väitöskirjassaan eksistentiaalilauseita ja Marja Seilonen (2013) on käsitellyt väitöskirjassaan epäsuoraa henkilöön viittaamista oppijansuomessa. Pro gradu -töissä on tutkittu muun muassa mennä- ja tulla-verbejä (Puhakka 2010) ja S2-oppijoiden sananmuodostustaitoja (Penttinen 2010). Tarkemmat listat tutkimuksista ovat katsottavissa hankkeiden nettisivuilta. (<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/cefling>; <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/topling>.)

2.2.3 Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikot

Cefling- ja Topling-hankkeissa kielitaidon mittarina käytetyssä Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisessä eurooppalaisessa viitekehysessä (EVK) esitellään kolme laajaa taitotasoa: perustason kielenkäyttäjät (A-taso), itsenäiset kielenkäyttäjät (B-taso) ja taitavat kielenkäyttäjät (C-taso). Jakoa on laajennettu jakamalla kukin taso kahteen osaan, jolloin taitotasoa on siis yhteensä kuusi: A1 (Breakthrough, alkeistaso), A2 (Waystage, selviytyjän taso), B1 (Threshold, kynnystaitotaso), B2 (Vantage, osaajan taso), C1 (Effective Operational Proficiency, taitajan taso) ja C2 (Mastery, mestarin taso). Kustakin tasosta on laadittu kuvausasteikot erikseen viitekehyksen käyttäjille, kielitaidon arvioijille ja testien laatijoille. (EVK: 46 – 47, 65.)

Esimerkiksi kirjoittamisesta sanotaan *osaa tehdä* -tyyppisissä kuvauksissa, että A1-tason kielenkäyttäjät pystyy kirjoittamaan lähinnä ”yksinkertaisia, irrallisia ilmauksia ja lauseita”. A2-tasolla lauseiden yhdistäminen kehittyy. A-tasojen tekstit liittyvät sisällöltään lähinnä oman elinympäristön arkipäivään. B1-tason kielenkäyttäjät ”pystyy tuottamaan yksinkertaista, johdonmukaista tekstiä tutuista tai itseään kiinnostavista aiheista”, kun taas B2-tasolla tekstiä osataan tuottaa jo ”hyvinkin erilaisista aiheista” ja tuotettu teksti on ”selkeää” ja ”yksityiskohtaista”. C1-tason kielenkäyttäjän tekstit ovat entistä monipuolisempia, ”monimutkaisia aiheita käsitteleviä” ja hyvin rakentuneita. C2-tason kielenkäyttäjät osaa lisäksi käyttää erilaisia aineistoja ja ”rakentaa niissä esitetyistä perusteluista ja selostuksista sisällöllisesti yhtenäisen esityksen”. (EVK: 48, 96 – 97.)

Vaikka edellä esitetyt taitotasoihin sisältyvät funktionaaliset kuvaukset kielenoppijan osaamisesta ovat toisaalta kuvaavia, ne jäävät kuitenkin toisaalta melko ylimalkaisiksi. Yleiset kuvaukset, kuten ”yksinkertainen teksti” tai ”selkeä teksti” antavat oikeastaan hyvin vähän konkreettista tietoa kielenoppijoille tai opettajille. EVK ei siis tarjoa apua siihen, millaisia kielellisiä rakenteita kannattaisi opiskella jossain tietyssä kielenoppimisen vaiheessa. Tähän

Cefling- ja Topling-hanke ovat etsineet ratkaisuja. (Martin 2013: 3-4.)

2.3 Tutkimuskysymykset

Tarkastelen maisterintutkielmassani negaatioilmauksia suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä. Tavoitteenani on selvittää, miten negaatioilmaukset kehittyvät oppijoiden kielessä. Keskityn sellaisiin ilmaisuihin, joissa kiello ilmaistaan nimenomaan kieltoverbin ja pääverbin avulla, ja jätän tutkimukseni ulkopuolelle muut kiellon ilmaisukeinot. Aineistoni koostuu aikuisten kielenoppijoiden Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen osakokeen teksteistä ja 7. - 9.-luokkalaisten yläkoululaisten suomea toisena kielenä opiskelevien nuorten teksteistä. Käsittelen aineistoja erikseen, mutta vertailen niitä keskenään. Aineistot on jaoteltu Yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikkojen sekä tehtävätyyppien mukaisesti. Aineistosta ja menetelmistä kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Kuinka paljon nuoret ja aikuiset käyttävät negaatioilmauksia eri taitotasoilla?
- Kuinka tarkkaa negaatioilmausten käyttö on eri taitotasoilla, ja millaisia virheitä nuoret ja aikuiset tekevät negaatioilmauksissa eri taitotasoilla?
- Millaisia negaatioilmauksia nuoret ja aikuiset käyttävät eri taitotasoilla? Miten negaatioilmausten käyttö monipuolistuu?

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esitellään ensin tutkimukseni aineisto, joka koostuu sekä koululaisten että aikuisten suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteistä. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen metodinen tausta, Cefling-hankkeessa kehitetty DEMfad-malli, jonka avulla aineistoa tarkastellaan. Lopuksi selvitetään, millaisia negatiivisia vaikutuksia tutkimukseen on otettu mukaan ja miten aineistoa on luokiteltu. Lisäksi selvitetään, millaisia ratkaisuja aineiston käsittelyssä on tehty ja millaisia rajatapauksia aineistossa esiintyy.

3.1 Aineiston esittely

3.1.1 Koululaisaineisto

Koululaisaineistossa on yhteensä 527 tekstiä yläkouluikäisiltä 7. - 9. -luokkalaisilta suomea toisena kielenä opiskelevilta nuorilta. Tekstit on kerätty varta vasten Cefling-hanketta varten vuosina 2007 ja 2008, ja niitä on hyödynnetty myös Ceflingiä seuranneessa Topling-hankkeessa. Tekstit on arvioitu ja luokiteltu Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikoille A1 – B2. C-tason tekstejä koululaisaineistossa ei ole. Jokaisen tekstin on arvioinut kolme kokenutta arvioijaa, ja mukaan on otettu vain ne tekstit, jotka vähintään kaksi arvioijaa on määritellyt samantasoisiksi ja joissa kolmannenkaan arvioijan arvio ei poikkea muista kuin yhden taitotason verran.

Tekstit on luokiteltu paitsi taitotasoittain, myös luokka-asteittain ja tehtävittäin. Luokka-astetta ei tässä tutkimuksessa oteta huomioon ollenkaan, koska se ei ole yhteneväinen taitotason kanssa, vaan samalla luokka-asteella voi olla eri taitotasoilla olevia oppijoita. Tutkimuksessa ei huomioida myöskään oppijoiden ikää, sukupuolta, äidinkieltä eikä Suomessa vietettyä aikaa. (Ks. Seilonen 2013: 18-20.) Tehtävien vaikutusta negatiivisiin vaikutuksiin tarkastellaan jonkin verran.

Koululaisaineiston tekstityyppejä ovat epämuodollinen ja muodollinen viesti, mielipide ja kertomus. Epämuodollisen viestin tehtävinä ovat olleet viesti ystävälle (tehtävä 1) ja viesti opettajalle (tehtävä 2). Muodollisen viestin tehtävänä on ollut kirjoittaa sähköpostiviesti verkkokauppaan (tehtävä 3). Mielipidetehävässä on pyydetty kirjoittamaan mielipidekirjoitus annetusta aiheesta (tehtävä 4) ja kertomustehtävässä piti kirjoittaa jostain itselle tapahtuneesta hauskasta tai pelottavasta asiasta (tehtävä 5). Seuraava taulukko 1 näyttää koululaisaineiston tekstien määrät ja niissä olevat sanamäärät taitotasoittain. Lisäksi

taulukossa näkyvät tekstien sanamäärien keskiarvot.

Taulukko 1. Koululaisaineiston sanamäärät, tekstien määrät ja sanamäärän keskiarvot taitotasoin.

Taitotaso	Sanamäärä yhteensä	Tekstien määrä	Sanamäärä: keskiarvo
A1	3479	115	30,3
A2	9044	199	45,4
B1	11317	184	61,5
B2	2223	29	76,7
Yht.	26063	527	49,5

Taulukosta 1 havaitaan, että eri tehtävistä ja eri taitotasoilta on erilainen määrä tekstejä. B2-tasolla tekstejä on vain 29, kun taas A2-tasolla niitä on peräti 199. Kaikilla muilla tasoilla tekstejä on melko paljon, mutta B2-tason tekstejä on huomattavasti muita tasoja vähemmän. Tämä vaikuttanee jonkin verran tutkimustuloksiin siinä mielessä, että B2-taso ei ole välttämättä tilastollisesti vertailukelpoinen pienen aineiston vuoksi. Tekstien sanamäärät kasvavat tasolta toiselle siirryttäessä huomattavasti.

3.1.2 YKI-aineisto

Tutkimukseni toisena aineistona käytetään aikuisten kielenoppijoiden syksyn 2007 ja kevään 2008 Yleisten kielitutkintojen (YKI) kirjoittamisen osakokeen tekstejä, jotka on poimittu osaksi Cefling-aineistoa. Yleisten kielitutkintojen tekstit on alun perin arvioitu tasoille 1 - 6, joissa tasot 1-2 ovat perustasoa, 3-4 keskitasoa ja 5-6 ylintä tasoa. Cefling-hanketta varten ne on mukautettu ja uudelleen arvioitu Eurooppalaisen viitekehityksen taitotasosteikoille A1 – C2. Koululaisaineistosta poiketen YKI-aineistossa on myös C1- ja C2-tason tekstejä.

YKI-aineisto koostuu yhteensä 669 tekstistä. Tekstit ovat epämuodollisia (em) ja muodollisia viestejä (m) sekä mielipidekirjoituksia (mp). Koululaisaineistossa olevaa kertomusta ei YKI-aineistossa ole. Epämuodollisen viestin tehtävänä on ollut A- ja B-tasoilla kirjoittaa viesti ystävälle ja C-tasoilla kirjoittaa talkookutsu. Muodollisen viestin tehtävinä A-tasoilla ovat olleet palaute tai ilmoitus, B-tasoilla reklamaatio ja C-tasoilla anomus tai valitus. Mielipidetekstit ovat A-tasoilla palautteita, B-tasoilla mielipidekirjoituksia ja C-tasoilla mielipidekirjoituksia tai vastineita. Seuraava taulukko 2 näyttää YKI-aineiston tekstien sanamäärät ja tekstien määrät taitotasoin. Lisäksi taulukossa näkyvät sanamäärien keskiarvot taitotasoin.

Taulukko 2. YKI-aineiston sanamäärät, tekstien määrät ja sanamäärien keskiarvot taitotasoittain.

Taitotaso	Sanamäärä yhteensä	Tekstien määrä	Sanamäärä: keskiarvo
A1	4974	113	44
A2	5702	103	55,4
B1	10861	126	86,2
B2	9080	108	84,1
C1	11550	117	98,7
C2	10852	102	106,4
Yht.	53019	669	79,3

Taulukosta havaitaan, että YKI-aineistossa tekstejä on melko tasaisesti eri taitotasoilla. YKI-aineisto ja koululaisaineisto ovat tehtäviltään samankaltaisia lukuunottamatta kertovaa tekstityyppiä, jollainen on vain koululaisaineistossa. YKI-aineiston tekstit ovat keskimäärin pidempiä kuin vastaavan taitotason koululaisaineiston tekstit. Osittain tähän on saattanut vaikuttaa se, että yleisissä kielitutkinnoissa ainakin osalla testattavista on tärkeä tavoite: esimerkiksi kansalaisuuden tai työpaikan saamiseen tarvittava todistus riittävästä kielitaidosta (ks. esim. Kajander 2013: 42 – 43). Tämän vuoksi tehtäviin on saatettu panostaa enemmän kuin koululaisaineistossa.

3.2 DEMfad-malli

Tutkimukseni teoreettisena pohjana käytetään Cefling- ja Topling-hankkeissa luotua ja kehitettyä **DEMfad-mallia** (Franceschina, Alanen, Huhta & Martin 2006). Samaa mallia ovat käyttäneet muutkin kyseisten hankkeiden tutkimukset (ks. esim. Kajander 2013; Seilonen 2013; Alila 2012; Puhakka 2010). Kyseessä on menetelmä, jossa kielitaidon kehitystä tarkastellaan kolmesta näkökulmasta: **taajuuden (frekvenssi)**, **tarkkuuden (accuracy)** ja **distribuution** kannalta. Käsitteet liittyvät perinteisesti käytettyihin käsitteisiin sujuvuus, tarkkuus ja kompleksisuus, mutta poikkeavat niistä jonkin verran. (Franceschina ym. 2006; Martin, Mustonen, Reiman & Seilonen 2010: 57-62; Seilonen 2013: 29-32; Kajander 2013.)

Taajuus tarkoittaa sitä, kuinka usein tarkasteltavaa kielenpiirrettä käytetään. Taajuuden eli frekvenssin käsite liittyy sujuvuuteen. (Franceschina ym. 2006.) Kun jokin piirre esiintyy kielessä tiheästi, sen voidaan katsoa kertovan kyseisen piirteen sujuvasta käytöstä.

Seilonen (2013: 30) huomauttaa kuitenkin, että joskus ”suurempi käyttötaajuus voi johtaa myös ilmiön liikaedustukseen”. Cefling-hankkeen tutkimuksissa on pyritty tarkastelemaan myös sitä, millä kielitaidon tasolla mikäkin piirre ilmaantuu kielenoppijan käyttöön ensimmäisen kerran. Frekvenssit on laskettu kaikissa Cefling-aineistoa käyttävissä tutkimuksissa samalla tavalla eli tutkittavan kielenpiirteiden määrät on laskettu tuhatta (1000) sanaa kohti, jolloin eri aineistojen ja eri piirteiden vertaaminen mahdollistuu. (Ks. esim. Seilonen 2013: 30.)

DEMFad-malliin liittyvä toinen kielen tarkastelun näkökulma, tarkkuus (accuracy), tarkoittaa kielenpiirteiden kohdekielen mukaisuutta (Franceschina ym. 2006). Kun frekvenssi ilmoitetaan tuhatta sanaa kohti, tarkkuus ilmoitetaan prosentteina. Se, mitä pidetään kohdekielen mukaisena ja mitä virheellisenä, riippuu siitä, mitä kulloinkin tarkastellaan. Jos tutkittavana on esimerkiksi jonkin kielenpiirteiden morfologia, ortografisilla seikoilla ei tällöin välttämättä ole merkitystä. Seuraavassa aluvuossa 3.3 kerrotaan, millaiset ilmaukset on tässä tutkimuksessa laskettu kohdekielen mukaisiksi, millaiset taas virheellisiksi.

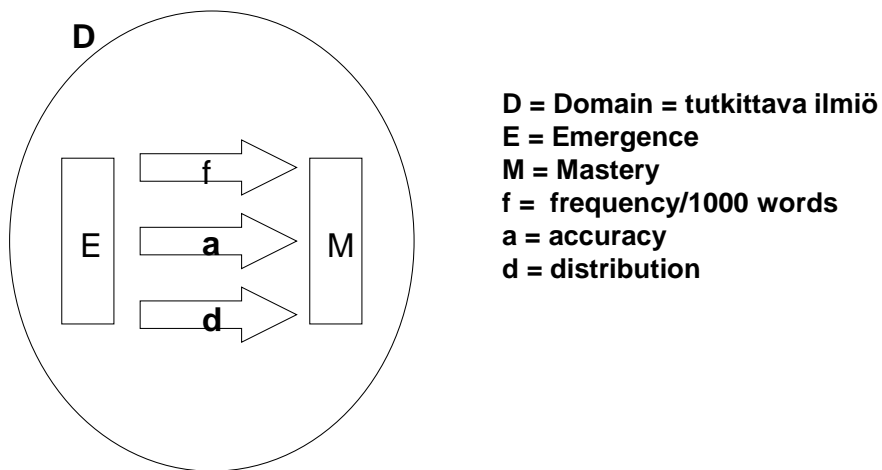
Distribuution käsite on taajuutta ja tarkkuutta monimutkaisempi. Se liittyy kompleksisuuden käsitteeseen ja on kytköksissä tarkasteltavaan kielenpiirteeseen. Kompleksisuuden sisältyy sellainen ajatus, että mitä kompleksisempaa kielenkäyttö on, sitä taitavammalla tasolla kielenkäyttäjä on. Asia ei kuitenkaan aina ole näin yksiselitteinen. Kompleksisuuden mittarina on käytetty esimerkiksi virkkeiden ja lauseiden pituutta: mitä enemmän on sanoja lauseissa ja lauseita virkkeissä, sen kompleksisempänä ja parempana tekstiä on pidetty. Muun muassa Martin (2013) on kyseenalaistanut tämänkaltaisen ajattelutavan, jonka mukaan heikoissa teksteissä olisi lyhyitä lauseita ja hyvissä teksteissä pitkiä lauseita. Hän esittää pohdittavaksi myös ajatuksen, onko kompleksinen teksti aina hyvä teksti (vrt. esim. Kelan tekstit, joita vastaanottajan on usein vaikea ymmärtää). Lauseiden pituus kompleksisuuden mittarina ei ota huomioon sitä, että kielet ovat erilaisia. Esimerkiksi suomen kielessä voidaan ilmaista infinitiivi- ja partisiippirakenteiden ja sanojen johtamisen ja taipumisen ansiosta hyvinkin paljon asioita ilman että lauseiden määrä kasvaa. (Martin 2013: 6.)

Kompleksisuuden merkitys kielenkäytön hallinnassa riippuneekin tarkasteltavasta kielenpiirteestä. Distribuution käsite on tavallaan kompleksisuuden käsitettä laajempi. Distribuutiosta varsinaista kompleksisuutta olennaisempaa lieneekin se, miten monipuolisesti ja millaisissa asiayhteyksissä kielenpiirrettä käytetään, miten sen käyttö on laajentunut ja syventynyt. (Franceschina ym. 2006.) Tässä tutkimuksessa distribuutiota tarkastellaan siltä kannalta, millaisia erilaisia negatiivisia ilmiöitä eri taitotasoilla käytetään ja laajeneeko

kieltojen käyttö taitotasolta toiselle siirryttäessä. Huomiota kiinnitetään muun muassa siihen, millaisia moduksia ja tempuksia kieltoilmauksissa käytetään ja millaisten verbien yhteydessä kieltoja käytetään.

DEMfad Model

(Franceschina et al. 2006)

Kuvio 1. DEMfad-malli. (Franceschina, Alanen, Huhta & Martin 2006.)

Yllä oleva kuvio 1 esittää DEMfad-mallin havainnollisesti. D eli Domain tarkoittaa tarkasteltavaa kielenpiirrettä, ja kuvio kuvaa, miten kyseinen piirre kehittyy kielenkäyttäjällä. E eli Emergence tarkoittaa kielenpiirteen ensimmäistä ilmaantumista käyttäjän kieleen. Erilaisten vaiheiden jälkeen tavoitteena on M eli Mastery, joka tarkoittaa kyseisen kielenpiirteen kohdekielistä hallintaa. Piirre kehittyy kuvion keskellä olevien käsitteiden kautta. Kun piirre on ensin ilmaantunut oppijankieleen, vähitellen sitä aletaan käyttää enemmän eli sen frekvenssi (frequency) kasvaa. Kun taas frekvenssi kasvaa, vähitellen myös piirteen tarkkuus (accuracy) lisääntyy eli piirteen kohdekielinen käyttö kasvaa ja virheellinen käyttö vähenee. Kun kielenpiirrettä aletaan vielä käyttää entistä monipuolisemmin ja rikkaammin erilaisissa konteksteissa (distribuutio), saavutetaan Mastery-taso, jolloin kyseisen kielenpiirteen katsotaan olevan hallinnassa. (Franceschina ym. 2006.)

DEMfad-mallin mukainen frekvenssien laskeminen tuhatta sanaa kohti on

osoittautunut toimivaksi menetelmäksi, vaikka usein kielenpiirteitä on totuttu tarkastelemaan lauseittain. Useinkaan lauseiden ja virkkeiden rajat eivät kuitenkaan ole kovin selkeitä, ja varsinkin kielen alimmilla taitotasolla niiden määrittely on ongelmallista, kuten Martinin (2013) tutkimukset osoittavat: 35 suomen kielen pääaineopiskelijaa laitettiin jakamaan S2-oppijoiden tekstejä virkkeisiin ja lauseisiin. Tekstejä oli A1-, A2- ja B1-tasoilta, yksi kultakin. Testiin osallistujat olivat toisen tai kolmannen vuoden opiskelijoita, joilla voidaan katsoa olevan paitsi akateemiset tiedot ja taidot suomen kielen rakenteesta ja kielen säännöistä, myös natiivin kielenkäyttäjän intuitio suomen kielelle mahdollisista ratkaisuista. Tulokset olivat kiinnostavia: virkkeiden ja lauseiden määrä vaihteli paljon, ja vaikka kaksi opiskelijaa olisikin päätynyt samaan virke- tai lausemäärään, he ovat silti voineet määritellä virkkeiden ja lauseiden rajat eri tavalla. (Martin 2013: 7-12.)

3.3 Rajanvetoa

Tutkimuksessani on ensin kerätty koululais- ja YKI-aineistoista kaikki negaatioilmaukset sekä laskettu niiden frekvenssi eli esiintyminen tuhatta (1000) sanaa kohti. Sen jälkeen on selvitetty niiden tarkkuus, eli ovatko ilmaukset kohdekielen mukaisia vai virheellisiä. Lopuksi on vielä käsitelty distribuutiota eli tarkasteltu, onko negaatioilmausten käyttö monipuolistunut taitotasolta toiselle siirryttäessä. Käsitellen seuraavaksi sitä, millaiset ilmaukset olen ottanut tutkimukseeni mukaan ja millaisia päätöksiä olen tehnyt määrittellessäni ilmausten virheellisyyttä.

Ensinnäkin olen lähestynyt negaatiota konstruktiona, rakenteena, johon liittyy sekä tietty muoto että merkitys. Olen rajannut tutkimukseni koskemaan sellaisia negaatioilmauksia, joissa on tai pitäisi olla kieltoverbi. Olen siis jättänyt tutkimukseni ulkopuolelle muut kiellon ilmaisukeinot (ks. luku 2.1.4). En ole ottanut mukaan myöskään muita niin sanottuja kiellon saattoilmiöitä. Esimerkiksi subjektin ja objektin sijamuotoihin liittyviä virheellisyyksiä ei ole laskettu mukaan. Poikkeuksena näistä ovat *-kin* / *-kAAn* -liitteet, jotka on otettu tutkimuksessani huomioon. Myös semanttisissa ja konstruktiovirheissä varsinaisen ilmaisun ulkopuolisia rakenteita on saatettu huomioida. Selitän tätä tarkemmin kyseisten virhetyyppien esimerkkien kohdalla.

Olen kerännyt aineistosta kaikki äsken määrittelemäni negaatioilmaukset ja luokitellut ne kohdekielen mukaisiksi tai virheellisiksi. Esittelen seuraavaksi, millaiset ilmaukset olen luokitellut virheellisiksi ja annan esimerkkejä kustakin virhetyypistä. Tutkimuksessa on

huomioitu ortografiset, morfologiset ja syntaktiset virheet, kuten myös semanttiset virheellisyydet. Olen luokitellut oikeat ja virheelliset ilmaukset persoonittain ja aikamuodoittain. Osassa virheellisistä muodoista virhe liittyy pääverbin taipumiseen tai taipumatta jättämiseen, osassa kieltoverbin vääränlaiseen käyttöön. Muita virheluokkia ovat verbin virheellinen puuttuminen, ortografiset virheet, semanttiset virheet ja konstruktion liittyvät virheet. Lisäksi virheellisiksi kieltoilmauksiksi on laskettu sellaiset tapaukset, joissa käytetään väärin *-kin* / *-kAAAn* -liitettä, vaikka varsinainen kieltoverbin ja pääverbin muodostama rakenne olisikin kohdekielen mukainen.

Selkeitä tapauksia ovat sellaiset negaatioilmaukset, joissa ovat kohdekielen mukaiset kieltoverbi ja pääverbi, esimerkiksi *En pääse tulemaan* - - (F0197T1). Myös seuraavan lauseen kieltö lasketaan kohdekielen mukaiseksi: *joskus auto ei pääse työpaika* (F665BT3). Siinä kieltö on aivan vastaava kuin edellisessäkin esimerkissä, mutta ympärillä olevat adverbialit ovat väärissä muodoissa. Näitä ei kuitenkaan huomioida. Pääverbin lisäksi lauseissa voi olla muitakin verbejä, mutta niitä ei ole tarkkuutta arvioitaessa otettu huomioon, vaikka ne olisivat liittyneet läheisestikin negaatioilmaukseen. Esimerkiksi seuraavan lauseen negaatioilmaus on määritelty kohdekielen mukaiseksi:

1) - - minä *en halua* osta uuden. (F646BT2)

Esimerkissä varsinainen negaatio *en halua* on kielipolisesti oikein muodostettu. Virheellinen muoto kokonaisuuteen läheisesti liittyvässä *ostaa*-verbissä ei liity negaation muodostamiseen, vaan sama virheellinen muoto voisi esiintyä myös myöntömuodossa: * - - *minä haluan osta uuden*. Osa verbiketjuista oli hankalampia, mutta ellei selkeää negaativirhettä ole, ilmaukset on rajatapauksissa pyritty tulkitsemaan oppijan eduksi. Tällainen on esimerkiksi seuraavan lauseen kieltöilmaus:

2) Minä *en voi pääse* sauna sinun kanssa - - . (F yksiA2 etsi)

Esimerkissä ilmaus *en voi pääse sauna* on monella tapaa virheellinen, koska vaikka sen muuttaisi oikeampaan muotoon *en voi päästä*, se ei siltikään korjaantuisi, vaan edelleen verbi *päästä* on kontekstiin sopimaton. Parempi olisi sanoa esimerkiksi, että *en voi tulla saunaan*. Joka tapauksessa tämäntyyppiset ilmaukset on tulkittu oikeiksi, koska varsinainen kieltö *en voi* on kohdekielen mukainen.

Osa aineiston negaatioilmauksista on sellaisia, että niistä puuttuu pääverbi kokonaan.

Osassa ilmauksista se jää elliptisesti pois. Esimerkiksi lauseessa *Ensin pää pyöri mutta nyt ei* (F656BT2) jätetään pääverbi *pyöriä* toistamatta. Seuraavassa virkkeessä taas negaatioilmauksesta jätetään apuverbi *olla* toistamatta: *Ei ole tehty laboratoriokeiteitä eikä lähetetty erikoislääkärille* (F1111CT2). Osa pääverbitömistä ilmauksista on ns. kiteytyneitä sanontoja, esimerkiksi *Ei se mitään* (F331BT2). Kaikki äskeiset esimerkit ovat kohdekielen mukaisia mutta tässäkin negaatioilmaustyyppissä esiintyy myös virheellisiä ilmauksia.

Kuten aiemmin jo mainittiin, tutkimuksessa on huomioitu kieltoilmausten ortografiset virheet. Esimerkiksi muoto *en pase* 'en pääse' (F0337T1) on virheellinen. Aineistossa on kuitenkin myös sellaisia ortografisia virheellisyyksiä, joissa on kyse selvästi jostain muusta kuin negaation muodostamiseen liittyvistä ongelmista. Tutkimuksessa ei ole laskettu virheiksi esimerkiksi norminvastaista isojen ja pienten kirjainten käyttöä. Siksi esimerkiksi ilmaukset *et Pääse* (F212AT2) ja *en ymmärtäNyt* (F278AT3) ovat päätyneet tutkimuksessani kohdekielen mukaisten ilmausten joukkoon.

Sen sijaan virheeksi on laskettu, jos sanat on kirjoitettu yhteen, esimerkiksi *se eitoimi hyvin* (F7788T3). Voi olla, että tässä virhetyypissä on kyse vaikkapa vain huolimattomuudesta, mutta yhtä hyvin siitä, että kirjoittaja mieltää kiellon niin, että kieltoverbi ja pääverbi muodostavat yhden kiinteän kokonaisuuden. Koska on mahdotonta tietää, milloin kyse on lipsahduksesta, olen laskenut ilmaukset virheellisiksi. Virheellisiksi on laskettu myös puhekieliset ilmaukset, kuten seuraavassa esimerkissä: *Mut se ei tarkoita ettei me nähä enää* (F78891). Tässäkin olisi voinut päätyä toisenlaiseen ratkaisuun, mutta koska tarkasteltavana on kirjoitettu kieli, puhekielisyydet eivät kuulu siihen. Jollain tavalla tämänkaltaisten muotojen käyttäjät kyllä hallitsevat kiellon ilmaisemisen, mutta he eivät välttämättä hallitse sen kirjallisia muotoja. Toisaalta taas monet A1-tasonkin kielenoppijat käyttävät teksteissään muuta kuin puhekieltä. Kokonaisuutena näiden puhekielisyyksien ja yhteenkirjoitusvirheiden määrä on joka tapauksessa melko pieni näin laajassa aineistossa, joten nämä tapaukset eivät vaikuttane merkittävästi tutkimustuloksiin.

Osassa negaatioilmauksista virhe on semanttinen. Kielto saattaa olla muodollisesti oikein, mutta siinä on esimerkiksi väärä aikamuoto tai väärä persoona. Tähän luokkaan kuuluvien ilmausten määrittely osoittautui osittain muita virhetyyppejä hankalammaksi tai epätäsmällisemmäksi, koska välillä on ollut vaikea varmaksi tietää, mitä kirjoittaja on tarkoittanut. Esimerkiksi seuraavan esimerkin jälkimmäisen negaatioilmauksen voi ymmärtää monella tavalla:

3) *Ei ollut* ATK-kurssea

Olisi hyvä, koska täytyy tehdä työtä tietokoneella, mutta *ei voi* kaikki ymmärtää. (F A2 yki etsi)

Esimerkissä ensimmäinen kielto *ei ollut* on selkeä ja kohdekielen mukainen, mutta toinen kieltoilmaisu *ei voi* on semanttisesti epäselvä. Kyseessä on muodollisen viestin tehtävä, jossa on pitänyt kirjoittaa kurssipalaute. Kirjoittaja on saattanut tarkoittaa, että *`ei voi ymmärtää kaikkea`*, minkä vuoksi hän pitää ATK-kurssin puuttumista epäkohtana. Epäselväksi silti jäisi, kuka ei voi ymmärtää: kirjoittaja itse vai yleensäkin kurssilaiset. Jos siis sana *kaikki* tulkittaisiin tässä esimerkissä objektiksi, verbimuoto *ei voi* olisi muodollisesti oikein, mutta semanttisesti väärin, koska tekijä jää epäselväksi. Toisaalta ilmauksen voisi tulkita niinkin, että *`kaikki eivät voi ymmärtää`*. Jos *kaikki* tulkittaisiin subjektiksi, muoto *ei voi* olisi virheellinen muodollisesti, ja lisäksi esimerkissä olisi suomen kielelle epätyypillinen sanajärjestys. Kummallakaan tavalla tulkittaessa ilmaisu ei ole kohdekielen mukainen, vaan sen merkitys jää epäselväksi. Tämänkaltaiset tapaukset on siis luokiteltu semanttisiin virheisiin. Tähän virhetyyppiin liittyviä ongelmia ja ratkaisuja käsittelemme tarkemmin tulosten esittelyn yhteydessä luvussa 4.2.

Semanttiset virheet on tutkimuksessani huomioitu negatioilmausten kokonaisuutta laskettaessa, ja kieltojen tarkkuutta (accuracy) määriteltäessä ne on luokiteltu virheellisten kieltojen joukkoon luokkaan semanttiset virheet. Sen sijaan kieltoilmauksien moduksia, tempuksia ja persoonamuotoja luokiteltaessa en ole ottanut semanttisia eikä konstruktion liittyviä virheitä laskelmiin mukaan. Näissä tapauksissa osassa olisi ollut mahdollista sanoa esimerkiksi *modus* mutta *ei tempusta*, osassa toisinpäin. Havainnollistan tätä esimerkin 4 avulla.

4) Olen ollut melkein kuukausi kipeänä. *Ei ole käynyt* (en ole käynyt) edes ulkona, *eikä* sen takia *ole pystynyt* (enkö ole pystynyt) tuomaan sulle lainaan. (F462BT1)

Esimerkissä olevat kieltoilmaukset *ei ole käynyt* ja *eikä - - ole pystynyt* ovat kontekstistaan irrotettuna muodollisesti oikein, mutta kyseisessä kontekstissa tarkasteltuna semanttisesti virheellisiä, koska kirjoittaja on tarkoittanut yksikön 1. persoonaa. Ainakin hänen olisi pitänyt käyttää sitä, jotta kokonaisuus olisi järkevä. Esimerkin kiellot ovat siis selkeästi virheellisiä. Kielloista pystyy myös sanomaan yksiselitteisesti niissä käytetyn moduksen ja tempuksen, mutta persoonan määrittely onkin sitten hankalampaa. Koska kieltoilmaukset ovat muodollisesti oikein, mutta niitä käytetään väärässä persoonassa, on mahdotonta sanoa,

kumman persoonan luokkaan ne pitäisi luokitella, ja varsinkin, pitäisikö kyseiset muodot laittaa oikeiden vai virheellisten ilmausten joukkoon. Koska näissä esiintyy tämänkaltaista horjuvuutta, luokittelin siis semanttiset ja konstruktiovirheellisyydet vain virheiksi, en määritellyt niiden modusta, tempusta enkä persoonaa. Joka tapauksessa semanttisten ja konstruktiovirheiden määrä on prosentuaalisesti sen verran pieni tämän kokoisessa aineistossa, ettei niiden poisjättäminen modusten, tempusten ja persoonamuotojen laskennasta ole tilastollisesti merkittävää, kun ne on kuitenkin luokiteltu virheellisiksi ilmauksiksi.

Poikkeuksena äskeisestä ovat omistuskonstruktion ja *-kin / -kAAn*-liitteen virheet, joista oli yksiselitteistä luokitella vielä erikseen varsinaisen kieltomuodon modus, tempus ja persoona kohdekielen mukaisten tai virheellisten ilmausten joukkoon. Esimerkiksi YKI-aineistossa B2-taitotason lauseessa - - *itsekin en tiennyt mitään* (F689BT1) on virheellinen negaatioilmaus, koska sanan *itsekin* tulisi olla muodossa *itsekään*. Kuitenkin kiello *en tiennyt* on selkeästi luokiteltavissa oikein muodostetuksi indikaatiiviksi, imperfektiksi ja yksikön 1. persoonaksi.

Aineiston negaatioilmauksissa on myös rakennevirheitä, joissa on siis valittu kontekstiin sopimaton konstruktio. Tällaisia ovat esimerkiksi virheelliset omistuskonstruktiot, kuten seuraavassa YKI-aineiston A1-tasolla olevassa esimerkissä 5:

5) *minulle ei ole* aika käyn kylään, - - (F1066AT3)

Esimerkin virheellinen omistuskonstruktio saattaa johtua vain esimerkiksi lipsahduksesta, mutta päädyin pitämään tuonkaltaisia virheinä. Seuraavassa virkkeessä olevaa *koskee ei* - rakennetta päädyin pitämään kohdekielen mukaisena:

6) Siis tämä on Venäjän ongelma, joka *koskee ei* ainoastaan terveydenhuoltoa, mutta myös koulujärjestelmää. Mutta siitä huolimatta, olen ylpeä siitä, että venäläiset lääkärit ovat oikein päteviä ja mielestäni hyviä. (F244CT3)

Äskeisen esimerkin *koskee ei* voitaisiin tulkita virheelliseksi negaatioilmaukseksi, jossa olisi myös väärä sanajärjestys, jolloin oikea muoto olisi seuraavanlainen: ”- - *ongelma, joka ei koske ainoastaan terveydenhuoltoa, vaan myös koulujärjestelmää.*” Todennäköisempää kuitenkin on, että tässä C1-tasolle luokitellussa tekstissä tarkoitetaan myönteistä *koskea*-verbiä ja *ei ainoastaan terveydenhuoltoa* on virkkeeseen upotettu irrallinen lisäys, jonka alusta on jäänyt pilkku merkittämättä.

Välillä on ollut vaikea tietää, onko kirjoittaja tarkoittanut preesensia vai imperfektiä.

Muodon määrittelyssä olen epäselvissä tapauksissa turvautunut kontekstin antamiin vihjeisiin. Usein tällaiset ilmaukset ovat joka tapauksessa jollain tavalla virheellisiä, niin että negaatioilmausten kokonaismääriä laskettaessa aikamuodolla ei ole ollut merkitystä. Esimerkiksi distribuutiota tarkasteltaessa on kuitenkin oleellista tietää, minkä verran jollain tasolla käytetään esimerkiksi imperfektimuotoisia kieltoja.

Varsinkin alimmilla tasoilla esiintyy useita kieltoilmauksia, joissa olisi pitänyt käyttää imperfektiä, mutta kirjoittaja käyttää selvästi preesensmuotoa. Vaikka muoto olisi kohdekielen mukainen, se on luokiteltu semanttisesti virheelliseksi, jos se ei sovi kontekstiin tai jos väärä aikamuoto vaikuttaa oleellisesti lauseen merkitykseen. Esimerkiksi seuraavassa esimerkissä 7 kielto on muodollisesti oikein mutta semanttisesti väärin.

7) Minä *tulin* teidän kotiin valettavasti sinä *et ole* paikalla (kotona) ja minä *annoin* raha sinut pojalle (F483BT1)

Äskeisessä YKI-aineiston B1-tasolta olevassa esimerkissä kirjoittajan on käyttänyt kieltoilmauksen molemmiin puoliin myönteistä imperfektiä, ja myös kiellon tulisi olla imperfektissä. Ehkä kielteinen imperfektimuoto on tuntunut vielä hankalalta. Jos kiellossa käytetty aikamuoto sopii edes jollain tavalla kontekstiin, olen tulkinnut sen oppijan eduksi. Seuraavassa koululaisaineiston B2-tason esimerkissä (8) on kohdekielen mukaisesti muodostettu kielto.

8) Mä haluaisin kanssa että mä sais rahat takas kun *en ollut* tyytyväinen pelistä (F0207T3).

En ole laskenut kieltoa virheelliseksi, vaikka periaatteessa siinä on semanttinen virheellisyys eli esimerkin kiellossa olisi luontevampaa käyttää preesensia kuin imperfektiä. Kyseessä on kuitenkin rajatapaus, jossa imperfektimuotokin menettelee.

Koululaisaineiston A2-tasolta löytyy kiinnostava tapaus, jonka päädyin kuitenkin jättämään tutkimuksen ulkopuolelle:

9) Olen sitä mieltä, että *se ole* huono asia kun vanhemmat määräiee jotain. (F7428T4)

Esimerkki e on semanttisesti epäselvä: on tulkinnanvaraista, onko kirjoittaja tarkoittanut *se ole* -ilmauksensa kielteiseksi vai myönteiseksi. Jos ilmaus olisi myönteinen, siinä olisi A2-tasolle todennäköisesti melko harvinainen virheellinen muoto *se ole* 'se on'. Kontekstista

päätellen kirjoittaja on tarkoittanut kieltoilmaisua *se ei ole*. Oletettavasti kyseessä on satunnainen lipsahdus, jossa kieltoverbi on jäänyt vahingossa virkkeestä pois. Vaikka yleensä olen luottanut kontekstin antamiin vihjeisiin, tämä ilmaus on kuitenkin jätetty pois laskuista, koska se poikkeaa muista muodoista puuttuvan kieltosanan takia.

4 TULOSTEN TARKASTELUA

4.1 Negaatioilmausten frekvenssi

Olen laskenut tutkimusaineistostani kaikki kieltoverbin sisältävät ilmaukset. Ensin olen laskenut ilmausten kokonaismäärän ja sen jälkeen niiden esiintymisen tuhatta (1000) sanaa kohti. Kaikki Cefling-hankkeen tutkimukset ovat käyttäneet samaa frekvenssin laskutapaa: löydettyjen ilmausten määrä on ensin jaettu tekstien koko sanamäärällä ja sen jälkeen kerrottu tuhannella (1000). Tulokset on ilmaistu yhden desimaalin tarkkuudella. Tämä mahdollistaa tulosten vertaamisen, mikä muuten olisikin hankalaa, koska eri taitotasoilla ja eri tehtävissä on eri määrä tekstejä, ja myös tekstien pituus ja sanamäärä vaihtelevat. Seuraavaksi tarkastelen aineistoja erikseen: ensin koululaisaineistoa, sitten YKI-aineistoa. Luvun lopussa vertailen aineistojen frekvenssejä keskenään.

4.1.1 Koululaisaineisto

Koululaisaineistosta löytyy yhteensä 684 negaatioilmausta eli 26,2 ilmausta tuhatta sanaa kohti. Taulukko 3 näyttää kieltojen konkreettiset esiintymismäärät ja kiellot tuhatta sanaa kohti taitotasoin.

Taulukko 3. Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) koululaisaineistossa taitotasoin.

Taitotaso	Negaatioilmausten määrä (kpl)	Negaatioilmauksia / 1000 sanaa (frekvenssi)
A1	104	29,9
A2	248	43,5
B1	297	26,2
B2	35	15,7
Yht.	684	26,2

Taulukosta 3 näkee, että selkeästi eniten kieltoja on käytetty A2-tasolla, jossa on 43,5 kieltoilmausta tuhatta sanaa kohti. Toiseksi eniten kieltoja on A1-tasolla (29,9 ilmausta). B1-tasolla kieltoilmauksia on 26,2 ja B2-tasolla 15,7 tuhatta sanaa kohti. B2-tason muita pienempi kieltojen määrä selittyy ainakin osittain aineiston pienuudella. Seuraavassa taulukossa 4 esitetään, miten kiellot jakautuvat eri taitotasoille ja tehtävännannoille.

Taulukko 4. Kieltojen määrä ja frekvenssi koululaisaineistossa taitotasoin ja tehtävittäin.

Taitotaso	Tehtävä	Kieltojen määrä (kpl)	Kieltoja / 1000 sanaa (frekvenssi)
A1	1	12	39,5
	2	10	20,8
	3	30	27,6
	4	37	46,4
	5	15	18,5
A2	1	67	38,9
	2	21	12,1
	3	50	27,7
	4	78	46,7
	5	32	15,2
B1	1	56	32,8
	2	24	13,5
	3	68	27,9
	4	85	36,7
	5	64	20,8
B2	1	4	20
	2	8	13,8
	3	10	19,3
	4	-	-
	5	13	14,3

Taulukosta 4 voidaan havaita, että osassa tehtävistä on tuotettu enemmän kieltoilmauksia kuin toisissa. Taitotasoilla A1 - B1 eniten kieltoja on tehtävässä 4, seuraavaksi eniten tehtävässä 1 ja kolmanneksi eniten tehtävässä 3. Tasolla B2 ei ole yhtään tekstiä tehtävästä 4, mutta siinäkin kieltoilmausten määrä noudattaa muiden taitotasojen järjestystä eli eniten kieltoilmauksia on tehtävässä 1 ja toiseksi eniten tehtävässä 3. Tehtävässä 4 pyydetään kirjoittamaan mielipidekirjoitus koulun lehteen. Valittavana on kaksi aihetta: Kännykät pois koulusta! ja Vanhemmat saavat päättää, miten lapset käyttävät Internetiä. Tässä tehtävässä pitää luonnollisesti perustella mielipiteensä, ja se on tuntunut lisäävän myös kieltoilmausten

käyttöä. Tehtävä 1 on viesti ystävälle (epämuodollinen viesti), jossa pyydetään selittämään, miksi ei voikaan tulla sovittuun tapaamiseen. Tehtävänanto on sellainen, että se ohjaa kirjoittajia kieltoilmausten käyttöön.

Tehtävä 3 edustaa muodollista viestiä, jossa piti kirjoittaa sähköpostia verkkokauppaan ja reklamoida huonosti toimivasta tietokonepelistä. Tässä tehtävässä esiintyy luonnollisesti runsaasti kieltoilmauksia. Tehtävässä on havaittavissa hyvin myös ohjeiden sanavalintojen vaikutus: Tehtävänannossa mainitaan, että ”peli toimii huonosti”. Koululaisaineiston teksteissä käytetäänkin useamman kerran samaa *toimia*-verbiä, kuten ”*peli ei toimi*” (F0027T3). Huomattavan runsaasti käytetään kuitenkin myös myöntömuotoa eli sanatarkasti samaa ilmaisu kuin tehtävänannossa.

Vähiten kieltoilmauksia käytetään kaikilla taitotasolla tehtävissä 2 ja 5. Tehtävä 2 on viesti opettajalle, jossa on pitänyt selittää, miksi ei ole ollut koulussa, ja kysyä, mitä muut ovat viikon aikana tehneet. Tehtävässä 5 on kirjoitettu tarina jostain itselle sattuneesta hauska tai pelottavasta tapahtumasta. Tämänkaltainen tehtävänanto ei välttämättä tuota kovin paljon kieltoilmauksia, tai ainakin se riippuu kunkin kirjoittajan tarinasta.

4.1.2 YKI-aineisto

Negaatioilmauksia esiintyy YKI-aineistossa yhteensä 1101 kappaletta eli 20,8 ilmausta tuhatta sanaa kohti. Seuraavassa taulukossa 5 näkyvät kieltojen konkreettiset esiintymismäärät ja kiellot 1000 sanaa kohti.

Taulukko 5. Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) YKI-aineistossa.

Taso	Negaatioilmausten määrä (kpl)	Negaatioilmauksia / 1000 sanaa (frekvenssi)
A1	123	24,7
A2	149	26,1
B1	245	22,6
B2	197	21,7
C1	208	18
C2	179	16,5
Yht.	1101	20,8

Taulukosta 5 näkee, että suhteellisesti eniten kieltoilmauksia tuhatta sanaa kohti esiintyy A2-tasolla (26,1 kieltoa) ja toiseksi eniten A1-tasolla (24,7 kieltoa). YKI-aineistossa on koululaisaineistosta poiketen myös C-tason tekstejä, joissa negatioilmauksia esiintyy vähemmän kuin A- ja B-tason teksteissä. Kieltojen määrä nousee siirryttäessä A1-tasolta A2-tasolle, mutta tämän jälkeen vähenee taitotasolta toiselle siirryttäessä. Kieltojen määrään eri tasoilla voivat vaikuttaa jonkin verran myös tehtävänannot. Seuraavassa taulukossa 6 tarkastellaan kieltoja taitotasoin ja tehtävittäin.

Taulukko 6. Kieltojen määrä ja frekvenssi taitotasoin ja tehtävittäin YKI-aineistossa.

Taitotaso	Tehtävä	Kieltojen määrä (kpl)	Kieltoja / 1000 sanaa (frekvenssi)
A1	Em	30	17,1
	M	10	11,4
	Mp	83	35,4
A2	Em	46	26,9
	M	42	24,9
	Mp	61	26,4
B1	Em	52	19,6
	M	67	23,6
	Mp	126	23,5
B2	Em	55	23
	M	50	20,4
	Mp	92	21,7
C1	Em	8	4,8
	M	64	16,5
	Mp	136	22,7
C2	Em	7	6,5
	M	76	13,1
	Mp	96	24,1

Taulukosta 6 näkee, että kieltoilmaisujen määrä vaihtelee tehtävittäin runsaasti A1-tason mielipidetekstien 35,4:stä C1-tason 4,8:aan negatioilmaukseen tuhatta sanaa kohti. A1-tasolla kieltoja on selvästi eniten mielipideteksteissä, kun taas muodollisissa ja epämuodollisissa teksteissä kieltoja on selvästi vähemmän. Myös C1- ja C2-tasoilla

kieltoilmauksia on eniten mielipideteksteissä. Muilla tasoilla ei näy noin selkeitä eroja, vaan kieltoilmaukset jakaantuvat tasaisemmin eri tehtävien välillä. Huomiota kiinnittää kuitenkin C1- ja C2-tasojen epämuodollisten viestien negaatioilmausten niukkuus. Tämä johtunee tehtävänannosta, jossa pyydetään laatimaan kutsu taloyhtiön pihatalkoisiin. Tämän tyyppinen tehtävänanto ja pyydetty tekstilaji eivät selvästikään tuota paljon kieltoilmauksia.

4.1.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua

Koululais- ja YKI-aineistoissa esiintyy yhteensä 22,6 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti. Seuraava taulukko 7 havainnollistaa negaatioilmausten kappalemääriä ja frekvenssiä koululais- ja YKI-aineistoissa.

Taulukko 7. Negaatioilmausten määrä ja frekvenssi (kieltoja / 1000 sanaa) koululaisaineistossa ja YKI-aineistossa.

Aineisto	Negaatioilmausten määrä (kpl)	Negaatioilmauksia / 1000 sanaa (frekvenssi)
Koululaisaineisto	684	26,2
YKI-aineisto	1101	20,8
Aineistot yhteensä	1785	22,6

Taulukosta on havaittavissa, että vaikka YKI-aineistossa kieltoja on määrällisesti enemmän (1101) kuin koululaisaineistossa (684), tuhatta sanaa kohti laskettuna koululaisaineistossa käytetään negaatioilmauksia kuitenkin enemmän kuin YKI-aineistossa. Kun koululaisilla esiintyy 26,2 kieltoa tuhatta sanaa kohti, aikuisilla kieltoja on vain 20,8 tuhatta sanaa kohti. Tätä saattaisi osaltaan selittää YKI-aineistoon liittyvä koetilanne. Yleiseen kielitutkintoon osallistuvat haluavat varmasti saada kokeesta mahdollisimman hyvän tuloksen esimerkiksi työpaikan tai kansalaisuuden saamiseksi, jolloin he yrittävät tuottaa mahdollisimman hyvää tekstiä. Jos he tietävät, etteivät vielä hallitse kovin vankasti kieltoilmauksia, he saattavat käyttää niitä vähän varovaisemmin kuin koululaiset, joilla ei vastaavaa panosta ole.

Taitotasoin tarkasteltaessa frekvenssit pysyvät samanlaisina kuin koko aineistossa yhteensä eli koululaisaineistossa esiintyy kieltoilmauksia enemmän kuin vastaavalla YKI-aineiston tasolla. Poikkeuksena frekvensseissä on kuitenkin B2-taso, jossa aikuisilla esiintyy tuhatta sanaa kohti enemmän kieltoja kuin koululaisilla. Koululaisaineiston B2-tasolla on kuitenkin sen verran vähän tekstejä, että tältä osin tulos ei ole täysin vertailukelpoinen.

Kieltoilmausten esiintymisfrekvenssit eri taitotasoin noudattavat samaa järjestystä

YKI- ja koululaisaineistoissa, eli molemmissa aineistoissa kieltoja on eniten A2-tasolla: koululaisaineistossa 43,5 ja YKI-aineistossa 26,1 kieltoa tuhatta sanaa kohti. Molemmissa aineistoissa kieltoilmaisujen määrä vähenee tasolta toiselle siirryttäessä (lukuun ottamatta tasoa A1, jossa on molemmissa aineistoissa toiseksi eniten kieltoja A2-tason jälkeen). Todennäköisesti A2-tasojen runsas kieltoilmausten käyttö voi johtua siitä, että kielenkäytön kehittyessä tulee tarve ilmaista myös kieltoa A1-tasoa enemmän. Vähitellen tasolta toiselle siirryttäessä verbivarasto monipuolistuu, jolloin kielteisyyttä voidaan ilmaista myös muuten kuin negaatiota käyttämällä (esim. *en tykkää* vs. *minua harmittaa*).

4.2 Negaatioilmausten tarkkuus

Negaatioilmausten frekvenssien jälkeen aineistoista on laskettu kieltojen tarkkuus (accuracy) eli kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmaisujen suhde. Oikeat ja virheelliset muodot ilmoitetaan sekä konkreettisinä määrinä että prosentteina. Lisäksi selvitetään, millaisia virheitä eri taitotasolla esiintyy vai ovatko virheet samankaltaisia taitotasosta riippumatta. Ensin käsitellään koululaisaineistoa ja sen jälkeen YKI-aineistoa. Käsitelen kumpaakin aineistoa taitotaso kerrallaan. Lopuksi aineistoja vertaillaan keskenään.

Tutkimuksessani on oletuksena, että negaatioilmausten tarkkuus paranee taitotasolta toiselle siirryttäessä, kun kielitaito muutenkin kehittyy.

4.2.1 Koululaisaineisto

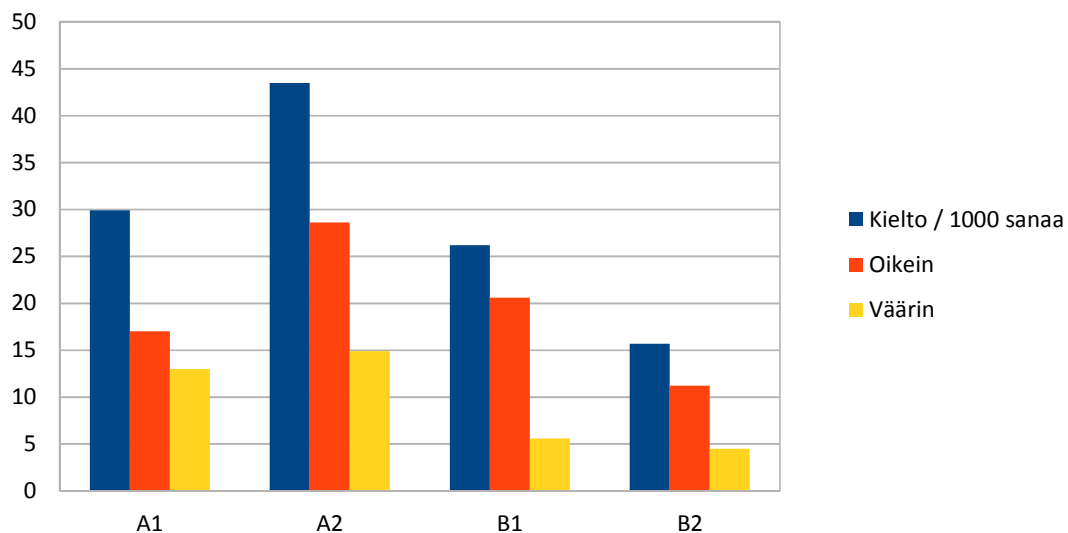
Koululaisaineistossa esiintyy yhteensä 684 negaatioilmausta (f 26,2). Seuraavassa taulukossa 8 esitetään taitotasoittain, minkä verran koululaisaineistossa esiintyy kohdekielen mukaisia ja virheellisiä kieltoilmaisuja. Taulukossa näytetään ensin kohdekielisten kieltoilmaisujen määrä (oikein, kpl), sitten virheellisten kieltojen määrä (väärin, kpl). Neljännessä sarakkeessa näytetään kieltoilmausten yhteismäärä. Näiden jälkeen näkyvät oikeiden ja virheellisten muotojen prosenttiosuudet.

Taulukko 8. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet taitotasoin koululaisaineistossa.

Taitotaso	Kieltoja(kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja(kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
A1	59	45	104	56,7	43,3
A2	163	85	248	65,7	34,3
B1	234	63	297	78,8	21,2
B2	25	10	35	71,4	28,6

Taulukosta 8 havaitaan, että kohdekielen mukaisten kieltojen määrä kasvaa ja virheellisten kieltojen määrä vähenee taitotasolta toiselle siirryttäessä. A1-tasolla kohdekielen mukaisia muotoja on vain vähän yli puolet ilmauksista eli 56,7 % ja virheellisiä muotoja 43,3 % ilmauksista. A2-tasolla kohdekielen mukaisten muotojen määrä hieman kasvaa: oikeita muotoja on 65,7 % ja virheellisiä 34,3 %. B1-tasolla kohdekielen mukaisia muotoja on jo lähes 80 prosenttia (78,8 %) ja virheellisiä muotoja enää 21,2 %. Martinin, Reimanin, Seilosen ja Mustosen (2010: 60) tutkimuksissa tätä 80 prosenttia on pidetty eräänlaisena rajana, jolloin rakenteen on katsottu olevan hallinnassa. Sataprosenttista virheettömyyttä on tarpeetonta vaatia, koska myös natiiveilla kielenkäyttäjillä esiintyy yksilöllistä vaihtelua ja satunnaisia virheitä (Martin ym. 2010: 60). B2-tasolla kohdekielen mukaisten ilmausten määrä yllättäen hieman laskee: oikeita muotoja on 71,4 % ja virheellisiä 28,6 %. Toisaalta juuri tällä B2-tasolla esiintyy kieltoilmauksia huomattavasti muita tasoja vähemmän, vain 35 kappaletta, jolloin prosenttiosuudet muuttuvat herkästi eivätkä ole tilastollisesti vertailukelpoisia.

Seuraava kuvio 2 havainnollistaa koululaisaineiston kieltorakenteiden taajuutta ja tarkkuutta. Siniset pylväät ilmaisevat taitotasoin kieltojen frekvenssin eli kieltojen määrän 1000 sanaa kohti. Oranssit pylväät näyttävät, kuinka monta prosenttia kielloista on kohdekielen mukaisia 1000 sanaa kohti, ja keltaisista pylväistä näkee virheellisten ilmausten prosenttiosuudet 1000 sanaa kohti.

Kuvio 2. Kieltoilmausten määrä ja tarkkuus 1000 sanaa kohti koululaisaineistossa taitotasoin.

Seuraavissa taulukoissa 9-12 näytetään kieltojen jakautuminen eri taitotasoin tehtävittäin. Jokaisesta taitotasoin on oma taulukonsa. Ensin näytetään kohdekielisten ilmausten määrä (oikein / kpl), sitten virheellisten ilmausten määrä (väärin / kpl) ja tämän jälkeen kieltojen yhteismäärä. Kahdessa viimeisessä sarakkeessa näytetään kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten prosenttiosuudet.

Taulukko 9. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston A1-tasolla tehtävittäin.

A1-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Viesti ystävälle	8	4	12	66,7	33,3
Viesti opettajalle	7	3	10	70	30
Viesti kauppaan 1)	16	14	30	53,3	46,7
Mielipide	20	17	37	54	46
Kertomus	8	7	15	53,3	46,7
Yhteensä	59	45	104	56,7	43,3

Taulukko 10. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston A2-tasolla tehtävittäin.

A2-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Viesti ystävälle	52	15	67	77,6	22,4
Viesti opettajalle	16	5	21	76,2	23,8
Viesti kauppaan	34	16	50	68	32
Mielipide	47	31	78	60,3	39,7
Kertomus	14	18	32	43,8	56,2
Yhteensä	163	85	248	65,7	34,3

1) Kolmas tehtävä on sähköpostiviesti verkkokauppaan, mutta se on tilanpuutteen vuoksi lyhennetty taulukkoon muotoon ”viesti kauppaan”.

Taulukko 11. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston B1-tasolla tehtävittäin.

B1-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Viesti ystävälle	48	8	56	85,7	14,3
Viesti opettajalle	23	1	24	95,8	4,2
Viesti kauppaan	56	12	68	82,4	17,6
Mielipide	64	21	85	75,3	24,7
Kertomus	43	21	64	67,2	32,8
Yhteensä	234	63	297	78,8	21,2

Taulukko 12. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet koululaisaineiston B2-tasolla tehtävittäin.

B2-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Viesti ystävälle	2	2	4	50	50
Viesti opettajalle	7	1	8	87,5	12,5
Viesti kauppaan	6	4	10	60	40
Mielipide	-	-	-	-	-
Kertomus	10	3	13	76,9	23,1
Yhteensä	25	10	35	71,4	28,6

Taulukoista näkyy, että kieltoilmaisut ovat A1-, A2- ja B1-tasoilla tarkimpia kahdessa ensimmäisessä tehtävässä ja kolmessa jälkimmäisessä tehtävässä virheellisten kieltoilmaisujen prosentuaalinen osuus hieman kasvaa. Ensimmäisessä tehtävässä pyydetään kirjoittamaan ystävälle viesti, jossa selittää, miksi ei pääse sovittuun tapaamiseen. Toisessa pyydetään lähettämään opettajalle sähköpostiviesti, jossa selittää poissaoloa ja kysyy tulevasta kokeesta ja poissaolon aikaisista tapahtumista. Yhteistä näille tehtäville on se, että niissä molemmissa tuotetaan epämuodollisia tekstejä. Näiden voisi olettaa olevan tuttuja tekstilajeja, jotka jo hallitaan, mikä saattaisi selittää kyseisissä tehtävissä esiintyvien kieltojen suurempaa

tarkkuutta. Seuraavassa on muutamia kohdekielen mukaisia esimerkkejä epämuodollisista viesteistä:

- 10) Hei kaveri mina *en tule* kahville. (F0537T1)
- 11) Minä *en voi* tulla anteksi - - (F7158T1)
- 12) Minulla *ei ole* kirjaa. (F0057T2)
- 13) *En voi* tulla vielä kouluun - - (F2077T2)

Äskeisen esimerkin kieltoilmaisut muodostuvat oletettavasti tutuista verbeistä, joita kielenoppijat osaavat helpommin myös taivuttaa. Esimerkeissä 10 ja 11 käytetään *tulla-* ja *voida-*verbejä, joita käytetään myös tehtävänannossa: ”Kerro, miksi et voi tulla.” Kumpikin kyseisistä verbeistä kuuluu suomen kielen 20 yleisimmän sanan joukkoon: *tulla* on 14. sijalla ja *voida* 16. sijalla (Karlsson 1982: 18). Samat verbit esiintyvät myös virheellisissä kieltoilmaisussa:

- 14) Sori mä *en voin* tullan - - (F0387T1)
- 15) Anteeksi, Minä *entula*, koska istuu siskon kansaa. (F2457T1)

Tehtävissä 3-5 esiintyy enemmän virheellisiä muotoja kuin epämuodollisten viestien tehtävissä. Tehtävässä 3 pyydetään kirjoittamaan sähköpostiviesti verkkokauppaan, ja se edustaa muodollista viestiä. Tehtävä 4 on mielipideteksti ja tehtävä 5 narratiivinen teksti. Varsinkin kahdessa jälkimmäisessä tehtävässä virheellisten kieltojen suurempaa määrää voisi selittää tuotettujen tekstien suurempi omaehtoisuus: tehtävänannot ovat väljempää ja omaa luovaa tuottamista vaativia. Näissä tehtävissä kieltoilmauksissa käytetty verbivalikoima laajenee niin, että käytetään useampia erilaisia verbejä, mutta ne eivät välttämättä esiinny kovin monta kertaa (ks. Distribuutio-luku 4.3). Varsinkin A1-tasolla monella tällaisella frekvenssiltään vähäisellä verbillä esiintyy virheellisiä kieltoilmauksia:

- 16) Mikään *ei tallenttu* muistinkortille. (F0567T3)

B2-tasolla kieltoilmaisujen tarkkuus eri tehtävien välillä poikkeaa muista tasoista jonkin verran. Tällä tasolla kieltoilmaisujen kokonaismääräkin on vähäinen, joten varsinkin tehtäväkohtaisesti jaoteltuna kieltojen määrä jää niin pieneksi, että prosentuaaliset arvot ovat melko sattumanvaraisia. Yhdenmukaisuuden vuoksi tästäkin tasosta on kuitenkin tehty vastaava taulukko kuin muistakin tasoista. Vaikka tulokset eivät olekaan tilastollisesti päteviä, taulukosta kuitenkin huomataan, että parhaimmillaan osaaminen ylittää jo 87,5 prosenttiin

epämuodollisessa viestissä opettajalle.

A1-taso

Koululaisaineiston A1-tasolla on 104 negaatioilmausta, joista 59 on kohdekielen mukaisia ja 45 virheellisiä. Tuhatta sanaa kohti kieltoja on tällä tasolla 29,9. Esittelen seuraavaksi, millaisia virheitä tällä taitotasolla esiintyy. Monessa virheellisessä kieltoilmaisussa on erilaisia virheellisyyksiä, joten virhetyyppien lukumäärä ei välttämättä täsmää virheellisten ilmausten määrän kanssa. Yhdessä kieltoilmaisussa voi siis olla useita erilaisia virheitä.

Suurin osa tämän tason virheellisistä negaatioilmauksista on sellaisia, että niissä on taivutettu pääverbiä virheellisesti. Tällaisia virheitä löytyy 45 virheellisen negaatioilmauksen joukosta peräti 30 kappaletta. Tyypillisimpiä pääverbiin liittyviä virheellisyyksiä ovat sellaiset ilmaukset, joissa pääverbiä taivutetaan kuten vastaavassa myöntömuodossa (esimerkit 17 – 19). Esimerkissä 19 on lisäksi kirjoitusvirhe. Esimerkissä 20 pääverbi on virheellisesti yksikön 3. persoonan kaltainen.

17) Uudessa pelssä ääni *ei toimii!* (F0567T3)

18) Tai jos *et laitat* puheliin kiini - - (F04074T)

19) Minä *en ymmäran* mitä se menee - - (F0607T5)

20)- - minä olen Kipea *en pystyy* olla kaksipäivä. Koulu - - (F7038T2)

Neljässä tapauksessa pääverbiä ei taivuteta ollenkaan, vaan se esiintyy infinitiivin kaltaisessa muodossa (esimerkit 21-23). Kolmessa näistä tapauksista on kyse monikkomuodoista, jotka ovat tällä tasolla frekvensseiltään yksikkömuotoja pienempiä. (Tästä tarkemmin Distribuutio-luvussa 4.3.)

21) - - oppilaat *eivät opiskella* - - (F2037T4a)

22) jos he *eivat tehdä* läksyt he *eivät tulla* ahkerä. (F7708T4)

23) *Ei minä menna* siksi olen sajräs kiitos. (F0377T1)

Esimerkin 22 ensimmäisessä kieltoilmaisussa *eivat tehdä* ja esimerkissä 23 on pääverbin virheellisyyden lisäksi virhe myös kieltoverbissä. A1-tasolla kolmessa tapauksessa on virhe pelkästään kieltoverbissä (esimerkit 24-26) ja seitsemässä tapauksessa virhe on sekä kieltoettä pääverbissä (esimerkit 27-29).

24) - - auto *ej aja* miksi? (F0377T3)

25) - - jos minä *ei potki* kuka - - (F0377T5)

- 26) haluaisin kerto teille eta pelistä *en toimi*, se on vahan vaikia pelan (F0607T3)
 27) *Ei* minä *menna* siksi olen sajras kiitos. (F0377T1)
 28) mulla *ej jo* raha - - (F0377T3)
 29) Kun minä *ei halua* pelaa sitä. (F7258T5)

Kieltoverbiin liittyvät virheet voivat olla ortografisia, kuten äskeisissä esimerkeissä 24 ja 28 esiintyvä *ej ´ei`*. Molemmat esimerkit ovat samasta tekstistä. Kieltoverbiin liittyvät virheet voivat liittyä myös taipumiseen. Äskeisessä esimerkissä 26 esiintyy inkongruentti muoto *en toimi*, jonka pitäisi olla muodossa *ei toimi*. Kirjoittaja haluaa esimerkissä kertoa, että hänen ostamansa peli ei toimi ja sitä on vaikea pelata. Esimerkkien 25, 27 ja 29 kieltoverbi on kokonaan kongruoimaton *ei*, jota ei siis taivuteta kohdekielen mukaisesti.

A1-tasolla esiintyy neljä passiivimuotoista kieltoilmausta, joista kolme on virheellisiä. Passiivi on osattu muodostaa oikein esimerkissä 30 . Esimerkeissä 31 ja 32 pääverbi on vastaavan myöntömuotoisen passiivin kaltainen. Neljännessä passiiviesimerkissä (33) on muutakin virheellistä.

- 30) *Ei varasteta* toisten tavaroita (F0107T4)
 31) Kännyköitä *ei tarvitaan* koulussa (F7548T4)
 32) *Ei hyväksytään*, - - (F7258T4)
 33) toivotaa että se *ei otetaan* koulun (F3017T4a)

A1-tasolla on seitsemän tapausta, joissa on jonkinlainen semanttinen virheellisyys. Nostan tässä esille kaksi esimerkkitapausta (34-35):

- 34) Mutta peli toimii huonosti nyt. *En osta* pelaa mitä. Minä haluan. Muuta uutta peli. (F7819T3)
 35) Koska siellä opelaas kaikki kuntelee opeteja mutta *ei voi* kuntelen sinulle siten pois luokasta. (F0537T4a)

Esimerkissä 34 kieltoilmaisu *en osta* on muodollisesti oikein, mutta lauseen merkitys on sekava. Voi olla, että koko verbi on väärä, jos kirjoittaja tarkoittaa, ettei osaa pelata mitään. Toisaalta kyse on tehtävästä, jossa on ostettu peli, joka on osoittautunut vialliseksi ja josta tehdään reklamaatio verkkokauppaan. *Ostaa*-verbi sopisi luontevasti kontekstiin, jos kirjoittaja yrittää selittää, ettei hän enää osta mitään peliä, vaan liikkeen tulisi vaihtaa viallinen peli uuteen. Joka tapauksessa esimerkki on semanttisesti hyvin sekava, kuten myös esimerkki 35. Epäselvän merkityksen lisäksi tässä myös persoona jää epäselväksi. Tarkoittako kirjoittaja, että kaikki eivät voi kuunnella vai että hän itse ei voi kuunnella? Oletan kirjoittajan

tarkoittavan sitä, että luokassa kaikki kuuntelevat opettajaa, eikä hän itse voi kuunnella ”sinua”, koska silloin hän joutuisi pois luokasta.

A1-tasolla esiintyy semanttisten virheellisyyksien lisäksi yksi tapaus, jossa on valittu virheellinen konstruktio:

36) Minulla *ei ollut* jaksaa odottaa kuusikymmentä minuuttia ja mä kävelin taas kotiin päin. (F7448T2)

Esimerkissä 36 kirjoittajan valitsema *minulla ei ollut jaksaa odottaa* -konstruktio on virheellinen. Oikeammin olisi sanoa joko ”minulla ei ollut aikaa odottaa” tai ”en jaksanut odottaa”. Kiinnostavaa on, että varsinaisia konstruktiovirheitä on tällä tasolla vain yksi. Voidaankin olettaa, että A1-tasolla käytettävät rakenteet ovat pääosin vielä niin yksinkertaisia, ettei tämäntyyppisten virheiden määrä ole kovin suuri. Tämä selittyy myös sillä, että kielenoppimisen alkuvaiheessa rakenteet opitaan usein valmiina kokonaisuuksina, köntteinä, kuten Seilonen (2013) osuvasti nimittää. Tietyt kieltoilmaisut on siis todennäköisesti opittu valmiina paketteina, mikä helpottaa kyseisten ilmaisujen osaamista. (Ks. esim. Seilonen 2013; ks. Hirvonen 2008: 56.)

A1-tason koululaisaineistossa käytetään kielteistä imperfektiä kymmenen kertaa, joista vain kaksi tapausta on kohdekielen mukaisia (esimerkit 37 ja 38). Kahdeksassa tapauksessa imperfektin käytössä on siis jotain virheellistä. Tällä tasolla tuotti yleensäkin vaikeuksia määrittellä, onko kyse imperfektistä vai preesensistä. Usein imperfektin käyttö piti päätellä kontekstista, kuten esimerkissä 39, jossa koko teksti on kirjoitettu menneessä ajassa. Myös esimerkin 40 imperfekti on päätelty, mutta kyseisen esimerkin sisältävässä tekstissä myös tekstin muut aikamuodot vaihtelevat.

37) - - *en kohdellut* ketään - - (F2017T2)

38) *se ei toiminut* (F0637T3)

39) Kun minä ja käverin oli Vikinglaivassa. Kun minä *ei halua* pelaa sitä. Mun käveri oli pakottanut minä pelaa. (F7258T5)

40) Minä pelin tietokonesta pelia. pelan kaksi tuntia. peli tule joskos huono pelia. *En voittaa*. (F0537T3)

A1-aineistossa esiintyy myös yksi -*kAAn*-liitteeseen liittyvä kieltoilmaisuvirhe (esimerkki 41):

41) Jos on aidini syntynä aika mä *en mene mihinka*. (F0397T1)

Edellisessä esimerkissä on valittu virheellisesti takavokaalinen muoto *-kaan* etuvokaalisen muodon *-kään* sijasta. Lisäksi liitteen loppuosa puuttuu. Kirjoittaja on kuitenkin osannut valita kieltolauseisiin kuuluvan *-kAAAn*-liitteen *-kin*-liitteen sijasta.

A2-taso

Kun A1-tasolla negaatioilmausten määrä on 29,9 ilmausta tuhatta sanaa kohti, A2-tasolla vastaava luku on peräti 43,5. Konkreettisesti tällä tasolla koululaisaineistossa on 248 kieltoilmausta, joista 163 on kohdekielen mukaisia ja 85 virheellisiä. Prosentuaalisesti virheiden määrä vähenee A1-tasoon verrattuna 43,3 prosentista 34,3 prosenttiin. Koska negaatioilmauksia on kuitenkin tällä tasolla runsaasti, myös erilaisia virheitä on paljon.

Kuten edelliselläkin tasolla, myös A2-tasolla tyypillisin virhetyyppi on pääverbin virheellinen taipuminen (56 tapausta). Kun A1-tasolla on neljä tapausta, joissa pääverbi on infinitiivin kaltaisessa muodossa, tällä tasolla vastaavia tapauksia on enää yksi: *se ei häiritä* (esimerkki 42). Esimerkeissä 43 ja 44 pääverbi on taipunut kuin vastaavassa myöntömuodossa ja esimerkissä 45 kuin yksikön 3. persoonan myöntömuodossa, vaikka lauseen subjekti on yksikön 1. persoonassa. Aineistossa on myös kaksi kielteistä passiivimuotoa, joissa pääverbi on virheellisesti vastaavan myönteisen muodon kaltainen (esimerkki 46).

42) *se ei häiritä* tuntia (F0307T4a)

43) *hän ei tarvitsee* mies - - (F2037T5)

44) *En tiedän* miksi se ei toimi - - (F7798T3)

45) Oikasti sori *etten pääsee* sun kanssa kahvilassa. (F7248T1)

46) Tunnilla kännykät *ei pidetään* auki. (F0127T4a)

Osa virheistä liittyy kieltoverbin virheelliseen taipumiseen. Kahdessa negaatioilmauksessa pelkästään kieltoverbi on virheellinen ja kuudessa kiellossa on virhe sekä kielto- että pääverbissä. Esimerkissä 47 kieltoverbi on kongruoimattomassa muodossa. Esimerkissä 48 käytetään yksikköä monikon sijasta. Samalla kyseessä on konditionaalivirhe. Esimerkin 49 kieltoilmauksella *ei sa* tarkoitetaan muotoa ´en osaa`, tai mahdollisesti ´en saa`. Esimerkki 50 on kaiken kaikkiaan sekava, mutta todennäköisesti, kontekstin avulla pääteltynä, *tekstuvut ei naitövöt* tarkoittaa, että tekstit eivät näy.

47) Anteksi Now tänään mä *ei voi* tul sinun kansa kahvilla - - (F7718T8)

48) Mutta opilat *ei vois* jätaa niitä kotiin - - (F0337T4a)

49) Kun se ei toimi, *ei sa* minä sille tehdä mittä. (F7298T3)

50) toinen Ongelma pelissa tekstuvut *ei naysövöt*. (F7158T3)

A2-tasolla käytetään jonkin verran virheellisesti yksikkömuotoja monikkomuotojen sijasta (esimerkit 51 ja 52). Osa näistä tapauksista on sellaisia, että myös natiivit kielenkäyttäjät saattavat valita yksikkömuodon varsinkin vapaamuotoisissa teksteissä ja etenkin puheessa. Tässä tutkimuksessa tämäntyyppiset ilmaukset kuitenkin lasketaan virheellisiksi.

51) Vanhemmat *ei voi* soittaa - - (F7358T4)

52) Oppilat *ei kyl haluaisi* että kännykät otetaan pois. (F3067T4a)

Tällä tasolla on jonkin verran semanttisia virheitä, kuten seuraavassa esimerkissä 53, jossa muoto on aivan oikea, mutta jossa on valittu väärä aikamuoto. Esimerkissä käytetään preesenssiä, vaikka kontekstin perusteella tulisi mieluummin käyttää imperfektiä, jota muussa tekstissä käytetäänkin. Esimerkissä 54 kirjoittaja ei ole osannut suomenkielistä verbiä.

53) Äiti *ei huomaa* ja katui [kaatui] - - ja hän [isä] meni auta äiti nustamisin mutta taas hän katui [kaatui] - - (F7288T5)

54) kun minä painan install ja peli *ei installing*. (F2007T3)

A2-tasolta löytyy myös neljä negatioilmauksen rakenteeseen liittyvää virhettä. Kahdessa omistuskonstruktio tapauksessa kyse on kuitenkin enemmänkin ortografisesta virheestä (esimerkit 55 ja 56). Jälkimmäisessä näistä sanan *kenella* voisi korvata sanalla *joilla*. Esimerkissä 57 omistuskonstruktio on muodostettu väärin. Esimerkissä virke- ja lauserajat ovat hieman epäselviä, mutta kielteisyys on pääteltävissä kontekstista. Miehellä ei siis suinkaan ole kauhea kiire, niin kuin äkkiseltään näyttäisi, vaan hänellä nimenomaan ”ei ole kova kiire”, eikä hän siksi ota hänelle tarjottua kyytiä vastaan.

55) *hänella ei ole* kännykä mukaan - - . (F7298T4)

56) jotkut *kenella ei ole* keloja - - (F0337T4a)

57) tuu kyytiin me viedään sut ylös että pääsisit nopeemmin. Vaikka mies oli menossa samaan paikkaan kun me niin hän sanoi *ei ei mulla on* kauhea kiire. (F0047T5)

A2-tasolla imperfektiä käytetään enemmän kuin A1-tasolla, jolloin myös siihen liittyviä virheitäkin on enemmän. Esimerkeissä 58 – 60 on käytetty oikein *-nUt*-tunnusta, mutta pääverbin vartalon oikean muodon muodostaminen ei ole onnistunut. Kyseisten esimerkkien verbit ovat astevaihtelun alaisia. Kohdassa 58 käytetään virheellisesti vahvaa

astetta *ei tietännyt* ja kohdassa 59 heikkoa astetta *en kerronnut*. Esimerkissä 61 myös *-nUt-* tunnus on virheellinen: *en vastaaut*. Esimerkeissä 62 – 64 on tavallaan ortografinen virhe: *kuulut*-muodosta puuttuu *l*-kirjain ja *ollu*-verbistä loppu-*t*. Muoto *ei ollu* voi olla myös puhekielen vaikutuksen tulosta ja muodossa *kuulut* saattaa kyse olla konsonantin kestoeron kuulemisen vaikeudesta. Esimerkissä 64 on lisäksi virheellinen konstruktio.

- 58) mun kaveri *ei tietännyt* mihin han meni. (F0087T5)
- 59) Anteeksi että *en kerronnut* vanhemmani - -. (F7698T1)
- 60) Kerran minä *en osaannut* yhden liiken - - . (F0557T5) 61)
- 61) sitten kannyn omistaja soitti *en vastaaut* (F7238T5)
- 62) se *ei kuulut* - - (F0077T5)
- 63) Siellä *ei ollu* saldo raja (F7238T5)
- 64) Häntä *ei ollu* tanssi tunnilla. (F0157T5)

Kun A1-tasolla on vain yksi kielteinen perfektimuoto, A2-tasolla perfektimuotoja esiintyy seitsemässä negaatioilmauksessa. Näistä kolme on kohdekielen mukaisia ja neljässä on virheellinen muoto. Esimerkissä 65 pääverbin vartalo on virheellinen, esimerkissä 66 apuverbi taipuu persoonan mukaan virheellisesti. Tässä esimerkissä on myös *-kAAAn*-liitteen ortografinen virheellisyys.

- 65) minulla on hirvittävä koe määrä tulossa *enkä ole alotanut* yksikään. (2397T1)
- 66) Minä *en olen sanonut* kenellekkään, että minulla on syntymä päivä - -(F2067T5)

Tempuksista tällä tasolla esiintyy indikatiivin lisäksi kaksi kielteistä imperatiivia ja 19 kielteistä konditionaalia. Molemmat imperatiivimuodot ovat virheellisiä (esimerkit 67 ja 68). Konditionaaleista 13 on kohdekielen mukaisia, tosin niistä peräti yhdeksän on samanlaisia: *ei saisi* (esimerkki 69). Kuusi virheellisesti muodostettua kielteistä konditionaalimuotoa ovat kaikki yksittäin esiintyviä: *ei vois*, *ei otetais*, *ei uskois*, *ei häiritsi*, *ei totteesi* ja *ei saahatt*. Esimerkin 70 konditionaalimuoto on puhekielinen ja esimerkin 71 muoto *ei saahatt* monitulkintainen. Kaikki konditionaalimuodot esiintyvät tehtävässä 4.

- 67) *Älä seisoo* ulkona menee sisään. (F7798T1)
- 68) *Älä otaa* kännykä koulu mukaan. (F0037T4a)
- 69) He *eivät saisi* käyttää paljon mesee. (F0627T4b)
- 70) Mut opilat *ei vois* jätää niitä kotiin - - (F0337T4a)
- 71) Ajatelkaa jos koulussa *ei saahatt* tuodaa kännyköitä, olisi ärsyttävää. (F0267T4a)

Kun A1-tasolla käytetään *-kin* / *-kAAAn*-liitettä vain kerran, tällä tasolla senkin käyttö

lisääntyä (esimerkit 72-74):

72) Antoi vai Burana minulle, mutta se *ei ole vieläkin* autanut. (F8209T1)

73) *Opetajain* ei tykkä siitä. (F2507T4a)

74) Mutta jos laita sen kiinni, kun tunti alkaa se on hyvä kaikille ja
se ei häiritsee muita *myös*. (F0477T4a)

Äskeysissä esimerkeissä 72 ja 73 *kin-* tulisi korvata *-kAAn-*liitteellä, esimerkissä 74 käytetään *myös-*sanaa virheellisesti. *Se ei häiritsee muita myös* olisi parempi korvata lauseella *se ei häiritse myöskään muita* tai *se ei häiritse mitakaan*. Tällä tasolla kuusi kahdeksasta *-kin / -kAAn-*liitteen esiintymästä on virheellisiä.

B1-taso

Koululaisaineiston B1-tasolla on 26,2 negatioilmausta tuhatta sanaa kohti. Konkreettisesti tällä tasolla on peräti 297 kieltoilmausta, joista 234 on kohdekielen mukaisia ja 63 virheellisiä. Prosentuaalisesti kohdekielen mukaisia ilmauksia on 78,8 % ja virheellisiä 21,2 %.

Myös tällä tasolla yleisin virhetyyppi on pääverbin virheellinen taipuminen (yhteensä 34 tapausta). Näistä yhdessä voi tulkita pääverbin olevan infinitiivimuodossa (*käyttää*), mutta toisaalta muoto on samankaltainen yksikön 3. persoonan muodon kanssa (esimerkki 75). Joka tapauksessa muissa esimerkeissä pääverbi taipuu persoonamuodoissa virheellisesti (esimerkit 76 ja 77). Esimerkki 78 on ainoa, jossa sekä kieltoverbi että pääverbi taipuvat virheellisesti. Kyse on imperatiivimuodosta, joita tällä tasolla esiintyy vain kaksi, joista toinen on kohdekielen mukainen. Kieltoverbi taipuu väärin myös neljässä muussa tapauksessa, tosin esimerkeissä 79 ja 80 virheellisyydet vaikuttavat lähinnä lipsahduksilta ortografiassa, varsinkin esimerkissä 79. Esimerkissä 81 virheellinen kieltoverbin muoto johtuu puhekielestä, jota kirjoittaja muutenkin käyttää tekstissään. Esimerkissä 82 kieltoverbin muoto on selkeästi väärin.

75) Netistä voi löytää paljon hyödyllistä tietoa, mutta lapset yleensä *eivät käyttä* sitä hyödyllistä tietoa - - (F8249T4)

76) Olen tosi pahoilani, että *en pääsen* tänään kahvilan kanssasi. (F8249T1)

77) Se peli näyttää aika kivalta mutta se *ei toimii*. (F7308T3)

78) Ja uskokaa minuun *älkä tuokaa* puhelinta kouluun. (F0197T4)

79) minä olin onnekas että ne *eivät ampuneet* takas. (F7919T5)

80) olihan siitä kiva hypätä, mutta *emmä uskaltaneet* (F0017T5)

81) sorry *emmä voi* tulla, koska meillä tule vierat Tanskasta - - (F7388T1)

82) monet lapset pelaavat K-16 pelejä vaikka vanhammat *eitä tiedä* siitä. (F3087T4)

Kahdessa negaatioilmauksessa taivutetaan apuverbiä *olla* puhekielenomaisesti: *ei oo oottanut* ja *en oo lukenut* (esimerkit 83 ja 82). Muutenkin tällä tasolla esiintyy jonkin verran puhekielisiä kieltoilmauksia, kuten *ne ei tuu* (esimerkki 85). Ainakin yhdessätoista tapauksessa käytetään yksikkömuotoa monikkomuodon sijasta (esimerkki 86).

83) Se kännykkä ei ollut siellä jos joku *ei oo ottanut*. (F0497T3)

84) meil on huomenna iso mansan koe ja mä *en oo lukenut* yhtään. (F7678T1)

85) Jos ne *ei tuu* heti koulun jälkeen, niitä voi jännittää kamalasti. (F0207T4)

86) He *ei laittanut*, vaan laitettiin sidettä ja laastaria. (F0277T4)

Koululaisaineiston B1-tasolla käytetään konditionaalia 17 kertaa kohdekielen mukaisesti ja 5 kertaa virheellisesti eli konditionaali hallitaan jo vankemmin kuin edellisellä tasolla. Oikeastaan konditionaali hallitaan erittäin hyvin, sillä kyseiset virheelliset muodot ovat lähinnä puhekielisiä, eikä kyse ole konditionaalin muodostamiseen liittyvistä hankaluuksista, kuten kärjistetyn puhekielinen esimerkki 87 osoittaa. Imperatiivia käytetään kerran kohdekielen mukaisesti (esimerkki 88) ja kerran virheellisesti (esimerkki 89). Esimerkistä 89 näkyy, miten persoonapäätte on liitetty imperatiivimuotoisen kieltoverbin sijasta pääverbiin, joka on esimerkissä virheellisesti myönteisen imperatiivin muotoinen.

87) Ja jos kouluu *ei ottais* kännyä ja sit koulumatkalla tapahtuisi jotain hirveätä tai jotain, niin millä sitten soittais hätänumeroon? (F0417T4a)

88) Mielessä sanoin että *älä tee* minulle mitään pahaa. (F0157T5)

89) Ja uskokaa minuun *älkä tuokaa* puhelinta kouluun. (F0197T4)

Imperfektiä tällä tasolla käytetään kielteisenä lähes seitsemänkymmentä kertaa, joista 17 eli noin neljäsosa on virheellisiä. Seuraavassa esimerkissä 90 on kolme imperfektimuotoista kieltoa, joissa kaikissa näyttäisi ongelmana olevan äänteiden kesto: ensimmäisessä kiellossa *ei toiminnut* käytetään virheellisesti geminaattaa *nn*, toisessa kiellossa *ei tuullut* `ei tullut` on taas virheellisesti pitkä vokaali, ja kolmannessa kiellossa *ei näytänyt* on virheellisesti *tt:n* tilalla vain yksi *t*. Toisaalta kyse lienee myös väärästä verbivalinnasta, sillä kontekstiin sopisi paremmin esimerkiksi verbi *näkyä*: peli ei näkynyt hyvin.

90) Velini tilasi minulle tietokonepelin, mutta kun minun piti pelaa peli *ei toiminnut*, ääntä *ei tuullut* ja peli *ei näytänyt* hyvin. (F7748T3)

Tällä tasolla on jonkin verran myös semanttisia virheellisyyksiä. Osassa tapauksista on

valittu väärä persoona, osassa kontekstiin sopimaton aikamuoto. Seuraavan esimerkin kielto on muodollisesti oikein muodostettu pluskvamperfekti (*en ollut lukenut*). Kontekstia tarkasteltaessa kuitenkin havaitaan, että pluskvamperfekti ei millään sovi kokonaisuuteen, vaan kiellon tulisi olla perfektimuodossa (*en ole lukenut*).

- 91) Olen ollut viikon pois koulusta, koska olen ollut kipeä. Minulla on oksennustauti. Meillähän on kohta koe ja *en ollut lukenut* yhtään, koska olin niin väsynyt. Voisitko antaa minulle pari päivää lukea kokeeseen? (F2067T2)
- 92) Sitten kysyin häneltä: missä yövyn?
Hän sanoi: *etten tiedä*. (F8089T5)

Äskeisessä esimerkissä 92 referointi on aiheuttanut kirjoittajalle ongelmia. Kielto sinänsä on muodollisesti oikein, mutta kyseisessä kontekstissa referoidessa tulisi käyttää yksikön 1. persoonan sijasta yksikön 3. persoonaa: *Hän sanoi, ettei tiedä*. Vaihtoehtoisesti pitäisi käyttää suoraa lainausta ja yksikön 1. persoonaa: *Hän sanoi: "En tiedä."* Kyse on siis toisaalta semanttisesta virheellisyydestä, toisaalta siitä, ettei ole osattu valita referointiin sopivaa konstruktiota.

B2-taso

Koululaisaineiston B2-tasolla on 15,7 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti, eli kieltoilmauksia esiintyy tällä tasolla suhteellisesti vähemmän kuin edellisillä tasoilla. Myös kieltojen konkreettinen määrä on melko vähäinen, vain 35 tapausta. Tämä johtuu B2-tasolle luokiteltujen tekstien vähydestä. Kun esimerkiksi koululaisaineiston A2-tasolla on tekstejä peräti 199, B2-tasolla on vain 29 tekstiä. Aineiston pienuuden vuoksi B2-tason tulokset eivät ole tilastollisesti vertailukelpoisia.

Koululaisaineiston B2-tasolla negaatioilmauksista 71,4 % (25 kieltoilmausta) on kohdekielen mukaisia ja 28,6 % (10 kieltoilmausta) on virheellisiä. Tälläkin tasolla eniten virheellisyyksiä on pääverbin taipumisessa. Myös tämän tason teksteissä esiintyy tässä aineistossa laajafrekvenssiivisen *toimia*-verbin virheellistä presensin 3. persoonan myöntömuotoista taivutusta kaksi kertaa (esimerkki 93). Esimerkissä 94 pääverbi taipuu puhekielen mukaisesti ja esimerkissä 95 saattaa olla kyse huolimattomuusvirheestä *en paase*, varsinkin kun samassa tekstissä käytetään samasta verbistä ja samasta persoonasta kohdekielistä muotoa *en pääse*. Esimerkissä 96 taivutetaan monikon 3. persoonan imperfektimuotoa kahdentamalla virheellisesti päätteeseen *n*-kirjain. Esimerkissä 97 vastaava pääverbin muoto on muodostettu oikein, mutta kieltoverbiä käytetään arkikielisesti yksikössä

monikkomuodon sijaan.

93) *Peli ei maha toimii* (F0157T3)

94) juoksin heti alas katsomaan onko alhaalla kahvat siinäkään *ei ollu!* (F2467T5)

95) mä *en* nyt tänään *paase* sinne kahvilaan. (F8169T1)

96) ulkona oli pimeää ja valot *eivät toiminneet*. (F8119T5)

97) Aluksi ne *ei* oikein *auttaneet*, - - (F7979T2)

B2-tasolla esiintyy semanttinen virheellisyys, jossa kieltoilmaukseen on valittu väärä verbi *kuulostaa*, jota on myös taivutettu virheellisesti (esimerkki 98). Virkkeessä on kyse tietokonepelissä ilmenneestä viasta, ja kirjoittajan on ollut tarkoitus sanoa, että ääntä ei kuulu. *-kin / -kAAn*-liitteeseen liittyviä virheitä on tällä tasolla kolme. Niistä kahdessa on kyse vain pienestä kirjoitusvirheestä, joka on tyypillinen myös natiiveille kielenkäyttäjille: liitteen *k*-kirjain on kahdentunut (esimerkit 99 ja 100). Esimerkki 101 on hieman tulkinnanvarainen, mutta olen laskenut sen kuitenkin virheelliseksi muodoksi. Ilmauksen *ensinäkin* tulisi olla muodossa *ensinnäkään*.

98) Siellä on ääni-virhe, siis ääni *ei kuulostu* ollenkaan. (F7969T3)

99) Siinä vaiheessa ymmärsimme että *emme pääse minnekkään* täältä. (F2467T5)

100) Mul tuli pieni este *enkä pääsekkään* tulemaan tänään kahville - - ! (F8219T1)

101) Kun laitan peliin tietokoneeseen, niin *ensinäkin* se *ei asennu* siihen. (F0277T3)

B2-tason pienestä negaatioilmausten määrästä kaikki ovat indikatiivimuotoja. Tällä tasolla ei ole kirjoitettu yhtään tekstiä tehtävästä 4, joka muilla taitotasoilla on juuri se tehtävä, joka tuotti konditionaalimuotoja. Tempuksista tällä tasolla on käytetty sekä preesenssiä että imperfektiä, ja kummankin aikamuodon kieltoilmaukset ovat enimmäkseen kohdekielen mukaisia. Perfektiä on käytetty kaksi kertaa, molemmilla kerroilla kohdekielen mukaisesti.

4.2.2 YKI-aineisto

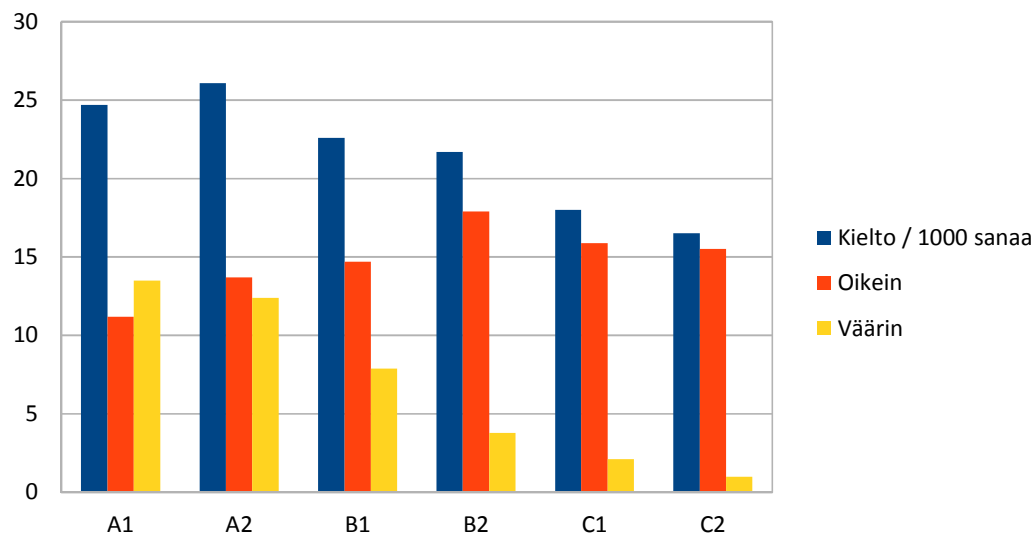
YKI-aineistossa esiintyy yhteensä 1101 negaatioilmausta (f 20,8). Seuraava taulukko 13 esittää taitotasoinen kohdekielisten ja virheellisten negaatioilmausten kappalemäärät, kieltojen yhteismäärän sekä kohdekielisten ja virheellisten muotojen prosenttiosuudet.

Taulukko 13. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet taitotasoinen YKI-aineistossa.

Taitotaso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
A1	56	67	123	45,5	54,5
A2	78	71	149	52,3	47,7
B1	159	86	245	64,9	35,1
B2	163	34	197	82,7	17,3
C1	184	24	208	88,5	11,5
C2	168	11	179	93,9	6,1

Taulukosta 13 havaitaan, että YKI-aineistossa kieltoilmausten tarkkuus kehittyi odotuksenmukaisesti vastaavasti kuin koululaisaineistossakin eli parane tasaisesti tasolta toiselle siirryttäessä. A1-tasolla tarkkuus on vielä melko heikkoa ja virheellisiä muotoja onkin enemmän kuin oikeita. Suurin harppaus kieltoilmausten tarkkuudessa tapahtuu siirryttäessä B1-tasolta B2-tasolle, jolloin kohdekielisten ilmausten prosenttiosuus nousee 64,9:stä 82,7:ään. Tällä B2-tasolla voidaan siis katsoa kieltorakenteen olevan hallinnassa (Martin ym. 2010). Tasolla C2 kohdekielisten kieltojen osuus on jo 93,9 % ja virheellisiä muotoja on enää vain 6,1 %.

Seuraava kuvio 3 havainnollistaa vielä kieltoilmausten määrää ja tarkkuutta YKI-aineistossa taitotasoinen 1000 sanaa kohti. Kuviossa kunkin taitotason ensimmäinen pylväs näyttää kieltojen kokonaismäärän tuhatta sanaa kohti. Seuraava pylväs näyttää, millainen prosenttiosuus äskeisistä kielloista on kohdekielen mukaisia, ja kolmannet pylväät näyttävät, millainen prosenttiosuus kielloista on virheellisiä. Prosenttilukuja ei taulukoista näe, vaan pylväät havainnollistavat ainoastaan sen, miten ensimmäisen pylvään tuhatta sanaa kohti lasketut kieltoilmaukset jakautuvat kohdekielen mukaisiin ja virheellisiin kieltoihin.

Kuvio 3. Kieltoilmausten määrä ja tarkkuus 1000 sanaa kohti YKI-aineistossa.

Seuraavaksi tarkastellaan, miten YKI-aineiston negaatioilmaukset jakautuvat tehtävittäin eri taitotasolla. Seuraavista taulukoista 14-19 näkyy taitotasoinen tehtäväkohtaisesti ensin kohdekielen mukaisten kieltojen määrä, sitten virheellisten kieltojen määrä ja näiden jälkeen kieltoilmausten kokonaismäärä. Kaksi viimeistä saraketta ilmoittavat kohdekielen mukaisten ja väärin kieltoilmausten prosenttiosuudet.

Taulukko 14. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston A1-tasolla tehtävittäin.

A1-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	11	19	30	36,7	63,3
Muodollinen viesti	4	6	10	40	60
Mielipide	41	42	83	49,4	50,6
Yhteensä	56	67	123	45,5	54,5

Taulukko 15. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston A2-tasolla tehtävittäin.

A2-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	28	18	46	60,9	39,1
Muodollinen viesti	15	27	42	35,7	64,3
Mielipide	35	26	61	57,4	42,6
Yhteensä	78	71	149	52,3	47,7

Taulukko 16. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston B1-tasolla tehtävittäin.

B1-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	38	14	52	73	27
Muodollinen viesti	43	24	67	64,2	35,8
Mielipide	78	48	126	61,9	38,1
Yhteensä	159	86	245	64,9	35,1

Taulukko 17. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston B2-tasolla tehtävittäin.

B2-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	48	7	55	87,3	12,7
Muodollinen viesti	42	8	50	84	16
Mielipide	73	19	92	79,3	20,7
Yhteensä	163	34	197	82,7	17,3

Taulukko 18. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston C1-tasolla tehtävittäin.

C1-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	5	3	8	62,5	37,5
Muodollinen viesti	57	7	64	89	11
Mielipide	122	14	136	89,7	10,2
Yhteensä	184	24	208	88,5	11,5

Taulukko 19. Kohdekielisten ja virheellisten kieltoilmausten määrät ja prosenttiosuudet YKI-aineiston C2-tasolla tehtävittäin.

C2-taso	Kieltoja (kpl) oikein	Kieltoja (kpl) väärin	Kieltoja (kpl) yhteensä	Kieltoja (%) oikein	Kieltoja (%) väärin
Epämuodollinen viesti	6	1	7	85,7	14,3
Muodollinen viesti	75	1	76	98,7	1,3
Mielipide	87	9	96	90,6	9,4
Yhteensä	168	11	179	93,9	6,1

Taulukoista havaitaan, että YKI-aineiston A1-tasolla negaatioilmausten tarkkuus on kaikissa tehtävissä alle 50 prosenttia. Koululaisaineiston vastaavalla tasolla kohdekielen mukaisten ilmausten osuus on 56,7 prosenttia, eli aikuisten aineiston A1-tasolla osataan negaatioilmaukset kaikkein heikoiten. YKI-aineiston A1-tasolla muodollisen viestin tehtävässä esiintyy vain kymmenen kieltoilmausta, joten tulos ei ole tältä osin tilastollisesti vertailukelpoinen. Muodollisia viestejä on kirjoitettu tällä tasolla vähemmän (23) kuin epämuodollisia viestejä (40) tai mielipidekirjoituksia (50).

A2-tasolla ja molemmilla B-tasoilla vähiten virheellisiä negaatioilmauksia on epämuodollisen viestin tehtävässä. A2-tasolla eniten virheellisiä ilmauksia on muodollisen viestin tehtävässä ja seuraavaksi eniten mielipidekirjoituksissa. B-tasoilla taas mielipidekirjoituksissa on eniten virheellisiä kieltoja ja muodollisissa viesteissä seuraavaksi

eniten. C-tasoilla tehtävät jakautuvat melko epätasaisesti eri tehtävänantojen kesken ja epämuodollisia viestejä on kirjoitettu niin vähän, etteivät tulokset ole tältä osin tilastollisesti päteviä. Kiinnostavaa kuitenkin on, että C-tasolla prosentuaalisesti eniten virheellisiä kieltoilmauksia on juuri epämuodollisen tehtävän teksteissä, joissa A2-, B1- ja B2-tasoilla on vähiten virheellisiä ilmaisuja. Tässä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen mahdollisuus: voisivatko C-tason virheelliset kieltoilmaisut johtua siitä, että tällä tasolla olevat kielenoppijat erottavat kyseessä olevan nimenomaan epämuodollisen viestin ja käyttävät sen takia kieltä vapaammin, ja toisaalta esimerkiksi muodollisissa viesteissä he osaavat muita paremmin käyttää tilanteen vaatimaa huolitellumpaa kieltä.

A1-taso

YKI-aineiston A1-tasolla on 24,7 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti. Näistä 45,5 % on kohdekielen mukaisia ja 54,5 % virheellisiä. Konkreettisina lukuina ilmaistuna negaatioilmauksia on tällä tasolla 123 kappaletta, joista 56 on kohdekielen mukaisia ja 67 virheellisiä.

Tyypillisin A1-tasolla esiintyvä virhetyyppi negaatioilmauksissa on pääverbin virheellinen taivuttaminen. Kahdessa tapauksessa pääverbi on infinitiivimuodossa (esimerkit 102 ja 103) ja 32 kertaa pääverbiä taivutetaan muuten väärin, esimerkiksi yksikön 1. persoonassa kieltoa vastaavan myöntömuodon kaltaisesti (esimerkit 104 ja 105). Joskus pääverbin vartalo on erikoisessa muodossa (esimerkit 106 ja 107). Esimerkissä 108 kielto muodossa *ei sopi* (po. *ei sovi*) käytetään *sopia*-verbin vartaloa, mutta astevaihtelu on hankaloittanut oikean muodon löytämistä. Seitsemässä tapauksessa kiellon pääverbiä on taivutettu oikein, mutta siinä on ortografisia virheitä, kuten esimerkeissä 109 ja 110.

- 102) Minä *en tehdä* joskus harjoitukset. (F614AT3)
- 103) +joskus se on mukava siksi *ei pitää* käydä itselle kauppaSSA. (F278AT3)
- 104) Tänään minä *en voin* mennä yhdessä teidän saunan. (F366AT2)
- 105) minä *en pidän* pienestä lokasta - - (F1090AT3)
- 106) Se *ei au* helppoa lotaa utut. (po. ei ole helppoa) (F272AT3)
- 107) joskos minä *en Imaärrtä* koska suomea on uuden (F1083AT3)
- 118) jos jotakin *ei sopi* minulle pitää viedä sen takaisin posiin, - - (F275AT3)
- 109) *ei tarvitsä* ostat paljon rasva (F1048AT3)
- 110) Jos tämä *ei kay* (F353AT2)

YKI-aineiston negaatioilmauksissa on jonkin verran virheellisyyksiä myös kieltoverbin taivutuksessa. Viidessä tapauksessa kieltoverbiä ei ole taivutettu ollenkaan (esimerkit 111-115). Esimerkeissä 112 ja 115 on lisäksi virheellinen sanajärjestys. Kolmessa

tapauksessa sekä pääverbissä että kieltoverbissä on jotain virheellistä (esimerkit 116-118).

- 111) Minä *ei voi* tulla. (F1159AT2)
- 112) *Muistan ei* kaikki. (F614AT3)
- 113) Matika oli huono koska mina *ei ole pidan* matika ja Fysyka ja Kemia. (F1080AT3)
- 114) Kurssilla opiskelemme liian nopeasti, minun mielestäni se on huono, kun *ei kaikki heti ymmärtävät*. (F1072AT3)
- 115) me *ei oikea puhu* suomea. (po. - - me emme puhu oikeaa suomea.) (F613AT3)
- 116) *Ei riittää* ehdotukset - - (po. Ehdotukset eivät riitä - -) (F446AT3)
- 117) Minä voin näe minun ystävän ja muu ihmiset *eivat on* Suomalainen. (F1059AT3)
- 118) Sina *olet ei oli* kotona - - (F312AT2)

YKI-aineiston A1-tasolla käytetään negaatioilmauksissa imperfektiä 11 kertaa, joista 7 on virheellisiä. Esimerkeissä 119 ja 120 pääverbi on kyllä imperfektissä, mutta muodoltaan yksikön 3. persoonan myönteisen imperfektin kaltainen. Kielteisessä imperfektissä tarvittavaa *-nut*-partisiippia ei vielä hallita. Esimerkissä 121 käytetään kyseistä partisiippia, mutta siinä on virheellinen muoto pääverbin vartalossa. Kyse voi olla kirjoitusvirheestäkin.

- 119) *En meni* työhön. (F301AT2)
- 120) Minä luulen me *emme opiskeli* hyvää sanat koska Ne eivät auta kun minä puhun Suomia - - (F1059AT3)
- 121) Mulla *ei ollut* rahat antaa sinulle aikamissen. (F352AT2)

Perfektimuotoisia kieltoja tällä tasolla on käytetty viisi kertaa, ja niistä kaikki ovat virheellisiä. Esimerkissä 122 apuverbi *olla* on puhekielenomaisessa muodossa *olis* ja esimerkin 123 pääverbistä puuttuu partisiipin tunnus.

- 122) jos han *ei olis saanut* se rahaa. (F351AT2)
- 123) *En ole* pitkasta aikaa *syö* mitään sellaista. (F430AT3)

A1-tasolla puuttuu pääverbi virheellisesti seitsemästä kieltoilmauksesta (esimerkit 124 ja 125). Semanttisia virheellisyyksiä on viidessä kiellossa, kuten esimerkissä 126, jossa on valittu väärä persoonamuoto *en toimi* (po. *aivoni eivät toimi*). Konstruktion liittyviä virheitä on neljässä kiellossa (ks. esimerkki 127). *-kin-* / *-kAAn-*liitettä käytetään virheellisesti kahdessa negaatioilmauksessa (esimerkki 128).

- 124) Lähikaupassani *eivat* huonosti asiat. (F263AT3)
- 125) Minulla *ei hyvä* opinkirjaa. (F1095AT3)
- 126) minen avoit *en toimi* kun paljoin oppiskelee - - (F1085AT3)

- 127) Sinut *ei ole* kotona. (po. Sinä et ole kotona.) (F357AT2)
 128) muitakin ei saa ostaa - - (po. muutakaan ei saa ostaa) (F277AT3)

YKI-aineiston A1-tason semanttiset virheet ovat enimmäkseen sellaisia, että niissä on valittu väärä aikamuoto tai väärä persoona. Muutenkin tällä tasolla esimerkiksi mielipidekirjoituksissa käytetään usein preesensia koko tekstin ajan, vaikka selvästi olisi pitänyt käyttää imperfektiä. Imperfektin frekvenssi A1-tasolla ei olekaan vielä kovin suuri, eikä sen käyttöä muutenkaan vielä hallita.

A2-taso

YKI-aineiston A2-tasolla on yhteensä 149 negaatioilmausta eli 26,1 tuhatta sanaa kohti. Näistä 52,3 % on kohdekielen mukaisia ja 47,7 % virheellisiä. Kolmessa tapauksessa kieltoverbiä käytetään virheellisesti. Esimerkeissä 129 ja 130 kieltoverbiä ei taivuteta ollenkaan, kun taas esimerkissä 131 kieltoverbiä taivutetaan virheellisesti.

- 129) Minä aina *ei muista* aika, no, me soitamme myöhemmin. (F317AT2)
 130) minä *ei Pidään* kala (F436AT3)
 131) hihmiset *en puhuu* englantia (po. eivät puhu) (F600AT3)

Suurin osa virheistä liittyy pääverbin virheelliseen muotoon. Kahdessa tapauksessa pääverbi on infinitiivimuotoinen (esimerkit 132 ja 133). Muissa tapauksissa pääverbiä taivutetaan virheellisesti, kuten esimerkeissä 134 ja 135, joissa pääverbi taipuu kuten vastaavassa myöntömuodossa.

- 132) Miksi te *ette etsiä* matkaopas joka puhuu kiinaa!? (F449AT3)
 133) He *eivät puhua* Suomea. (F1128AT3)
 134) Anteeksi, minä *en tulen* saunaan - - (F206AT2)
 135) Minä *en pidän* pikku lapset ja vauvat ravintolassa. (F1117AT3)

A2-tasolla yksikön 1. persoonassa olevista kielloista 67,4 % ja yksikön 3. persoonan kielloista 57,1 % on kohdekielen mukaisia. Sen sijaan monikkomuotoiset kiellot tuottavat tällä tasolla vielä vaikeuksia. Ensinnäkin monikkoa käytetään tällä tasolla kielloissa vielä melko niukasti: 1. persoonassa kuusi kertaa, 2. persoonassa yhden kerran ja 3. persoonassa kymmenen kertaa. (Vrt. yksikkömuotoisia kielloita on 114.) Monikon 1. persoonan kiellot ovat enimmäkseen kohdekielen mukaisia (esimerkki 136), monikon 2. persoonan kiello on virheellinen (esimerkki 137) ja monikon 3. persoonan kielloista vain yksi on kohdekielen mukainen, muut yhdeksän jollain tapaa virheellisiä. Näistä muutamassa tapauksessa kiello on

yksikkömuotoinen, vaikka sen tulisi olla monikossa (esimerkki 138). Tämänkaltaiset ilmaukset voisi tavallaan tulkita kohdekielen mukaisiksi, mutta toisaalta ne kuitenkin kertovat monikkomuotojen käytön välttämisestä.

136) Kurssilla me *emme voi* puhuu venäjää tai englantia, vain suomea. (F622AT3)

137) Miksi te *ette etsiä* matkaopas joka puhuu kiinaa !? (F449AT3)

138) siivoojat *ei jaksanut* niin nopeasti siivotta. (F604AT3)

A2-tasolla imperfektin käyttö lisääntyy verrattuna edelliseen tasoon, jolla imperfektimuotoisia kieltoilmauksia esiintyy vain 11 kertaa. Tällä tasolla imperfektimuotoisia kieltoja on jo 51, joista 56,9 % on virheellisiä. Tyypillinen virhe on käyttää kielteisessä imperfektissä samanmuotoista pääverbiä kuin vastaavassa myöntömuodossa käytettäisiin (esimerkki 139). Virheellinen negatiomuoto *ei oli* (po. *ei ollut*) esiintyy tällä tasolla ainakin kymmenen kertaa (esimerkit 140 ja 141). Esimerkissä 141 on lisäksi semanttinen virhe: kirjoittajan on ollut tarkoitus sanoa, että Minna ei voinut hyvin, mutta kenties sanavaraston niukkuuden takia hän on valinnut laajafrekvenssiivisen *olla*-verbin.

139) Se *ei sopii* ruokan kanssa. (F608AT3)

140) *Ei oli* lähellä kahvia. Kahvi oli naapurien rakkenuksessa. (F620AT3)

141) Minna, minun kaveri *ei oli* hyvin. Hänellä oli flunssa. (F431AT3)

Osa imperfektivirheistä johtuu puhekielisen muodon valinnasta (esimerkit 142 ja 143). Esimerkin 144 virheellisessä kieltomuodossa *en halui* on lisätty imperfektin tunnus *-i* verbivartaloon *halu-*. Kirjoittaja ei ole osannut käyttää *-nUt*-partisiippia. Esimerkissä 145 sitä vastoin yritetään käyttää kyseistä partisiippia, mutta koska pääverbin vartalo on väärässä muodossa, ei huomata *n*-kirjaimen assimiloitumista *l*:ksi (*olneet** > *olleet*). Monikkomuotoa kirjoittaja kuitenkin jo käyttää sekä pääverbissä että kieltoverbissä.

142) minulle *ei ollu* raha maksa sinulle. (F314AT3)

143) Puhuminen *ei menny* niin hyvästi. (F632AT3)

144) menin Lappiin perheeni kanssa ja *en halui* lähettä rahaa postissa. (F315AT2)

145) Kaikki suomalaiset *eivät oleneet* opettajia (F609AT3)

YKI-aineiston A2-tasolla käytetään perfektimuotoisia kieltoja neljä kertaa. Näistä kaksi on kohdekielen mukaisia (esimerkit 146 ja 147). Esimerkissä 148 *olet ei ymmarat* kieltoverbi on virheellisesti kongruoimattomassa muodossa ja apuverbissä on virheellisesti persoonapäätte. Pääverbissä ei ole edes yritetty muodostaa partisiippimuotoa. Lisäksi virkkeen

merkitys on epäselvä. Joka tapauksessa muoto vaikuttaa perfektiltä. Esimerkin 149 negaatio muistuttaa esimerkin 148 kieltoa sanajärjestykseltään: kummassakin on virheellisesti apuverbi ennen kieltoverbiä. Esimerkissä 149 kieltoverbiä kuitenkin taivutetaan oikein ja pääverbissä käytetään partisiippimuotoa. Pääverbissä käytetään todennäköisesti astevaihtelun hankaluuden takia väärää vartaloa ja apuverbissä on virheellisesti persoonapäite, kuten äskeisessäkin esimerkissä.

146) *En ole voinut* mene ostiksille tai osti tupaka! (F633AT3)

147) *Etkai ole loukkaantunut?* (F205AT2)

148) Minä olen paljon antteksi, mutta jos sinä *olet ei ymmarat* mitä minä sanoin, se on hyvä, - - . (po. et ole ymmärtänyt) (F317AT2)

149) Tapasin ystäväni *olen en Kirjoitanut* Pitkään aikaan ja keskustelimme monta erilaista asioja. (po. en ole kirjoittanut) (F435AT3)

Tällä tasolla esiintyy myös yksi pluskvamperfektimuotoinen kieltoilmaisu (esimerkki 150), jossa on oikea sanajärjestys ja jossa kieltö- ja apuverbiä on taivutettu kohdekielen mukaisesti, vaikkakin apuverbistä puuttuu toinen *l*-konsonantti. Pääverbissä on oikea partisii-pin tunnus, mutta verbi on väärä ja omituinen *palastua* (po. *palauttaa*).

150) Antteeksi vaan kun *en olut palastunut* 20 euroa ennen - - . (F354AT2)

A2-tasolla on myös joitain pääverbin puuttumiseen liittyviä virheitä (esimerkit 151 ja 152), semanttisia virheellisyyksiä (esimerkki 153) ja konstruktiovirheitä (esimerkki 154).

151) Minä menen läkari minun poika kanna koska hän *ei parempi* kuin elin. (po. ei ole paremmassa kunnossa kuin eilen) (F317AT2)

152) hän puhuu soumea, *ei hyvää* (F600AT3)

153) Ystävä, joka *en nähnyt* pari vuotta tulee, ja vain vähän aikana. (F362AT2)

154) *en minä tarvitse mennä* keskustaan. (F253AT3)

Äskeisessä esimerkissä 153 negaatio *en nähnyt* on muodollisesti oikein, mutta se ei sovi kontekstiin väärin valitun aikamuodon takia. Parempi olisi sanoa seuraavasti: *ystävä, jota en ole nähnyt pariin vuoteen* - - . Esimerkissä 154 on valittu väärä konstruktio *en tarvitse mennä*, po. *minun ei tarvitse mennä*. Vastaavanlaista virheellistä rakennetta käytetään muutaman kerran muillakin taitotasolla. Tällä tasolla käytetään kerran virheellisesti myöntölauseeseen kuuluvaa *-kin*-liitettä *-kAAn*-liitteen sijasta, ja yhdessä tapauksessa on suomen kielelle epätyypillinen sanajärjestys, vaikka kiellon muoto onkin oikein: *joskus*

opettaja voi ei huomata - -. (F611AT3)

B1-taso

YKI-aineiston B1-tasolla on 245 negaatioilmausta eli 22,6 tuhatta sanaa kohti. Kielloista 64,9 % on kohdekielen mukaisia ja 35,1 % virheellisiä. Tällä tasolla kieltoilmauksissa esiintyy hyvin monenlaisia virheitä.

Varsinaisia kieltoverbin taipumiseen liittyviä virheitä on tällä tasolla enää vain yksi. Esimerkissä 155 *ei kuulen* kieltoverbi on virheellisesti kongruoimattomassa muodossa ja pääverbi taas taipuu kuten vastaavassa myöntömuodossa. Kyse on rikkinäisestä puhelimesta, ja oikea muoto olisi *en kuule*.

155) En voi käyttää sen, koska *ei kuulen* mitään. (F675BT2)

156) Hyvä puolella, että kaupungissa - - paljon hottelliä ja minun *en täyty* laitaa ruokaa paljon ja tiskata paljon. (F666BT3)

Esimerkissä 156 kieltoverbin kuuluisi olla perusmuodossa, mutta sitä taivutetaan virheellisesti yksikön 1. persoonassa. Kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesti kieltoverbin virheestä, vaan väärin valitusta konstruktiosta. Kirjoittaja on osannut pääverbin astevaihtelusta johtuvaa virhettä (*täyty*, po. *täydy*) lukuun ottamatta muodostaa yksikön 1. persoonan kiellon, mutta ei ole osannut käyttää oikeaa rakennetta (po. *minun ei täydy / minun ei tarvitse*).

Pääverbiin liittyviä virheitä on tällä tasolla 52 kiellossa. Kahdessa tapauksessa pääverbi on infinitiivissä (esimerkit 157 ja 158), muulloin pääverbiä taivutetaan virheellisesti tai siinä on vääränlainen vartalo tai kirjoitusvirhe.

157) kun sinun ympärillä on hilja, rauhallinen, sinä *et ajatella* ”mitä sinun tarvitse tehdä?” (F639BT3)

158) Mainostaminen ja bisnesi kuuluvat vain itsekaikille ihmisille jotka *eivät huolehtia* pelistä mitäänkään. (F399BT3)

Pääverbiä taivutetaan monessa kiellossa virheellisesti vastaavan myöntömuodon kaltaisesti. Myöntömuodosta on siis muodostettu kiello vain lisäämällä verbin eteen subjektin persoonassa oleva kieltoverbi, eikä pääverbistä ole muodostettu kiellomuotoa ollenkaan (esimerkki 159). Kieltoilmaisu *ei toimii* esiintyy teksteissä peräti neljä kertaa (esimerkki 160). Tähän on saattanut vaikuttaa tehtävänannossa käytetty sanavalinta: ”Peli toimii huonosti.”

159) Mä *en haluan* toinen maton. (F654BT2)

160) se on rikki ja *ei toimi*. (F675BT2)

Joissain tapauksissa pääverbissä on selkeästi kirjoitusvirhe (esimerkki 161) tai niissä käytetään puhekielen mukaista muotoa (esimerkit 162 ja 163).

161) Ja poliitikoille *ei jaa* vaihtoehtoja - - (F416BT3)

162) Kilometrin ajettu *ei sais* olla paljon kun se vaikutta moottori teho. (F643BT3)

163) *ei tarvi* jäätä päällä auto toimi - - (F660BT3)

Pääverbin virheellisyys johtuu välillä vartalon virheellisestä muodosta. Esimerkiksi astevaihtelu vaikeuttaa pääverbin kielteisen vartalon muodostamista (esimerkit 164 ja 165). *Riittää*-verbi tuottaa kieltojen muodostamisessa vaikeuksia: esimerkissä 166 on virheellinen geminaatta ja esimerkissä 167 on pitkän vokaalin sijasta lyhyt vokaali.

164) Valitettavasti, nämä verkot *eivät sopi* minulle. (F640BT2)

165) monet *eivät tietä* miten pitäisi suojella omasta terreystä. (F397BT3)

166) meillä *ei riittä* luontoa - - (po. ei riitä) (F650BT3)

167) koska mitä hän opiskelee koulussa *ei riittää*. (po. ei riitä) (F651BT3)

YKI-aineiston B1-tasolla on negaatioissa paljon semanttisia virheellisyksiä. Monta kertaa on valittu väärä persoona. Esimerkissä 168 kirjoittaja puhuu itsestään, vaikka käyttää virheellisesti yksikön 3. persoonaa. Muodon virheellisyyteen on saattanut tässä vaikuttaa se, että kyseessä on perfektimuoto, joka voi kenties vielä tuntua jotenkin hankalalta. Jonkin verran esiintyy myös väärän aikamuodon valintaa. Esimerkissä 169 käytetään preesensia, vaikka kontekstin mukaan pitäisi käyttää imperfektiä.

168) Olen ollut melkein kuukaus kipeänä. *Ei ole käynyt* edes ulkona, *eikä* sen takia *ole pystynyt* tuomaan sulle lainaan. (F462BT1)

169) Minä tulin teidän kotiin valettavasti sinä *et ole* paikalla (kotona) ja minä annoin raha sinut pojalle (F483BT1)

YKI-aineiston B1-tasolla käytetään kieltoilmauksissa jo melko monipuolisesti erilaisia verbejä (ks. Distribuutio-luku), ja tämä näkyy jossain määrin semanttisten virheiden määrässä ja laadussa. Kun verbit muuttuvat vivahteikkaammiksi, niitä käytetään helposti myös väärin, jos niiden merkitys ei ole vielä kunnolla hahmottunut. Esimerkissä 170 kirjoittaja on sekoittanut verbit *pilata* ja *pilaantua*. Esimerkissä 171 kirjoittaja käyttää *käynnistää*-verbiä kahteen kertaan, vaikka jälkimmäisessä tarvittaisiin verbiä *käynnistyä*.

- 170) Pitäisi ostaa sellainen auto, joka *ei pilantuisi* luontoa. (F653BT3)
 171) Tietokone on rikki, sillä puutu osaja, ja kun minä *käynnistän* sen, se *ei käynnistää!* (po. ei käynnisty) (F649BT2)

Esimerkeissä 172 ja 173 käytetään verbiä *opetella*, vaikka ensimmäisessä esimerkissä tarkoitetaan joko verbiä *oppia* tai *opettaa* ja jälkimmäisessä verbiä *opettaa*. Molemmissa esimerkeissä kiellot ovat myös muodoltaan virheellisesti muodostettuja. Esimerkit ovat samasta tekstistä.

- 172) Jos opettajalla on aina kiire, lukujärjestus on tiukka, sitten *ei opetele*. (F655BT3)
 173) Valitettavasti, nykyään vanhemmat tekevät paljon töitä, aina ovat väsyneitä, sitten *eivät opetele* mitään, vain lulevat että kaikki on koulu tehtävä. (F665BT3)

B1-tasolla oli myös virheellisiä konstruktioita sekä *-kin-* / *-kAAAn*-liitteen virheitä. Esimerkeissä 174 ja 175 omistuskonstruktio on muodostettu virheellisesti ja esimerkissä 176 on muuten käytetty väärää konstruktioita kahteen kertaan: *en tarvitse odottaa*, po. *minun ei tarvitse odottaa* ja *et tarvitse tilata*, po. *sinun ei tarvitse tilata*.

- 174) *Minulle ei ole* autoa. (F640BT3)
 175) *- itselle ei ole* lasta. (F662BT3)
 176) *En tarvitse odottaa* bussi puoli tuntia - - Voit ostaa jotakin iso ja raskana ja viedä sen kotiin autolla, *et tarvitse tilata* taksia ja maksaa. (F658BT3)

Kiinnostavaa on, että B1-tasolla kielteisen imperfektin virheet ovat vähentyneet edelliseen tasoon verrattuna niin, että tällä tasolla jo yli 70 % imperfektimuotoisista kielloista on kohdekielen mukaisia. Persoonittain tarkasteltuna tällä tasolla hallitaan yksikön 1. persoonan kiellot hyvin (yli 85 % kohdekielen mukaisia). Sen sijaan yksikön 3. persoonan kielloista vain alle 70 % ja monikon 3. persoonan kielloista vain reilut 30 % on kohdekielisiä. Monikon 1. ja 2. persoonaa ei edes käytetä.

B2-taso

YKI-aineiston B2-tasolla on 21,7 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti eli lähes saman verran kuin edellisellä tasolla. Tarkkuus on kuitenkin parantunut selkeästi B1-tasoon verrattuna, eli kohdekielisiä negaatioilmauksia on jo 82,7 %, kun edellisellä tasolla kohdekielisten kieltojen osuus on vain 64,9%. Virheellisiä kieltoilmauksia on tällä tasolla 17,3 % kielloista eli 197:stä negaatioilmauksesta 34 on virheellisiä.

Tälläkin tasolla suurin osa virheistä liittyy pääverbin taipumiseen (22 tapausta). Semanttisia virheellisyyksiä on kuudessa negaatioilmauksessa, kahdesta kiellosta puuttuu virheellisesti verbi, yhdessä kieltoilmauksessa on valittu vääränlainen konstruktio ja neljässä kieltolauseessa on käytetty virheellisesti *-kin-* / *-kAAN-*liitettä. Yhdessä tapauksessa käytetään virheellisesti inkongruenttia kieltoverbiä (esimerkki 177).

177) *Eikohan minä äsken sen maksanut?* (po. *Enköhän*) (F691BT3)

Pääverbiä taivutetaan esimerkeissä 178 ja 179 kuin vastaavassa myöntömuodossa taivutettaisiin. Myös esimerkeissä 180 ja 181 pääverbi taipuu samassa 3. persoonan muodossa, vaikka näissä subjekti ei ole kyseisessä persoonassa. Esimerkki 182 noudattaa samaa virhetyyppiä. Kiellon *me ei voidaan* kirjoittaja käyttäisi todennäköisesti myöntölauseessa muotoa *me voidaan*, joka on natiiveillakin kielenkäyttäjillä yleinen, vaikkakin puhekielen mukainen ilmaisu.

178) hän *ei arvostaa* opetajia ja koulutovereita. (F679BT3)

179) Kaupungin rytmi *ei antaa* aikaa - - (F684BT3)

180) Valitettavasti *en pystyy* todeuttamaan meidän illan suunnitelmia koska tuli esteitä. (F692BT1)

181) Toivottavasti *et pahastuu*. (F692BT1)

182) *me ei voidaan* mennä tänään elokuvateatteriin. (F676BT1)

Osa pääverbiin liittyvistä negaatioiden virheellisyyksistä johtuu väärän verbivartalon käytöstä, kuten esimerkeissä 183 ja 184. Näistä jälkimmäisen esimerkin virheellinen vahvaasteinen muoto esiintyy samassa lauseessa myönteisenä kohdekielen mukaisena. Hankaluuksia on aiheuttanut myös lyhyen ja pitkän äänteen hahmottaminen. Esimerkissä 185 pääverbin *i*-vokaali on virheellisesti lyhyenä ja esimerkissä 186 pääverbissä käytetään virheellisesti lyhyttä konsonanttia. Esimerkissä 187 on mahdollisesti kirjoitusvirhe, tosin *ä:n* pisteet ovat jääneet pois peräti kolmesta saman virkkeen sanasta. Kahdessa kieltoilmauksessa taivutetaan pääverbiä puhekielen omaisesti: *en pystyis* (F417BT3) ja *eikä tarttee* (F678BT3).

183) Kun minä otan kuvia kameran näytöllä *ei näky* mitään - - (F700BT2)

184) kaikki hyvät asiat voi oppiakin koulussa jos kotona *ei ole oppittu*. (F679BT3)

185) Oma auto on hyvää joskus, kun on kiire ja *ei vitsi* tarkistaa, milloin seuraava bussi tulee ja niin edelleen. (F689BT3)

186) *Ei* monta muuta keksintöä *ole muuttaneet* ihmisen liikuntaa paikasta toiseen niin vahvasti kuin auto. (po. *Ei moni muu keksintö ole muuttanut* - -) (F709BT3)

187) *Ei tiedä* enää tavallinen ihminen mitä suuhunsa voi pista. (F417BT3)

YKI-aineiston B2-tason imperfektimuotoisten kieltojen tarkkuus on hyvä: 84,2 % kielloista on kohdekielen mukaisia. Esimerkeissä 188 ja 189 osataan valita *-nut*-partisiippi, mutta silti muoto on vielä virheellinen.

188) Et ollut kotona, *etkä vastanut* puhelimeen. (F691BT1)

189) Taas joku *ei osanut* parkeerata. (F691BT2)

Äskeisissä esimerkeissä verbimuodoissa esiintyy geminaatan sijasta vain yksi *-n*, mikä johtunee siitä, että kieltomuodot on muodostettu väärästä vartalosta. Toinen hyvin mahdollinen selitys on ääntäminen: vieraskielisen on vaikea kuulla äänteen kestoa eli *n*:ää ja *nn*:ää voi olla vaikea erottaa toisistaan. B2-tasolla sen lisäksi, että kohdekielisten kieltojen määrä on kasvanut, virheellisetkin muodot ovat tavallaan loogisempia kuin alemmilla tasoilla.

C1-taso

YKI-aineiston C1-tasolla on 18 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti. Konkreettisina lukuina tämä tarkoittaa 208:aa kieltä, joista 184 on kohdekielen mukaisia ja 24 virheellisiä. Tällä tasolla kohdekielisten kieltojen osuus on 88,5 % eli kieltorakenteiden voidaan katsoa olevan hallinnassa (Martin ym. 2010).

Tällä tasolla osa virheellisistä ilmauksista saattaa olla huolimattomuusvirheitä, kun on kyse kuitenkin jo C-tason kielenkäyttäjistä, mutta koska tätä ei voi varmaksi tietää, ilmaukset on laskettu virheellisiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmaukset *junat eivät ole* (F826CT2), *he eivät maksaa* (F229CT3) ja *ei kerrotu* (F813CT2). *Ei kerrotu* -ilmauksen kanssa samassa tekstissä on kohdekielen mukainen kieltä *ei sanottu* (F813CT2). Ilmaus *en aijo kulkea* (F695CT2) on puhekielinen ja vaikuttaa siltä, kuin se olisi kirjoitettu sen mukaan, miten ilmauksen kuulee. Selkeästi puhekielisiä ovat kiellot *ei tarvi*, *ei haluais* ja *ei sais*, jotka esiintyvät kaikki samassa tekstissä (mielip.). Seuraavassa esimerkissä 190 puhekielisen *keretä*-verbin tulisi olla muodossa *kerenneet*. Toisaalta ilmaus olisi parempi, jos käyttäisi yleiskielisempää verbiä: *emme ole ehtineet*.

190) Valitettavasti, *emme ole kerinneet* pitämään käsityönäyttelyn avajaiset - - (F389CT2)

Passiivimuotoisia kieltoja on C1-tasolla kaksitoista. Ne ovat lähes kaikki kohdekielen

mukaisia, ja nekin jotka eivät ole, poikkeavat virhetyypiltään alemmilla taitotasoilla tehdyistä passiivivirheistä. Esimerkissä 191 käytetään yksikön 3. persoonan muotoista kieltoa, vaikka konteksti vaatii selvästi käyttämään passiivia (po. *ei mainostettaisi*). Esimerkissä 192 passiivin kieltoverbissä on virheellisesti monikon 3. persoonan päätte. Tämä ns. hyperkorrektius saattaa johtua monikkomuotoisesta *piirustukset*-sanasta.

191) Ehkä olisi myös hyvä, jos kevyttuotteita *ei mainostaisi* niin paljon televisiossa. (F1044CT3)

192) Pääsyynä siihen on se, *etteivät* sädevesikaivon piirustukset *hyväksytyt* (pro *ettei* hyväksytyt) (F382CT2)

Semanttisia virheitä on tällä tasolla kieltoilmauksissa yksi (esimerkki 193), samoin virheellisiä konstruktoita (esimerkki 194).

193) Toivottavasti joku muu ole samaa mieltä, tai *ei*. (F1044CT3)

194) Tervetuloa talon pihaan

Ei tarvitse kuin työvaatteet päälle. Haravat jaetaan varastosta. (F290CT1)

Edellisessä esimerkissä 193 kieltoilmaus on vaillinainen ja merkitykseltään epäselvä. Vaikka virkkeeseen lisäisi puuttuvan pääverbin, ilmaus jäisi silti epäselväksi. Esimerkissä 194 kirjoittaja kutsuu pihan asukkaita talkoisiin. Negaatioilmaus *Ei tarvitse* on kielipillisesti oikein muodostettu, mutta kirjoittaja on valinnut tilanteeseen sopimattoman konstruktion. Parempi olisi sanoa *ei tarvita* tai puhekielen mukaisesti *et tarvitse*. C1-tasolla esiintyy eräs kiinnostava negaatioon liittyvä virheellisyys:

195) Minua harmittaa, että niin luotettava ja kallis VR:n juna, kuin Pendolino voi olla niin usein myöhässä. *Eiköhän* sen nopeustarkoitus on yli kaksisataa km tunnissa? (F810CT2)

Edellisessä esimerkissä 195 kieltoilmauksen *eiköhän on* tulisi olla muodossa *eiköhän ole*. *Nopeustarkoitus* taas muistuttaa sanaa *nopeusrajoitus*, mutta tässä kontekstissa kuitenkin tarkoittanee nopeutta, jolla junan olisi tarkoitus kulkea. Virke on muodoltaan kielteinen, mutta merkitys on kuitenkin myönteinen: kirjoittaja haluaa VR:lle osoitetussa reklamaatiossaan napakasti ja vähän ivallisesti muistuttaa, että Pendolinojen on tarkoitus kulkea yli kaksisataa kilometriä tunnissa.

C2-taso

YKI-aineiston C2-tasolla negaatioilmauksia esiintyy 16,5 tuhatta sanaa kohti. Tarkkuus on jo todella suuri eli peräti 93,9 % kielloista on kohdekielen mukaisia ja vain 6,1 prosenttia on virheellisiä. Tällä tasolla virheet ovat erityyppisiä kuin alemmilla taitotasoilla. Kolmessa negaatioilmauksessa pääverbiä taivutetaan virheellisesti (esimerkit 196-198). Kaikki nämä tapaukset ovat kuitenkin sellaisia, että virheellinen muoto saattaa johtua huolimattomuudesta, jolloin kyseessä olisikin siis ortografinen virhe. Kaikista kolmesta esimerkistä saa kohdekielen mukaisia ottamalla pääverbin viimeisen kirjaimen pois.

- 196) Tänään kokeilin sitä, mutta valitettavasti käyttöjärjestelmä
ei toimii kunnolla - - (F677CT2)
197) *Ei* kauppiaskaan *haluaa* turhia kuluja, jotka aiheutuvat
postittamisesta ym - - (F1093CT3)
198) *Emmekö haluaa* parantaa työilmapiiriä? (F1001CT3)

Yksiselitteisesti ortografisiksi virheiksi voidaan luokitella kielto *ei harmito* (F281CT1) ja *eivät ainakaa lisää* (F1000CT3), josta puuttuu *-kaan*-liitteen loppu-*n*. Esimerkissä 199 on käytetty *-kaan*-liitteen sijasta myöntölauseeseen kuuluvaa *-kin*-liitettä.

- 199) *Älä kuitenkin* anna periksi. (F1106CT3)

Seuraavissa esimerkeissä negaatioilmaukset ovat teknisesti oikein muodostettuja, mutta semanttisesti virheellisiä. Ensimmäisessä esimerkissä (200) käytetään monikon sijasta yksikköä. Esimerkissä 201 persoonavirheen voisi korjata kahdella tavalla: korvaamalla kiellon *emme* kiellolla *ei*, tai muuttamalla kysymyksen *voidaanko*-sana muotoon *voimme*.

- 200) Jos rintaliivit *ei täyty* aivan niin hyvin kuin itse haluan - - (F833CT3)
201) Voidaanko siirtää vastuu kokonaan vanhemmille tai opettajille?
Emme. (F1030CT3)
202) Minusta on ärsyttävää *ettei voi* enää *uskaltaa* kertoa
omaa osoitetta - - (F1088CT3)
203) siitä nuoret oppivat, *etteivät tarvitse välittää* toisten ihmisten
tunteista. (F1124CT3)

Äskeisessä esimerkissä 202 on valittu kontekstiin sopimaton rakenne. Kielto *ettei voi* on muodollisesti oikein, mutta jatko tekee virkkeestä semanttisesti sekavan. Rakenne *ettei voi enää uskaltaa kertoa* sisältää liikaa verbejä. Oikeammin olisi sanoa *ettei voi enää kertoa* tai *ettei enää uskalla kertoa*. Esimerkissä voisi käyttää myös yksikön 1. persoonaa: *etten enää*

uskalla - - . Esimerkissä 203 on valittu virheellinen konstruktio *etteivät tarvitse välittää*, kun pitäisi sanoa *ettei tarvitse välittää*. *Etteivät*-sanon monikkomuoto saattaa olla ns. hyperkorrektisuus, kun virkkeessä puhutaan nuorista monikossa ja juuri ennen kieltoilmausta on käytetty monikkomuotoista verbiä.

C2-tasolla (esimerkki 204) ja C1-tasolla (esimerkki 205) on mielenkiintoiset kieltoilmaukset, jotka ovat toistensa kanssa vastaavanlaiset. Nämä ovat koko aineistojen ainoat vastaavat tapaukset.

204) Sitä paitsi *eikä* erinäköisyys ja yksilöllisyys juuri *tee* ihmisestä kauniin? (F821CT3)

205) *Eikä* kauneus *ole* katsoja silmissä niin kuin vanha sanonta sanoo? (F829CT3)

Esimerkeissä käytetään kieltoilmauksia *eikä tee* ja *eikä ole*, kun tulisi käyttää ilmauksia *eikö tee* ja *eikö ole*. Voi olla, että kyse on kirjoitusvirheistä, mutta todennäköisemmältä tuntuu, että kirjoittajat eivät ole hahmottaneet, että *eikä* ja *eikö* ovat eri sanoja.

4.2.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua

Sekä koululais- että YKI-aineistossa kieltoilmausten tarkkuus paranee taitotasolta toiselle siirryttäessä eli kohdekielen mukaisten kieltojen prosentuaalinen osuus kasvaa ja virheellisten kieltojen prosentuaalinen osuus vähenee. Ainoa poikkeus on koululaisaineiston B2-taso, jolla kohdekielen mukaisten kieltojen prosentuaalinen osuus hieman vähenee edelliseen tasoon verrattuna. Tämä johtuu kuitenkin todennäköisesti aineiston pienuudesta, joka saattaa vääristää lopputuloksia.

YKI-aineiston A1-taso on tutkimuksessani ainoa taitotaso, jossa oikeita muotoja on vähemmän kuin virheellisiä. Virheellisten kieltoilmausten määrä on peräti 54,5 %, kun vastaavalla koululaisaineiston tasolla virheellisiä kieltoja on vain 43,3 % kaikista kieltoilmauksista. Myös YKI-aineiston A2-tasolla on virheellisiä kieltoilmauksia (47,7 %) enemmän kuin koululaisaineiston A1-tasolla. Suurin harppaus tarkkuudessa tapahtuu koululaisaineistossa siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1 ja YKI-aineistossa siirryttäessä tasolta B1 tasolle B2. Näyttääkin siis siltä, että koululaisaineistossa saavutetaan suurempi tarkkuus alemmalla tasolla kuin YKI-aineistossa. Samanlaiseen lopputulokseen on päätenyt eksistentiaalilauseita väitöstutkimuksessaan tutkinut Kajander (2013: 192), joka toteaa, että ”monissa e-lauseen muotopiirteissä koululaiset saavuttavat saman tarkkuustason yhtä tai kahta taitotasoa aikaisemmin kuin yksi-aineiston kirjoittajat, mikä osoittaa, että saman funktionaalisen taitotason voi saavuttaa tarkkuudeltaan hyvin erilaisilla teksteillä”. (Ks. myös

Martin ym. 2010.)

Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna kohdekielen mukaisia kieltoja on eniten epämuodollisissa viesteissä koululaisaineiston tasoilla A1-B1 sekä YKI-aineiston tasoilla A1-B2. Koululaisaineistossa epämuodollisia viestejä ovat viesti ystävälle ja viesti opettajalle ja YKI-aineistossa viesti ystävälle. Kieltojen tarkkuutta saattaa selittää osittain se, että kyseiset tekstilajit ovat todennäköisesti oppijoille tuttuja. Tehtävissä on myös annettu selkeitä ohjeita ja esimerkiksi ohjataan käyttämään tiettyjä verbejä, joiden frekvenssi on suuri ja joista kielteinen muoto osataan muodostaa harvinaisempia verbejä helpommin. Esimerkiksi koululaisaineiston viesti ystävälle -tehtävässä ohjataan kirjoittajia suoraan: ”Kerro, miksi et voi tulla.”

Vaikka epämuodolliset viestit ovat tarkimpia myös YKI-aineiston A1- ja -A2-tasoilla, niillä esiintyy kuitenkin virheellisiä kieltoja lähes yhtä paljon kaikissa tehtävissä, varsinkin YKI-aineiston A1-tasolla, jossa kaikissa tehtävätyypeissä kieltojen tarkkuus on alle 50 prosenttia. YKI-aineiston A2-tasolla epämuodollisissa viesteissä virheellisiä kieltoja on 39,1 % ja mielipideteksteissä 42,6 % eli lähes saman verran. YKI-aineiston A2-tasolla eniten virheellisiä kieltoja on muodollisissa viesteissä (64,3 %).

Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna virheellisiä kieltoilmauksia on koululaisaineistossa eniten kertomuksissa ja toiseksi eniten mielipideteksteissä ja YKI-aineistossa B-tasolla eniten mielipideteksteissä. Kertomuksia YKI-aineistossa ei ole ollenkaan. Mielipideteksteissä ja kertomuksissa olevien virheellisten kieltoilmausten suurta määrää voisi selittää tuotettujen tekstien suurempi omaehtoisuus: tehtävänannot ovat väljempitä kuin epämuodollisen ja muodollisen viestin tehtävissä ja ne vaativat enemmän omaa luovaa tuottamista. Tällöin ei voida käyttää valmiita malleja, ja virheellisten ilmausten todennäköisyys kasvaa. Lisäksi kertomuksissa saatetaan käyttää paljon imperfektimuotoisia kieltoilmauksia, mikä saattaa selittää koululaisaineiston A2-tason kertomusten virheellisten kieltojen suurta määrää.

Vaikka aineistoista on havaittavissa virheellisten kieltojen suurempi määrä mielipideteksteissä ja kieltojen suurempi tarkkuus epämuodollisissa viesteissä, A-tasoilla erot ovat kuitenkin melko pieniä, varsinkin YKI-aineiston A1-tasolla, jossa kaikissa tehtävätyypeissä kieltojen tarkkuus on alle 50 prosenttia. YKI-aineiston A2-tasolla eniten virheellisiä kieltoja on muodollisissa viesteissä (64,3 %), seuraavaksi eniten mielipideteksteissä (42,6 %) ja vähiten epämuodollisissa viesteissä (39,1 %). A-tasoilla kielitaidon voidaan olettaa olevan vielä sen verran heikompi, että kiellot tuottavat vaikeuksia kaikissa tehtävätyypeissä.

Vastaavasti C-tasoilla kiellot ovat todennäköisesti jo sen verran hyvin hallussa, että

tehtävyydellä ei liene enää niin suurta vaikutusta virheellisten kieltojen määrään kuin B-tasoilla. YKI-aineiston C1-tasolla muodollisissa viesteissä ja mielipideteksteissä on kieltoilmausten virheellisyyksiä lähes saman verran, C2-tasolla taas virheellisiä kieltoja on eniten mielipideteksteissä (9,4 %). Molemmilla C-tasoilla suurimman virheprosentin saavat yllättäen epämuodolliset viestit, jotka alemmilla tasoilla ovat virheettömpimpiä. Tämä johtunee siitä, että kieltoilmauksia on kyseisessä tehtävässä huomattavan vähän, jolloin prosentiosuudet eivät ole ollenkaan vertailukelpoisia. Esimerkiksi C2-tasolla epämuodollisissa viesteissä esiintyy vain seitsemän kieltoilmausta, joista yksi on virheellinen. Virheellisiä kieltoilmauksia on tällä tasolla kuitenkin prosentuaalisesti peräti 14,3 %, mikä antaa täysin väärän kuvan kieltojen osaamisesta. C1-tason epämuodollisissa viesteissä taas kahdeksasta kieltoista kolme on laskettu virheellisiksi, ja näissäkin kyse on sellaisista tapauksista, jotka olisi voinut tulkita myös kohdekielen mukaisiksi, jos olisi rajannut kieltojen virheellisyyden vähän väljemmin.

Virhetyypit ovat melko samankaltaisia sekä koululais- että YKI-aineistossa. Eniten virheellisyyksiä on tuottanut pääverbin taivuttaminen molemmissa aineistoissa taitotasolla A1 – B2. YKI-aineiston C-tasoilla pääverbiin liittyvät virheellisyydet ovat satunnaisempia ja liittyvät lähinnä ortografiaan tai puhekielisyyteen. Kieltoverbin taipuminen on tuottanut jonkin verran vaikeuksia molemmissa aineistoissa lähinnä A-tasoilla, muttei niilläkään yhtä runsaasti kuin pääverbin taipuminen. Tällöin kieltoverbi kongruoi virheellisesti, esim. *ei minä menna* (F0377T1).

Kielteisessä imperfektissä esiintyy runsaasti virheitä etenkin A2-tasolla. Tähän vaikuttaa todennäköisesti muodon epäodotuksenmukaisuus. Verbivartalon muutokset ovat varsinkin juuri imperfektiä muodostettaessa usein hyvin kompleksisia.

4.3 Negaatioilmausten distribuutio

Edellisissä luvuissa lähestymistapa on ollut enimmäkseen kvantitatiivinen. Tässä luvussa tarkastellaan distribuutiota, ja lähestymistavan painopiste muuttuu kvalitatiiviseksi. Tutkimuksen tässä osassa selvitetään, millaisia kieltoilmauksia aineistoissa on käytetty eri taitotasolla ja miten niitä käytetään: miten negatioilmaukset jakautuvat eri taitotasolla persoonittain, tempuksittain ja moduksittain ja kuinka monien ja millaisten verbien kanssa negatioilmauksia esiintyy. Tavoitteena on selvittää, milloin mikäkin piirre ilmenee

oppijoiden kielessä. Ensin tarkastellaan koululaisaineistoa, sen jälkeen YKI-aineistoa. Lopuksi verrataan aineistojen mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä.

4.3.1 Koululaisaineisto

A1-taso

Koululaisaineiston A1-tason tyypillisin negaatioilmaus on muodoltaan indikaatiivin preesensin yksikön 3. persoonassa (esimerkki 206). Toinen tyypillinen kieltomuoto on muodoltaan vastaavassa yksikön 1. persoonassa (esimerkki 207). Todennäköisesti osasy näiden muotojen runsaaseen käyttöön on tehtävänannoilla. Yksikön 2. persoonaa käytetään muutamia kertoja. Monikkomuodoista A1-tasolla käytetään monikon 3. persoonan muotoja (esimerkki 208) ja yhden ainoan kerran monikon 1. persoonaa (esimerkki 209), tosin sekin on muodoltaan yksikön 3. persoonan kaltainen: *me ei voi*. Monikon 2. persoonaa ei käytetä kertaakaan.

206) - - mun peli *ei toimi* hyvin. (F7869T3)

207) Koska minä *en tule* koulun ja *en tiiä* kuinka käyän se kestä no nähdän hihi. (F2047T2)

208) Ne *eivät toimi*. (F2077T3)

209) Moi! Minun tietokonesi meniisi viika. 5 minutia *me ei voi* se pelata kansa minun täytytty aloita ydestan titokone. (F0527T3)

Passiivimuotoja A1-tasolla esiintyy yhteensä kolme (esimerkit 210-212), ja ne ovat kaikki mielipidekirjoituksissa (tehtävässä 4). Nämä kaikki ovat aikamuodoltaan preesensissä.

210) *Ei varasteta* toisten tavaroita (F0107T4)

211) Kännyköitä *ei tarvitaan* koulussa. (F7548T4)

212) *Ei hyväksytään*, - - (F7258T4)

Tempuksista A1-tasolla käytetään eniten preesenssiä, yhteensä 71 kertaa (esimerkki 213). Imperfektiiä käytetään vain 10 kertaa, joista peräti 8 ilmausta on virheellisiä (esimerkit 214 ja 215). Tällä tasolla oli välillä vaikea tietää, onko kirjoittaja yrittänyt muodostaa imperfektimuodon vai yrittääkö hän käyttää vain preesenssiä, vaikka kontekstin perusteella imperfekti olisi luontevampi. Perfektimuoto esiintyy aineistossa vain yhden kerran (esimerkki 216). A1-tason kielenkäyttäjän voidaan katsoa hallitsevan preesensin, muiden aikamuotojen käyttö on vielä melko häilyvää.

213) Pelit *ei toimii*. (F2497T3)

214) - - se *ei toiminut* - - (F0637T3)

215) Minä pelin tietokoneesta pelia. pelan kaksi tuntia. peli tule joskos huono pelia. *En voittaa.* (po. *En voittanut.*) (F0537T3)

216) Eläi *en ole nähnyt* on kyy (F2017T5)

Modukseltaan A1-tason negaatioilmaukset ovat melko yksipuolisia eli teksteissä esiintyy vain indikaatiivimuotoja yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Esimerkissä 217 näkyy A1-tason ainoa konditionaalimuoto. Imperatiivimuotoja ei käytetä kertaakaan.

217) Kannykät *ei saisi* kieltää koulusta - - . (F0427T4a)

A1-tasolla negaatioilmaukset keskittyvät seuraaviin verbeihin: *toimia, voida, olla*. *Toimia*-verbiä on käytetty kielteisenä yhteensä 20 kertaa. Näistä kaikki esiintyvät tehtävässä 3, jossa pyydetään lähettämään verkkokauppaan sähköpostia huonosti toimivan tietokonepelin takia. Tehtävänannossa mainitaan muun muassa, että ”peli toimii huonosti”. Siksi ei lienekään yllättävää, että kyseistä verbiä käytetään runsaasti tässä tehtävässä. Toiseksi eniten kielloissa käytetty *voida* esiintyy tällä tasolla 13 kertaa ja *olla*-verbi 12 kertaa. Verbejä *tulla* ja *saada* käytetään kielteisinä seitsemän kertaa. Kolme kertaa negaatioilmauksissa esiintyvät verbit *mennä, haluta, tietää, ymmärtää* ja *opiskella*. Kaksi kertaa kielloissa on käytetty verbejä *tehdä, nähdä, laittaa* ja *tarvita*. Tehtävänannoilla on suuri vaikutus käytettyihin verbeihin, kuten äsken *toimia*-verbin osalta mainitsinkin. Myös mielipidekirjoitus eli tehtävä 4 on vaikuttanut verbivalintoihin sikäli, että kun tehtävänanto on tavallaan väljempi ja luovempi, käytettyjen verbien määrä kasvaa. Tehtävän 4 negaatioilmauksissa onkin suurin verbivalikoima, mutta näistä verbeistä moni esiintyy vain yhden kerran. Kaiken kaikkiaan koululaisaineiston A1-tasolla on kieltoilmauksissa käytetty 30 erilaista verbiä, joista 53 % eli 16 verbiä esiintyy vain yhden kerran. Tällaisia verbejä ovat *pystyä, potkia, nukkua, voittaa, ostaa, ottaa, kasvaa, käyttää, varastaa, ajaa, kohdella, kuunnella, tallentua, tuoda ja tykätä*. Seuraavissa esimerkeissä 218-220 on tälle tasolle tyypillisiä negaatioilmauksia ja esimerkeissä 221 ja 222 harvinaisia, vain kerran käytettyjä verbejä.

218) *En voi tulla* kahvilaan - - (F0567T1)

219) - - mina pelasi takkaisin koska *ei toimii*. (F0467T3)

220) Pelotaava *ei ole* mikään - - (F0187T5)

221) Ja he *eivät nukku* aikaisin. (F7708T4)

222) *Ei hyväksytään*, - - (F7258T4)

Tyypillisesti tällä A1-tasolla kielloissa esiintyvät verbit ovat lyhyitä ja

laajafrekvenssisii.

A2-taso

Myös A2-tasolla käytetään lähinnä yksikkömuotoja: lähes saman verran yksikön 3. ja 1. persoonaa. Monikkomuodoista käytetään vain monikon 3. persoonaa. Tempuksista tälläkin tasolla yleisin on preesens. Imperfektimuotoja käytetään jonkin verran, perfektiiä 7 kertaa, mikä on muutos edelliseen tasoon verrattuna.

Myös modusten käyttö on A2-tasolla hieman laajempaa kuin A1-tasolla. Vaikka tälläkin tasolla indikatiivi on luonnollisesti yleisin modus, konditionaaliakin käytetään 19 kertaa ja imperatiivia 2 kertaa (esimerkit 223 ja 224)

223) *Älä seisoo* ulkona menee sisään. (F7798T1)

224) *Älä otaa* kännykä koulu mukaan. (F0037T4a)

Konditionaaleja käytetään A2-tasolla 19 kertaa, ja kaikki nämä muodot esiintyvät 4. tehtävässä, jossa pyydetään kirjoittamaan mielipidekirjoitus koulun lehteen. Valittavana on kaksi aihetta: Kännykät pois koulusta! ja Vanhemmat saavat päättää, miten lapset käyttävät Internetiä. Suurin osa konditionaaleista (9/19) on samanlaisia eli ”*ei saisi*”. Kolme kertaa käytetään ”*ei olisi*” -konditionaalia, ja kaikki muut konditionaalimuodot ovat yksittäisiä: *ei haluaisi, ei voisi, ei uskoisi, ei häiritä, ei totteisi, ei otetaisi, ei sahatta* (’*ei saataisi*’). Kiinnostavaa on, että lähes puolet konditionaalimuodoista on muodostettu samasta verbistä ja että nämä muodot ovat kaikki kohdekielen mukaisia, kun taas vain yhden kerran esiintyvistä verbeistä ainoastaan yksi (*ei haluaisi*) on kohdekielen mukainen. Muut yksittäin esiintyvät konditionaalimuodot ovat joko puhekielisiä (esim. *ei voisi, ei uskoisi*) tai muuten virheellisiä (*ei totteisi, ei sahatta*). Voitaisiinkin olettaa, että A-tasolla opittu uusi muoto on kytköksissä tiettyyn verbiin eli se on opittu eräänlaisena kiinteänä konstruktiona. Välttämättä konditionaalia ei edes mielletä omaksi modukseksi. Muihin verbeihin liittyessä konditionaali aiheuttaa vielä hankaluuksia.

Koululaisaineiston A2-tasolla negaatioilmauksissa käytettyjen verbien valikoima kasvaa huomattavasti edelliseen taitotasoon verrattuna. Kun A1-tasolla kielloissa käytetään 30:a eri verbiä, A2-tasolla verbivalikoima on kasvanut 51:een. Lisäksi kerran on käytetty englanninkielistä verbiä, kun ei ole osattu tai muistettu suomenkielistä vastinetta: ”*Tämä peli ei installing.*” (F2007T3) Eniten kielteisenä on käytetty verbejä *voida* (45 kertaa), *toimia* (30), *saada* (27), *olla* (24), *päästä* (18), *pystyä* (12) ja *tietää* (11). Neljä kertaa kielteisenä esiintyvät

verbit *osata* ja *häiritä* ja kolme kertaa verbit *sopia*, *näkyä* ja *tarvita*. Kaksi kertaa kielteisenä tällä tasolla käytetään verbejä *mennä*, *tulla*, *kuulla*, *tykätä*, *haluta*, *vastata*, *huomata*, *kannattaa*, *ottaa*, *muistaa*, *pitää*, *oppia*, *sanoa* ja *uskoa*. Seuraavaa 25 verbiä on käytetty A2-tasolla negaatioilmauksissa vain yhden kerran: *jaksaa*, *antaa*, *auttaa*, *toistaa*, *riittää*, *käyttää*, *uskaltaa*, *ehtii*, *kertoa*, *lukea*, *seisoo*, *nukkua*, *suostua*, *huolestua*, *keskittyä*, *käynnistyä*, *nähdä*, *aloittaa*, *unohtaa*, *kirjoittaa*, *uskaltaa*, *pyörittää*, *totella*, *ajatella* ja *kävellä*. Yhden kerran kielteisenä käytettyjä verbejä on 49 prosenttia kaikista kieltoilmauksissa käytetyistä verbeistä. Myös tällä tasolla esiintyvät verbit ovat melko lyhyitä ja konkreettisia.

B1-taso

Koululaisaineiston B1-tasolla käytetään eniten yksikön 3. persoonassa olevia kieltoja (144 kertaa), kuten muillakin tasoilla. Yksikön 1. persoonan muotoisia kieltoja käytetään 91 kertaa ja yksikön 2. persoonan kieltoja vain kaksi kertaa. Monikon 3. persoonan muotoisia kieltoja on käytetty 32 kertaa. Monikon 1. persoonan kieltoja on vain kolme ja monikon 2. persoonan kieltoja vain kaksi. Passiivimuotoisia kieltoja on viisi. Tempuksista yleisin on preesens (207 kieltoa), mutta imperfektiäkin käytetään runsaasti (68 kertaa). Juuri imperfektin käytössä onkin selvää kasvua edelliseen tasoon verrattuna. Perfektimuotoisia kieltoja on tällä tasolla kuusi.

Koululaisaineiston B1-tasolla on negaatioilmauksissa käytetty 62 eri verbiä, eli verbivalikoima on hieman laajentunut edellisen tason 51 verbistä. Ero ei ole kuitenkaan niin huomattava kuin A1- ja A2-tasojen välillä. Eniten kielloissa on käytetty *olla*-verbiä (53 kertaa). Muita usein käytettyjä verbejä kielloissa ovat *toimia* (39 kieltoa), *voida* (29), *päästä* (26), *saada* (11), *pystyä* (11), *tulla* (9), *tietää* (8), *mennä* (6) ja *ottaa* (5). Neljä kertaa kielloissa on käytetty verbejä *näkyä*, *sopia*, *uskoa* ja *kuulla*. Kolme kertaa kielloissa esiintyvät verbit *ehtii*, *huomata*, *tarvita*, *pitää* ja *jaksaa*, ja kaksi kertaa kielteisenä käytetään verbejä *lukea*, *syttyä*, *tuntea*, *osua*, *osata*, *varastaa*, *poistaa*, *muistaa*, *käyttää* ja *tehdä*. Yhden kerran käytetään seuraavia verbejä (34): *tapahtua*, *tahtoa*, *varoa*, *löytyä*, *lähteä*, *pettyä*, *puuttua*, *ampua*, *ilmestyä*, *onnistua*, *avautua*, *keskittyä*, *ymmärtää*, *tarkoittaa*, *kannattaa*, *erottaa*, *uskaltaa*, *laittaa*, *maksaa*, *antaa*, *pistää*, *päättää*, *tuoda*, *nähdä*, *uida*, *totella*, *suositella*, *kuunnella*, *opiskella*, *haluta*, *häiritä*, *korvata*, *aueta* ja *haitata*. Yhden kerran kielteisenä käytettyjen verbien osuus on 52 % kaikista kielloissa käytetyistä erilaisista verbeistä.

B2-taso

Koululaisaineiston B2-tasolla on kirjoitettu melko vähän tekstejä, ja siksi negaatioilmausten määräkin on melko vähäinen, vain 35 kielloa eli 15,7 kielloa tuhatta sanaa kohti. Eniten käytetään yksikön 3. persoonan ja toiseksi eniten yksikön 1. persoonan mukaisia kielloja. Monikon 1. ja 3. persoonan kielloja käytetään kumpaakin kaksi kertaa. Yksikön ja monikon 2. persoonaa eikä passiivia käytetä kertaakaan. Kaikki tällä tasolla käytetyt kiellot sattuvat olemaan indikatiivissa. Suurin osa kielloista on preesensissä (19), mutta menneen ajan muotoja on lähes yhtä paljon. Näistä kaksi on perfektimuotoja ja loput imperfektejä (13).

Koska tällä tasolla negaatioilmauksia on vain 35 kappaletta, ei käytettyjen verbienkään valikoima voi olla niin suuri kuin edellisellä tasolla. Suhteessa tällä tasolla voi kuitenkin sanoa käytetyn runsaasti erilaisia verbejä, sillä vaikka *olla*-verbiä on käytetty seitsemän kertaa, erilaisia kielloissa käytettyjä verbejä esiintyy tällä tasolla silti 18. Verbit *toimia* ja *päästä* esiintyvät kumpikin kielteisinä neljä kertaa ja *tulla*, *tietää* ja *auttaa* kaksi kertaa. Kahdeksastatoista erilaisesta verbistä peräti seuraavaa kahtatoista käytetään kielloissa vain yhden kerran: *löytää*, *pitää*, *ehtiä*, *näkyä*, *sattua*, *asua*, *liikkua*, *asentua*, *huomata*, *saada*, *voida* ja *käydä*. Yhden kerran kielteisenä käytettyjen verbien osuus on 67 % kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä. Pieneen aineistoon nähden kielloissa käytetty verbivalikoima on tällä tasolla melko laaja. Tämä on siinäkin mielessä kiinnostavaa, että tällä tasolla ei ole yhtään tekstiä tehtävästä 4, joka nimenomaan tuotti runsaasti erilaisia verbejä muilla taitotasoilla. Kenties mielipidekirjoitusten puuttuminen vaikuttaa myös siihen, että lähes kaikki tällä tasolla käytetyt verbit ovat laajafrekvenssisiä ja melko konkreettisia, vaikka jo edellisellä tasolla käytetään harvemmin esiintyviä ja abstrakteja verbejä. Tekstilajin lisäksi verbivalintoihin vaikuttavat tietenkin myös tehtävänannot.

4.3.2 YKI-aineisto

A1-taso

YKI-aineiston A1-tasolla tyypillisin negaatioilmaus on indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonassa, kuten koululaisaineistonkin vastaavalla tasolla. Tällä tasolla on käytetty yksikön 3. persoonaa selvästi eniten (esimerkki 225) ja seuraavaksi eniten yksikön 1. persoonaa (esimerkki 226). Yksikön 2. persoonaa on käytetty jonkin verran (esimerkki 227). Monikosta tällä tasolla käytetään kahdeksan kertaa 3. persoonassa (esimerkki 228) ja viisi kertaa 1. persoonassa olevia kieltomuotoja (esimerkki 229). Passiivia on käytetty vain kerran (esimerkki 230).

- 225) nykyään *ei voi* otta kelloa. (F1118AT2)
 226) Minä *ei voi* tulla (F1159AT3)
 227) Miksi sinä *et tule* minun luono? (F1116AT2)
 228) Makkarat *eivät ole* tuoreita - - (F257AT3)
 229) me *emme ole* riikas. (F1126AT2)
 230) *Ei tuhla* paljon rahaa kesälomalla. (F429AT3)

Aikamuodoista preesens on tällä tasolla kieltoilmauksissa luonnollisesti ylivoimaisin. Imperfektiä on kielloissa käytetty yksitoista kertaa (esimerkki 231) ja perfektiä viisi kertaa (esimerkki 232). Moduksista imperatiivi esiintyy yhden ainoan kerran (esimerkki 233) ja konditionaali 2 kertaa (esimerkki 234). Kaikki muut tällä tasolla esiintyvät negaatioilmaukset ovat indikatiivimuotoisia.

- 231) MiNä viele *en ymmärtä*Nyt mita se oN, - - (F278AT3)
 232) mina *en ole* muista. (F1126AT2)
 233) *älä unoda* sittä (F1054AT1)
 234) jos han *ei olis saanut* se rahaa. (F351AT2)

Tällä tasolla käytetään negaatioilmauksissa yhteensä 28:aa erilaista verbiä. Ylivoimaisesti eniten käytetään *olla*-verbiä, joka esiintyy 42 kieltoilmauksessa. *Voida*-verbiä käytetään kymmenen kertaa kieltomuodoissa, *pitää* ja *ymmärtää* esiintyvät seitsemässä kiellossa, *saada* ja *tietää* viidessä ja *puhua* kolmessa kieltoilmauksessa. Kaksi kertaa negaatioilmauksissa esiintyviä verbejä ovat *päästä*, *mennä*, *tulla*, *muistaa*, *opiskella*, *osata* ja *tarvita*. Yhden ainoan kerran kieltoilmauksissa käytettyjä verbejä on YKI-aineiston A1-tasolla runsaasti, 50 prosenttia kaikista verbeistä (14 eri verbiä): *nähdä*, *käydä*, *syödä*, *tehdä*, *unohtaa*, *ehdottaa*, *tuhlata*, *tarvita*, *sopia*, *toimia*, *riittää*, *löytää*, *auttaa* ja *ostaa*.

A2-taso

Myös tällä tasolla tyypillisin negaatioilmaus on indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonan muotoinen, mutta myös muita muotoja esiintyy huomattavasti enemmän kuin edellisellä tasolla. Yksikön 3. persoonaa käytetään 63 kertaa ja yksikön 1. persoonaa 43 kertaa. Yksikön 2. persoonaa on käytetty 8 kertaa, kuten edelliselläkin tasolla. Monikkumuodoista eniten on käytetty monikon 3. persoonaa, vaikkei sekään ole kovin yleinen. Monikon 1. persoona esiintyy kieltomuodoissa 4 kertaa (esimerkki 235) ja monikon 2. persoona vain yhden kerran (esimerkki 236). Passiivimuotoista kieltä käytetään vain yhden kerran, kuten edelliselläkin tasolla (esimerkki 237).

- 235) *Emme saineet* paussia. (F631AT3)
 236) Miksi te *ette etsiä* matkaopas joka puhuu kiinaa!? (F449AT3)
 237) Se on hyvin että kaupan on lähille koska *ei tarvitsetaan* autoa. (F256AT3)

Aikamuodoista käytetyin on preesens, joka esiintyy 76 kertaa. Selvää muutosta edelliseseen tasoon on imperfektin käytössä: imperfektimuotoisia kieltoja esiintyy peräti 51 kertaa (esimerkki 238). Perfektiä on käytetty vain 4 kertaa (esimerkki 239) ja pluskvamperfektiä yhden kerran (esimerkki 240). Kaikki tällä tasolla olevat negaatioilmaukset ovat indikatiivissa.

- 238) *Sinä et ollut* kotona (F211AT2)
 239) *Et ole voinut* mene ostiksille tai osti tupaka! (F633AT3)
 240) Anteeksi vaan kun *en ollut palastunut* 20 euroa ennen - - .
 (po. en ollut palauttanut) (F354AT2)

YKI-aineiston A2-tasolla on kieltoilmauksissa käytetty 28:aa erilaista verbiä, kuten edelliselläkin tasolla. Samoin, kuten edellisellä tasolla, yhden kerran kielloissa käytettyjä verbejä on paljon, yli 50 prosenttia kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä. *Olla*-verbi esiintyy tällä tasolla peräti 64 kertaa. Toiseksi eniten, 28 kertaa, kielloissa on käytetty *voida*-verbiä, eli kaksi eniten käytettyä verbiä ovat samat YKI-aineiston A1- ja A2-tasoilla. Verbit *saada* ja *mennä* esiintyvät neljä kertaa. Kolme kertaa kielloissa käytettyjä verbejä ovat *päästä*, *tietää*, *pitää*, *ymmärtää*, *haluta* ja *tarvita*, ja kaksi kertaa kielloissa käytetään verbejä *jaksaa*, *sopia* ja *puhua*. Yhden kerran on käytetty seuraavaa viittätoista verbiä: *löytää*, *riittää*, *antaa*, *maksaa*, *muistaa*, *kirjoittaa*, *kysyä*, *etsiä*, *maistua*, *nukkua*, *käydä*, *nähdä*, *ajatella*, *tavata* ja *tulla*.

B1-taso

YKI-aineiston B1-tasolla käytetään negaatioilmauksissa eniten yksikön 3. persoonaa (148 kertaa) ja toiseksi eniten yksikön 1. persoonaa (45 kertaa). Yksikön 2. persoonaa käytetään 5 kertaa ja monikon 3. persoonaa 18 kertaa. Monikon 1. ja 2. persoonaa ei käytetä kertaakaan. Passiivimuotoja käytetään kaksi kertaa.

Aikamuodoista reilusti eniten käytetään preesensia (174 kertaa), kuten muillakin tasoilla. Imperfektiä on käytetty kieltorakenteissa 33 kertaa ja perfektiä kuusi kertaa. Moduksista tällä taitotasolla on käytetty lähinnä vain indikatiivia (200 kertaa). Konditionaali esiintyy kahdessa tapauksessa (esimerkit 241 ja 242) ja imperatiivi yhden ainoan kerran

(esimerkki 243). B1-tasolla on 14 kieltoilmausta, joista puuttuu joko pääverbi tai apuverbi. Näistä lähes kaikki ovat kohdekielen mukaisia kieltoja.

241) mulla *ei olisi ollut* pitkä työmatka - - (F648BT3)

242) Kilometrin ajettu *ei sais* olla paljon kun se vaikutta moottori teho. (F643BT2)

243) ”*älä näytä* mikä on suussa” (F655BT3)

YKI-aineiston B1-tasolla kielloissa käytettyjen erilaisten verbien määrä kasvaa huomattavasti edellisiin tasoihin verrattuna. Kun vielä A2-tasolla käytetään 28:aa erilaista verbiä, B1-tasolla kieltoilmauksissa esiintyy 64 eri verbiä. Edelleen *olla*-verbiä käytetään kielloissa reilusti eniten (55 kertaa). *Voida*-verbiä käytetään 28 kertaa, *saada* esiintyy 18 kertaa, *tarvita* 16 ja *toimia* 15 kertaa. Näistä ainakin *toimia*-verbin käyttöä voisi selittää tehtävänanto, jossa pyydetään kirjoittamaan sähköpostiviesti verkkokaupan asiakaspalveluun viallisen tuotteen takia. Vaikka tehtävänannossa ei suoraan mainita *toimia*-verbiä, kuten vastaavanlaisessa koululaisaineiston tehtävässä, sisältö kuitenkin vaikuttaa kyseisen verbin runsaaseen käyttöön. Viisi kertaa B1-tasolla kielloissa käytettyjä verbejä ovat *pystyä*, *päästä*, *maksaa* ja *mennä*, ja neljä kertaa on käytetty verbejä *sopia* ja *uskoa*. Kielloissa kolme kertaa esiintyviä verbejä ovat *osata*, *haluta*, *riittää* ja *ajatella*. Kaksi kertaa kielloissa on käytetty seuraavaa kahdeksaa verbiä: *jäädä*, *kuulla*, *tietää*, *näyttää*, *palaa*, *käynnistää*, *haluta* ja *opetella*. Yhden kerran kielloissa käytettyjä verbejä on tällä tasolla peräti 41 eli 64 prosenttia kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä: *sanoa*, *mahtua*, *puhua*, *loppua*, *liikkua*, *kuulua*, *tuntua*, *täytyä*, *ehtii*, *mieltii*, *keksiä*, *syntyä*, *löytyä*, *huolehtia*, *onnistua*, *tapahtua*, *käydä*, *tehdä*, *nähdä*, *syödä*, *tavata*, *tilata*, *pilata*, *herätä*, *jaksaa*, *antaa*, *löytää*, *kestää*, *käyttää*, *ymmärtää*, *auttaa*, *ottaa*, *luottaa*, *aloittaa*, *pakastaa*, *harrastaa*, *kannattaa*, *parantaa*, *huuhdella*, *kuunnella* ja *tulla*. YKI-aineiston B1-tasolla negatioilmauksissa käytetty verbivalikoima on siis jo huomattavasti edellistä taitotasoa laajempi ja monipuolisempi.

Nostan tällä tasolla kaksi kertaa käytetyn *käynnistää*-verbin esimerkiksi verbien monimutkaistumisesta:

244) Tietokone on rikki, silla puutu osaja, ja kun minä käynistä sen,
se *ei käynnistää*! (F649BT2)

245) Televisio *ei käynnista* [sähköpostiviestin otsikko] (F657BT2)

Molemmissa esimerkeissä käytetään verbiä *käynnistää*, ja kummallakin kerralla tulisi käyttää verbiä *käynnistyä*. Tämänkaltaisia vivahteita ei vielä aina eroteta, varsinkaan harvoin käytetyistä ja morfologisesti kompleksisista verbeistä.

B2-taso

YKI-aineiston B2-tasolla tyypillisin negaatioilmaus on samanlainen kuin muillakin tasoilla eli indikaatiivin preesensin yksikön 3. persoonassa oleva kieltomuoto. Persoonien käyttö on kuitenkin melko monipuolista: yksikön 3. persoonan lisäksi käytetään runsaasti myös yksikön 1. persoonaa sekä useita kertoja myös monikon 3. ja yksikön 2. persoonaa. Monikon 1. persoonaa käytetään viisi kertaa ja passiivia neljä kertaa. Monikon 2. persoonaa ei käytetä kertaakaan.

Aikamuodoista tällä tasolla käytetään kieltotoilmauksissa reilusti eniten preesensia (148 kertaa), mutta myös imperfektiä (19 kertaa) ja perfektiä (6 kertaa). Pluskvamperfektimuotoisia kieltotoja ei esiinny tällä tasolla yhtään. Moduksista ylivoimaisin on indikaatiivi (167 kieltotoa). Konditionaalia käytetään kuudessa kieltotoilmauksessa ja imperatiivia kahdessa (esimerkki 246). Konditionaalimuotoisista kielloista kaikki ovat mielipideteksteissä, kuten edelliselläkin taitotasolla. Kahdestatoista negaatioilmauksesta puuttuu pääverbi kokonaan.

246) Pidä hauskaa, *älä unohda* minua, - - (F679BT1)

YKI-aineiston B2-tasolla kieltotoilmauksia on muodostettu 56:sta eri verbistä eli verbivalikoima on hivenen pienempi kuin edellisellä tasolla, mutta toisaalta tällä tasolla esiintyy muutenkin negaatioilmauksia hieman vähemmän. Reilusti eniten kieltotoja on muodostettu *olla*-verbistä (43 kieltotoilmausta). Muita useasti kielloissa käytettyjä verbejä ovat *voida* (24), *toimia* (14), *pystyä* (11), *tarvita* (10), *päästä* (8) ja *saada* (4). Kolme kertaa kieltotoilmauksissa käytettyjä verbejä ovat *vastata*, *tavata*, *sopia*, *onnistua*, *näkyä*, *nähdä* ja *tulla*. Kaksi kertaa kielloissa on käytetty seuraavaa yhdeksää verbiä: *ehdiä*, *uskoa*, *kokea*, *tietää*, *jaksaa*, *opettaa*, *arvostaa*, *tehdä* ja *haluta*. Vain kerran kieltotoilmauksissa esiintyviä verbejä on peräti 33 eli 59 prosenttia kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä: *viitsiä*, *mieltiä*, *kertoa*, *kuulua*, *oppia*, *raskia*, *loppua*, *riippua*, *unohtaa*, *muuttaa*, *muistaa*, *maksaa*, *auttaa*, *antaa*, *uskaltaa*, *tarkoittaa*, *kiinnostaa*, *pyörittää*, *naksahuttaa*, *vaikuttaa*, *löytää*, *pitää*, *käyttää*, *pahastua*, *tapahtua*, *käynnistyä*, *opiskella*, *ajatella*, *ihmetellä*, *huomata*, *osata*, *mennä* ja *jäädä*.

C1-taso

YKI-aineiston C1-tasolla negaatioilmausten käyttö on jo melko monipuolista. Kieltoja esiintyy kaikissa yksikön ja monikon persoonissa sekä passiivissa. Tempuksista eniten käytetään preesensia, mutta imperfektimuotoisiakin kieltoja on paljon ja myös perfektia käytetään yhdessätoista kiellossa. Yhden kerran käytetään pluskvamperfektiä (esimerkki 247). Moduksista tällä tasolla käytetään indikatiivia 175:ssä, konditionaalia kymmenessä ja imperatiivia viidessä kieltoilmauksessa. C1-tasolla on kuusitoista negaatioilmausta, joista puuttuu pääverbi.

247) Perille vei meidät pieni tie, mikä *ei ollut tarkoitettu* autoille. (F695CT3)

C1-tasolla kieltoilmauksia on muodostettu 64:stä eri verbistä. *Olla*-verbiä käytetään tällä tasolla peräti 53 kiellossa. Muita useamman kerran kieltoilmauksissa käytettyjä verbejä ovat *voida* (17 kertaa), *saada* (10), *tarvita* (8), *pystyä* (7), *auttaa* (6), *haluta* (6), *tulla* (5), *tehdä* (4), *antaa* (4) ja *uskoa* (4). Kaksi kertaa kieltoilmauksia on muodostettu seuraavista verbeistä: *päästä*, *tarkoittaa*, *kannattaa*, *hyväksyä*, *tapahtua*, *onnistua*, *ehtiä*, *toimia*, *vaatia*, *kuulla*, *mennä*, *osata*, *kaivata* ja *kestää*. Vain yhden kerran kieltoilmauksissa käytettyjä verbejä on tällä tasolla 39 eli 61 prosenttia kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä: *tietää*, *pitää*, *voittaa*, *ottaa*, *maksaa*, *riittää*, *luovuttaa*, *lopettaa*, *odottaa*, *vaikuttaa*, *unohtaa*, *kiinnostaa*, *mainostaa*, *kiinnittää*, *lähettää*, *yrittää*, *hyödyttää*, *osallistua*, *aikoa*, *kertoa*, *sanoa*, *puhua*, *tarttua*, *keretä*, *pelätä*, *kehdata*, *vastata*, *informoida*, *jäädä*, *nähdä*, *näkyä*, *kokea*, *kulkea*, *tahtoa*, *vähentyä*, *kuunnella*, *kiroilla*, *ajatella* ja *kiistellä*.

Tällä tasolla negaatioilmauksissa käytetään verbejä niiden perusmerkityksiä laajemmin ja abstraktimmin. Esimerkissä 248 *tulla*-verbiä käytetään merkityksessä 'ei pidä' tai 'ei saa' ja esimerkissä 249 *eivät vastaa* ei tarkoita konkreettista vastaamista:

248) - - lasten ja nuorten huono kielenkäyttö *ei tule suvaita*. (F1038CT3)

249) Alkuperäiset piirustukset *eivät vastaa* Venäjän valtion normeihin.
(po. normeja) (F382CT2)

C1-tasolla esiintyy kieltoilmauksissa myös läheisesti toisiaan muistuttavia verbejä, joilla on kuitenkin eri merkitys, esimerkiksi *kuulla* ja *kuunnella* (esimerkit 250 ja 251) ja *nähdä* ja *näkyä* (esimerkit 252 ja 253).

250) Huomattiin, että luonnossa on niin paljon erilaisia ääniä, mitä *ei* kaupunki hälinässä koskaan *kuule*. (F695CT3)

- 251) Hän *ei* edes *kuuntele* minua huolella! (F1105CT2)
 252) Oikealla asenteella - - näkee sellaista, mitä ehkä *ei* muuten
 ikina *näkisi*. (F702CT3)
 253) mutta asia päättyy pelkkiin sanoihin *eikä näy* yrityksiä tilanteen
 korjaamiseen. (F1114CT3)

C1-tasolla kielloissa on siis enemmän vivahteita ja negaatioiden käyttö on laajentunut ja syventynyt.

C2-taso

C2-tasolla negaatioilmauksia esiintyy kaikissa yksikön ja monikon persoonissa sekä passiivissa, kuten edelliselläkin tasolla. Kielteistä passiivia käytetään sekä preesens-, imperfekti- että perfektimuotoisena (esimerkit 254-256). Muutenkin tempuksista käytetään näitä kolmea muotoa, pluskvamperfektimuotoisia kieltoja ei C2-tason teksteissä esiinny. Moduksista indikatiivi on yleisin, ja konditionaalialia käytetään kahdeksassa ja imperatiivisia neljässä kieltoilmauksessa. Imperatiivi esiintyy kieltoilmauksissa melko harvoin käytetyssä monikon 1. persoonassa peräti kaksi kertaa (esimerkit 257 ja 258).

- 254) Tällä terveysasemalla *ei auteta* teitä! (F245CT3)
 255) Kieltä *ei* siis *pidetty* pelkästään kommunikaatiovälineenä - - (F1027CT3)
 256) Siitä vaan yritä kääntää niitä nykyajan lapsia, joille *ei ole opetettu* miten
 käyttäydytään! (F1106CT3)
 257) Suomen kansainvälinen maine on hyvä, *älkäämme pilatko* sitä
 välinpitämättömyydellä. (F1030CT3)
 258) *Älkäämme sortuko* tähän, menettäen olennaisen osan ihmisyyttä: erilaisuuden
 hyväksymisen. (F834CT3)

C2-tasolla negaatioilmauksissa käytetty verbivalikoima on jo varsin kattava: kieltomuotoja on muodostettu peräti 72:sta eri verbistä. *Olla*-verbiä on tälläkin tasolla käytetty reilusti eniten, 41 kertaa. Muita usein esiintyviä verbejä tällä tasolla kieltoilmauksissa ovat *voida* (14), *saada* (13), *haluta* (7), *tarvita* (5) ja *osata* (5). *Tutkia*-verbiä on käytetty kielloissa neljä kertaa, *riittää* ja *ottaa* esiintyvät kolme kertaa. Kaksi kertaa kielloissa esiintyvät verbit *estää*, *pystyä*, *ehtii*, *tuntuu*, *puhua*, *auttaa*, *antaa*, *tulla*, *päästä* ja *hyväksyä*. Vain yhden kerran kielloissa esiintyviä verbejä on tällä tasolla 52 eli peräti 72 % kielloista käytetyistä verbeistä: *kestää*, *pyytää*, *tietää*, *täyttää*, *hoitaa*, *jaksaa*, *mahtaa*, *kannattaa*, *harmittaa*, *unohtaa*, *uskaltaa*, *kiinnostaa*, *tarkoittaa*, *noudattaa*, *parantaa*, *opettaa*, *lähettää*, *kiinnittää*, *myöntää*, *pitää*, *tyytyä*, *viitsiä*, *syntyä*, *lukea*, *saapua*, *asua*, *sortua*, *toimia*, *kertoa*, *joutua*, *sujua*, *täytyä*, *tottua*, *sanoa*, *perehtyä*, *onnistua*, *unohtua*, *haitata*, *piitata*, *mitata*,

kuvitella, kuunnella, nähdä, tehdä, käydä, jäädä, kadota, lisätä, tykätä, pilata, tapahtua ja pienentyä.

Tällä tasolla verbien käyttö on laajentunut verrattuna tavalliseen peruskäyttöön. Kielloissa käytetään myös vähäfrekvenssisiä verbejä, esimerkiksi *perehtyä, piitata* ja *tyytyä*.

4.3.3 Koululais- ja YKI-aineistojen vertailua

Sekä koululais- että YKI-aineistossa käytetään eniten yksikön 3. persoonan indikatiivimuotoisia kieltoilmauksia. Savijärvi (1965: 65) on pro gradu -työssään todennut, että hänen aineistossaan tarkkoja vertailuja eri persoonamuotojen käytöstä on ”miltei mahdotonta tehdä, sillä yksikön 1. ja 3. persoona - - esiintyvät esimerkiksi kielennäytekokouksissa muita persoonamuotoja runsaslukuisampina”. Myös tämän tutkimuksen molemmissa aineistoissa käytetään alimmilla taitotasoilla lähinnä yksikön 3. persoonan kieltoja ja jonkin verran yksikön 1. persoonan muotoisia kieltoja, mutta ei vielä juurikaan monikkomuotoisia kieltoilmauksia. Vähitellen tasolta toiselle siirryttäessä monikkomuotoisten kieltojen käyttö lisääntyy, samoin kuin passiivin käyttö. Myös modusten ja tempusten käyttö laajenee tasolta toiselle siirryttäessä, vaikka indikatiivi ja preesens ovatkin yleisimmin käytettyjä kaikilla taitotasoilla. Etenkin kielteisten imperfektien määrä lisääntyy huomasti A2-tasoilla sekä koululais- että YKI-aineistoissa.

Sekä koululais- että YKI-aineistoissa negatioissa käytettyjen verbien valikoima lisääntyy taitotasolta toiselle siirryttäessä. Esimerkiksi YKI-aineiston A1-tasolla kieltoja muodostetaan 28 erilaisesta verbistä, kun taas C2-tasolla kielteisenä käytetään jo 72:ää erilaista verbiä. Verbien määrän suurin kasvu on koululaisilla siirryttäessä tasolta A1 tasolle A2, kun kielloissa käytettyjen erilaisten verbien määrä kasvaa 30 verbistä 51:een. Sen sijaan YKI-aineistossa suurin harppaus verbien määrässä on vasta siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1, kun kielloissa käytettyjen verbien valikoima kasvaa 28 verbistä 64:ään. Koululaisaineistossa siis saavutetaan kieltoilmauksissa laajempi verbivalikoima aiemmin kuin YKI-aineistossa.

Seuraavassa taulukossa esitellään yhden kerran kielloissa käytettyjen verbien osuudet kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä taitotasoittain koululais- ja YKI-aineistoissa. Ensin ilmoitetaan yhden kerran kielteisenä esiintyvien verbien konkreettinen määrä (n) suhteessa kaikkiin kielloissa käytettyihin verbeihin, ja seuraavassa sarakkeessa kerrotaan näiden prosentuaalinen osuus (%).

Taulukko 20. Yhden kerran kielloissa käytettyjen verbien osuus kaikista kielloissa käytetyistä verbeistä taitotasoinnain koululais- ja YKI-aineistossa.

Taitotaso	Koululaisaineisto (n / %)		YKI-aineisto (n / %)	
A1	16/30	53,00%	14/28	50
A2	25/51	49	15/28	53
B1	34/62	52	41/64	64
B2	12/18	67	33/56	59
C1	-	-	39/64	61
C2	-	-	52/72	72

Taulukosta 20 havaitaan, että samalla kun kielloissa käytettyjen verbien valikoima laajenee, myös vain yhden kerran kielloissa käytettyjen verbien prosentuaalinen osuus lisääntyy eli kieltojen käyttö on monipuolisempaa ja yksilöllisempää tasolta toiselle siirryttäessä. Kun kielloissa käytettyjen verbien valikoima laajenee koululaisilla nopeammin kuin aikuisilla, vain yhden kerran käytettyjen verbien prosentuaalinen osuus kasvaa kuitenkin molemmissa aineistoissa tasaisesti samaa tahtia. Aikuisilla on siis yksilöllisempää kielenkäyttöä jo alemmilla taitotasoinnain kuin koululaisilla.

Yleisimpiä kieltoilmauksissa käytettyjä verbejä ovat koululaisaineistossa *olla, toimia, voida, tulla, saada* ja *päästä* ja YKI-aineistossa *olla, saada, voida, tarvita, toimia* ja *pystyä*. Molemmissa aineistoissa yleisimmät kielloissa käytetyt verbit ovat lähes samoja. Kyse on muutenkin frekvenssiltään yleisistä verbeistä, joista ainakin *olla, voida* ja *tulla* ovat viiden yleisimmin esiintyvän verbin joukossa Olli Nuutisen Suomea suomeksi -kirjasarjan oppikirjoissa (Puro 2002: 57).

Samalla kun taitotasoinnain toiselle siirryttäessä kielloissa käytettyjen verbien valikoima kasvaa, myös yksilöllisyys lisääntyy ja käytetään enemmän frekvenssiltään harvinaisempia verbejä. Samalla myös verbien merkitykset laajenevat perusmerkityksiä laajemmalle. Negaatioilmausten käyttö on siis monipuolisempaa ja laajempaa tasolta toiselle siirryttäessä.

5 PÄÄTÄNTÖ

Olen tarkastellut maisterintutkielmassani suomi toisena kielenä -oppijoiden käyttämiä kieltoilmauksia ja niiden käytön kehittymistä. Olen rajannut tutkimukseni koskemaan sellaisia kieltoja, joissa käytetään tai olisi pitänyt käyttää kieltoverbiä. Muut kiellon ilmaisukeinot olen rajannut tutkimukseni ulkopuolelle. Olen luokitellut kiellot kohdekielen mukaisiksi tai virheellisiksi. Virheiksi olen laskenut ortografiset, morfologiset ja semanttiset virheet. Tutkimusta tehdessäni havaitsin tiettyjen virheellisyyksien olevan ehkä turhan tiukasti tulkittuja. Olen laskenut virheellisiksi esimerkiksi puhekielisyydet, mutta toisaalta niissä kuitenkin voidaan osata muodostaa kielto oikein. Onneksi tämänkaltaisia tapauksia ei kuitenkaan ollut niin paljon, että ne olisivat vaikuttaneet tuloksiin näin laajassa aineistossa.

Olen tarkastellut kieltoja Jyväskylän yliopiston Cefling- ja Topling-hankkeissa luodun ja kehitetyn DEMfad-mallin mukaisesti kolmesta eri näkökulmasta: frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution (Fransescina ym. 2006). Frekvenssi tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että olen laskenut kieltojen esiintymismäärät tuhatta sanaa kohti. Tarkkuus (accuracy) tarkoittaa sitä, että olen laskenut kieltojen tarkkuuden eli kuinka monta prosenttia kielloista on kohdekielen mukaisia ja kuinka monta prosenttia on virheellisiä. Distribuutio taas tarkoittaa sitä, että olen tutkinut kieltoilmausten käytön kehittymistä eli millaisia kieltoja käytetään kullakin taitotasolla ja miten niitä käytetään. Olen tarkastellut, miten kieltoilmaukset jakautuvat eri taitotasoilla persoonittain, tempuksittain ja moduksittain. Lisäksi olen selvittänyt, kuinka monien ja millaisten verbien kanssa kieltoja on käytetty. Frekvenssin ja tarkkuuden tarkastelu on lähinnä kvantitatiivista, distribuution tarkastelu enimmäkseen kvalitatiivista tutkimusta.

Aineistona olen käyttänyt Cefling-hankkeen parissa kerättyjä yläkoululaisten suomi toisena kielenä -oppijoiden tekstejä ja aikuisten Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen osakokeen tekstejä (YKI). Tekstit ovat tekstilajeiltaan epämuodollisia ja muodollisia viestejä ja mielipidetekstejä. Koululaisaineistossa on lisäksi myös kertomuksia. Olen tarkastellut koululais- ja YKI-aineistoja aina ensin erikseen ja sen jälkeen vertaillen. Molemmat aineistot on luokiteltu Eurooppalaisen viitekehyksen taitoasteikoille. Koululaisaineistossa tekstejä on tasoilta A1 – B2, kun taas YKI-aineistossa on lisäksi myös C1- ja C2-tason tekstejä.

Tutkimukseni molemmissa aineistoissa esiintyy yhteensä 22,6 negaatioilmausta tuhatta sanaa kohti: koululaisaineistossa on 26,2 kieltoa ja YKI-aineistossa 20,8 kieltoa tuhatta sanaa kohti eli koululaisaineistossa on käytetty kieltoilmauksia hieman enemmän. Molemmissa aineistoissa kieltoja on eniten A2-tasolla: koululaisaineistossa 43,5 ja YKI-aineistossa 26,1 kieltoilmausta tuhatta sanaa kohti. Molemmissa aineistoissa toiseksi eniten kieltoja esiintyy tasolla A1. A2-tasolta alkaen tasolta toiselle siirryttäessä kieltoilmausten määrä vähenee. A2-tasojen runsas kieltoilmaisujen käyttö voi johtua siitä, että kun kielitaito on kasvanut A1-tasosta, tulee suurempi tarve ilmaista myös kieltoa. Toisaalta kielitaidon edelleen kehittyessä kielteisyyden ilmaisemiselle tulee enemmän vaihtoehtoisia ilmaisumahdollisuuksia esimerkiksi sanavaraston kasvaessa. Koululais- ja YKI-aineistojen A2-tasolla on kuitenkin suuri ero frekvenssissä. Aikuisten vähäisempää kieltojen käyttöä voisi kenties selittää koetilanne: heidän tulee pyrkiä antamaan mahdollisimman hyvä kuva osaamisestaan, ja koska negaatiota vasta opetellaan, he saattavat osittain vältellä sen käyttöä tai käyttää mieluiten vain sellaisia kieltoilmauksia, jotka arvelevat hallitsevansa. Toisaalta aikuiset saattavat koetilanteen takia pyrkiä näyttämään taitonsa mahdollisimman monipuolisesti ja yrittää muodostaa kieltoja myös muista kuin aivan yleisimmistä verbeistä.

Kun negaatioilmausten frekvenssi kasvaa, vähitellen myös tarkkuus lisääntyy ja virheiden määrä vähenee. Tarkkuutta tarkasteltaessa havaittiin, että molemmissa aineistoissa kieltojen tarkkuus paranee taitotasolta toiselle siirryttäessä eli kohdekielen mukaisten kieltojen prosentuaalinen osuus kasvaa ja virheellisten kieltojen prosentuaalinen osuus vähenee. Samankaltaiseen tulokseen ovat päätyneet myös muun muassa Honkimäki ja Kulta (2006). Tässä tutkimuksessa poikkeuksena on kuitenkin koululaisaineiston B2-taso, jossa virheellisiä kieltoilmauksia on hivenen enemmän kuin edellisellä taitotasolla. Tämä johtunee kuitenkin siitä, että koululaisaineiston B2-tasolla kieltoilmauksia on niin vähän, etteivät tulokset tältä osin ole vertailukelpoisia.

Tavallisin virhetyyppi sekä koululais- että YKI-aineistossa on pääverbin virheellinen taipuminen. Välillä pääverbi jätetään kokonaan taivuttamatta (esim. *minä ei mennä*), mutta useimmin sitä taivutetaan virheellisesti persoonamuodossa. Grönholmin (2007) tutkimuksen mukaan kiellon oppiminen etenee tiettyjen vaiheiden mukaan (ks. luku 2.2.1), jolloin ensimmäisessä vaiheessa sekä kielto- että pääverbi ovat yksikön 3. persoonan muodossa (*minä ei menee*), toisessa vaiheessa pääverbiä taivutetaan (*minä ei menen*), kolmannessa vaiheessa myös kieltoverbiä taivutetaan (*minä en menen*) ja lopulta neljännessä vaiheessa osataan muodostaa kohdekielen mukainen muoto (*minä en mene*). Tässä tutkimuksessa näkyvät samat ilmiöt kuin Grönholmilla, mutta ne eivät ilmene yhtä systemaattisesti.

Erityisesti kielteiset imperfektit tuottavat hankaluuksia, luultavasti niiden epäodotuksenmukaisuuden takia. Tutkimukseni alussa negaatiota määrittellessäni totean, että kieltoilmaus on aina tunnusmerkkinen vastaavaan myöntöilmaukseen verrattuna (VISK § 1616). Juuri tällaiset tunnusmerkkiset muodot ovatkin tuottaneet paljon virheellisyyksiä, eli nimenomaan imperfektit ja muutenkin astevaihtelun alaiset verbimuodot.

YKI-aineiston A1-taso on tutkimuksessani ainoa, jossa on virheellisiä kieltoilmauksia enemmän kuin kohdekielen mukaisia kieltoja (virheellisiä kieltoja 54,5 % ja kohdekielen mukaisia 45,5 %). YKI-aineiston A2-tasolla virheellisiä kieltoja on 47,7 % eli enemmän kuin koululaisaineiston A1-tasolla, jolla virheellisiä kieltoja on 43,3 %. Näyttääkin siltä, että ”saman funktionaalisen taitotason voi saavuttaa tarkkuudeltaan hyvin erilaisilla teksteillä”, kuten Kajander (2013: 192) väitöskirjassaan toteaa. Kieltoilmausten tarkkuudessa tapahtuu koululaisaineistossa suurin harppaus siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1, kun taas YKI-aineistossa suurin harppaus tarkkuudessa on vasta siirryttäessä tasolta B1 tasolle B2. Koululaiset saavuttavat siis saman tarkkuustason yhtä taitotasoa aiemmin kuin aikuiset YKI-aineistossa. Samanlaiseen lopputulokseen on päätenyt väitöstutkimuksessaan Kajander (2013: 192), jonka mukaan ”monissa e-lauseen muotopiirteissä koululaiset saavuttavat saman tarkkuustason yhtä tai kahta taitotasoa aikaisemmin kuin yksi-aineiston kirjoittajat”.

Tehtävittäin tarkasteltuna havaitaan, että kieltoilmaukset ovat tarkimpia epämuodollisen viestin tehtävissä koululaisaineiston tasoilla A1 – B1 sekä YKI-aineistossa tasoilla A1 – B2. Tätä voisi selittää tekstilajin tuttuus ja se, että kyseisissä tehtävissä kyseisillä tasoilla on käytetty paljon samoja, yleisiä verbejä, joiden käyttöön jopa tehtävänanto on saattanut ohjata, esimerkiksi ”kerro syy, miksi *et pääse* saunaan” ja ”kerro, miksi *et voi tulla*”. Esimerkiksi äsken mainittuja *päästä-* ja *voida-*verbejä käytetään aineistoissa runsaasti kielteisinä.

Vastaavasti taas eniten kielloissa tehtiin virheitä mielipidekirjoituksissa ja kertomuksissa koululaisaineiston kaikilla tasoilla ja YKI-aineiston tasoilla B1, B2 ja C2. YKI-aineiston A1-tasolla virheellisiä kieltoja on melko tasaisesti kaikissa tehtävyytyypeissä ja A2-tasolla muodolliset viestit tuottavat enemmän virheellisiä kieltoja (64,3 %) kuin mielipidetekstit (42,6 %). Mielipidetekstien ja kertomusten virheellisten kieltojen suurta määrää voisi selittää tuotettujen tekstien suurempi omaehtoisuus: tehtävänannot ovat väljempää ja enemmän omaa luovaa tuottamista vaativia verrattuna muodollisiin ja epämuodollisiin viesteihin. Distribuutiota tarkasteltaessa havaittiin myös, että juuri mielipideteksteissä ja kertomuksissa esiintyy eniten sellaisia verbejä, joita käytetään harvoin, vain jopa yhden kerran kyseisellä taitotasolla. Kun verbejä käytetään usein, ne on helpompi

muistaa, ja vastaavasti taas harvoin käytettyjä verbejä on hankalampi muistaa ja osata. Usein esiintyvät verbit saatetaan osata jo valmiiksi tietyissä kielteisissä muodoissa sellaisenaan, eikä kiellon muodostamista tarvitse välttämättä sen kummemmin miettiä. Sen sijaan harvoin esiintyvistä verbeistä täytyy todella itse muodostaa kieltomuoto, kun se ei ole aktiivisessa kielenkäytössä valmiina muotona. Tällöin virheellisten kieltoilmausten mahdollisuus luonnollisesti kasvaa.

Distribuutiota tutkittaessa havaitaan, että molemmissa aineistoissa kaikilla taitotasolla kieltoilmaus on yleisimmin indikatiiivin preesensin yksikön 3. persoonan muotoinen. Alimmilla tasoilla käytetään lisäksi yksikön 1. persoonan kieltoja, mutta monikkomuotoiset kiellot ovat vielä lähinnä yksittäistapauksia. Vähitellen tasolta toiselle siirryttäessä kiellot monipuolistuvat ja esimerkiksi monikkomuotoisten kieltoilmausten käyttö laajenee. Samoin esimerkiksi konditionaalien käyttö lisääntyy vähitellen ja etenkin imperfektimuotoiset kiellot lisääntyvät huomasti tasolla A2 molemmissa aineistoissa.

Sekä koululais- että YKI-aineistossa kielloissa käytettyjen verbien valikoima lisääntyy taitotasolta toiselle siirryttäessä. Kun esimerkiksi YKI-aineistossa käytetään kielloissa A1-tasolla 28:aa erilaista verbiä, niin C2-tasolla erilaisia kielloissa käytettyjä verbejä on jo 72. Tämä kertoo kieltoilmausten käytön laadullisesta kehittymisestä. Kieltoja ei käytetä enää vain joissain yleisimmissä verbeissä ja mahdollisesti valmiina opituissa kielloissa, vaan kieltoilmauksia muodostetaan jo itsenäisesti uusista verbeistä. Määrän lisäksi kielloissa käytetyt verbit ovat laajentuneet myös laadullisesti: Kieltoja muodostetaan myös abstrakteista verbeistä ja havaitaan läheisesti toisiaan muistuttavien verbien vivahteita, esimerkiksi erotetaan verbit *kuulla* ja *kuunnella*. Myös tavallisten, yleisten verbien käyttö monipuolistuu niin, että ne saavat uusia, usein abstrakteja merkityksiä. Esimerkiksi *tulla*-verbiä käytetään konkreettisen liikkumisen lisäksi myös futuurisen tapahtumisen merkityksessä, kuten seuraavassa C2-tason esimerkissä: ”*VR:n takia en tule saamaan uutta työpaikkaa - -* (F838CT2)

Kielloissa käytettyjen verbien määrän suurin kasvu on koululaisilla siirryttäessä tasolta A1 tasolle A2, kun taas YKI-aineistossa suurin harppaus verbien määrässä on vasta siirryttäessä tasolta A2 tasolle B1. Koululaisaineistossa siis saavutetaan kieltoilmauksissa laajempi verbivalikoima aiemmin kuin YKI-aineistossa. Samankaltaisia verbien käytön laajenemiseen liittyviä tuloksia muiden kielenpiirteiden käytön yhteydessä ovat havainneet mm. Seilonen (2013) ja Kajander (2013). Esimerkiksi Seilonen (2013: 188) on tutkimuksessaan havainnut, että passiivi-ilmauksissa käytetty sanasto lisääntyy taitotasolta toiselle siirryttäessä, mutta ”leksikaalisen variaation kannalta aikuisten aineistossa selvempi

muutos tapahtuu tasolla B1, kun se nuorten aineistossa tapahtuu jo edellisellä tasolla A2”. Myös Kajanderin (2013: 199) tutkimuksessa verbivalikoima monipuolistuu samoilla tasoilla (koululaisaineistossa tasolla A2 ja YKI-aineistossa tasolla B1). Toisaalta Kajander (mp.) on havainnut myös sen, että YKI-aineistossa ”abstraktimpien tarkoitteiden käyttö on - - selvästi koululaisaineistoa monipuolisempaa”. Seilonen (mp.) taas on havainnut, että nimenomaan YKI-aineistossa on esimerkiksi sanontoja ja verbejä käytetään myös kuvaannollisesti.

Kaiken kaikkiaan kieltoilmaisut kehittyvät tutkimukseni perusteella taitotasolta toiselle siirryttäessä sekä tarkkuudeltaan että laadullisesti. A2-taso tuntuu olevan kieltoilmausten kehittämisessä olennainen, keskeinen taso. Sitä aiemmin kieltoja ei kenties välttämättä vielä tarvita ainakaan laajamittaisesti, vaan kielen opiskelussa keskitytään vielä muihin asioihin. Kun kielenkäyttö kehittyy, tulee enemmän tarvetta myös kiellon ilmaisemiselle. A2-tasolla kieltoja esiintyy runsaasti, ja luonnollisesti samalla tasolla myös virheellisiä muotoja on runsaasti. Siirryttäessä seuraaville taitotasoille kieltoilmauksia tietenkin edelleen tarvitaan, mutta niitä ei kenties tarvitse enää niin paljon harjoitella. Myös verbivaraston laajeneminen tasolta toiselle siirryttäessä voi vaikuttaa siihen, että aina ei tarvitse käyttää negatiota, vaan asian voi ilmaista muilla sanoilla (vrt. esim. en tykkää – minua harmittaa).

Mitä tekisin toisin? Ainakin olisin voinut ottaa paremmin huomioon eri tekstilajeille ominaisen kielenkäytön ja sallia vapaammin esimerkiksi puhekielisten ilmaisujen käytön. Määrittelin kohdekielen mukaisuuden tutkimuksessani melko kaavamaisesti ja kirjakielen normien mukaisesti, mutta huomasin tutkimukseni edetessä tämänkaltaisen määritelmän aiheuttavan välillä hankaluuksia. Kuten Seilonen (2013: 30) sanoo, ”tavoiteltu kieli voi olla tekstilajeittain vaihtelevaa, joskus hyvin puhekielistäkin kirjoitusta”. Tutkimuksessani osa YKI-aineiston C-tason virheellisyyksistä johtuu nimenomaan puhekielen määrittelystä virheellisyydeksi, vaikka toisaalta kyseisen tason teksteissä on välillä osattu hienosti huomioida juuri tekstilajin vaikutus kielen virallisuuden tai tuttavallisuuden asteeseen. Onneksi tämänkaltaisia virheellisyyksiä ei kuitenkaan ollut niin paljon, että ne vaikuttaisivat tämänlaajuisessa aineistossa tutkimustuloksiin.

Tutkimukseni vastaa tutkimuskysymyksiini, mutta analyysi voisi olla huomattavasti syvempää. Varsinkin distribuution tarkastelu jää melko pintapuoliseksi. Kielloissa käytetty verbivalikoima kasvaa selvästi tasolta toiselle siirryttäessä. Samalla verbien käyttö muutenkin monipuolistuu. Tätä olisi kiinnostava tutkia tarkemmin: miten luettelemiani verbejä voisi luokitella, mikä on käytettyjen verbien frekvenssi suomen kielen taajuussanastoissa, millaisissa erilaisissa merkityksissä kyseisiä verbejä kielloissa käytetään jne..

Kiinnostavia jatkotutkimuksen kohteita olisi tarkastella, miten kielloista saamani tutkimustulokset suhteutuvat muiden kielenpiirteiden tutkimuksista saatuihin tuloksiin. Kun tuloksia on useasta eri piirteestä, taitotasojen kuvauksiin saadaan funktionaalisuuden lisäksi myös konkreettisia kuvauksia kielenpiirteiden kehityksestä. Käytännön ohjeiden luominen hyödyttäisi sekä opettajia että kielenoppijoita.

LÄHTEET

Aho, J. 1962: *Rautatie*. Porvoo.

Alila, J. 2012: *Mulla on ei aikaa: Olla-verbin käytön kehittyminen oppijan puheessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. - <https://jyx.jyu.fi/dsp/13.5.2014>

Avellan, G. A. 1853: *Om sättet att i Finska periodbyggnaden uttrycka negativa begrepp*. Suomi-kirja 1853. Helsinki 1854.

Becker, R. 1824: *Finsk grammatik*. Turku.

Collan, F. 1847: *Finsk språklära I*. Formläran. Helsinki.

Eurén, G. E. 1849: *Finsk språklära*. Turku.

EVK = *Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003*. Helsinki: WSOY.

Franceschina, F., Alanen, R., Huhta, A. & Martin, M. 2006: *A progress report on the CEFLING project*. Paper presented at SLATE Workshop, 1.-2. December 2006, Amsterdam.

Grönholm, M. 1993: Tempusten ja modusten käyttö toisen kielen kirjoittamisessa. - *Virittäjä* 97 (3) s. 410 – 420.

Grönholm, M. 2007: *PT-teoria ja negation oppiminen suomen kielessä toisena kielenä*. <http://arkisto.kasvatu.net/kasvatustieteenpaivat2007/Gronholmsuo.pdf>. 10.7.2014.

Hakulinen, A. & Karlsson, F. 1995: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hakulinen, L. 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. 1. painos 1941 / 1946. Helsinki: Otava.

Hirvonen, I. 2008: *S2-oppijoiden myöntömuotoiset imperfektit kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Suomen kieli. Kieli- ja käännöstieteiden laitos. - <http://tampub.uta.fi>. 30.8.2014.

Ikola, O. 1991: *Suomen kielen käsikirja*. Helsinki: Weilin+Göös.

James, C. 1998: *Errors in Language Learning and Use. Exploring Error Analysis*. Essex: Longman.

Juteini, J. 1818: *Finska språkets grammatik = Försök till utredande af finska språkets grammatik*. Viipuri.

Kaikkonen, P. 1994: *Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Kajander, M. 2013: *Suomen eksistentiaalilause toisen kielen oppimisen polulla*. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. - <https://jyx.jyu.fi/dsp/5.5.2014>

Kalliokoski, J. 1996: Puhe, kirjoitus, tekstilajin normit ja toisella kielellä kirjoittaminen. Teoksessa H. Ruuska & S.-M. Tuomi (toim.), *Monia baareja. Tiellä toimivaan kaksikielisyyteen*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 1996. Helsinki: Painorauma Oy s. 107 – 119.

Karlsson, F. 1983 a: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Juva: WSOY.

Karlsson, F. 1983 b: *Suomen peruskielioppi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kenttälä, M. 2007: *Kieli käyttöön – suomen kielen alkeisoppikirja*. Helsinki: Yliopistopaino.

Kuparinen, K. & Tapaninen, T. 2009: *Hyvin menee! 2 Suomea aikuisille*. Helsinki: Otava.

Martin, M. 2013: Sentences and clauses as complexity measures in second language writing: a segmentation experiment. In M. Järventausta & M. Pantermöller (eds.) *Finnische Sprache, Literatur und Kultur im deutschsprachigen Raum – Suomen kieli, kirjallisuus ja kulttuuri saksankielisellä alueella* (pp.185-198). Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica (85). Wiesbaden: Harrassowitz.

Martin, M., Mustonen, S., Reiman, N., Seilonen, M. 2010: On becoming an Independent User. Teoksessa I. Bartning, M. Martin and I. Wedder (toim.), *Communicative proficiency and linguistic development: intersections between SLA and language testing research*. Eurosla Monographs series 1. European Second Language Assosiation. Rome, Italy: Edisegno srl, 57-79. - <http://eurosla.org/monographs/EM01/EM01home.php> 5.5.2014

Miestamo, M. 2004: Suomen kieltoverbikonstruktio typologisessa valossa. - *Virittäjä*. Kotikielen seuran aikakauslehti. 3/2004 s. 364 – 388.

Nuutinen, O. 1983: Suomen opettaminen muunkielisille. Teoksessa R. Ruusuvuori (toim.) *Kielemme tuntemus: Näkökulmia suomen kielen tutkimukseen ja opetukseen*. ÄOL:n vuosikirja XXX. Helsinki: ÄOL.

Penttinen, K. 2010: *Voisitko apua? - Suomi toisena kielenä -oppijoiden sananmuodostustaitojen jäljillä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. - <https://jyx.jyu.fi/dps> 13.5.2014

Petraeus, E. 1649: *Linguae Finnicae brevis institutio*. Turku.

Pienemann, M. 1998: *Language Processing and Second Language Development: Processability Theory*. Studies in bilingualism vol. 15. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Puhakka, M. 2010: *”Sit se meni ja tuli hetken päästä takas” - verbit mennä ja tulla suomi toisena kielenä oppijoiden teksteissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. - <https://jyx.jyu.fi/dps> 13.5.2014

Puro, T. 2002: *Suomi toisena kielenä -aikuisoppijan verbien kehittyminen alkeiskurssilla*. Suomen kielen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos. - <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/.../tapuro.pdf?...1> 30.8.2014.

Renvall, K. 1840: *Finsk språklära, Enligt den rena Vest-Finska, i Bokspråk vanliga Dialekten*. Turku.

Savijärvi, I. 1965: *Kiellon ilmaisemisesta suomessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Suomen kielen laitos.

Savijärvi, I. 1977: *Itämerensuomalaisten kielten kieltoverbi*. Väitöstutkimus. Joensuun Korkeakoulun Julkaisuja. Sarja A No 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Savijärvi, I. 1984: Fakultatiivisten kieltöainesten ja kieltoverbin ellipsin suhteesta itämerensuomalaisissa kielissä. - *Virittäjä* 88 s. 145-161.

Strahlmann, J. 1816: *Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen*. St. Petersburg.

Seilonen, M. 2013: *Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa*. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. - [https://jyx.jyu.fi/dsp 13.5.2014](https://jyx.jyu.fi/dsp/13.5.2014)

Vhael, P. 1733: *Grammatika Fennica*. Turku.

VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. - <http://scripta.kotus.fi/visk> 23.4.2014.

Muikku-Werner, P. 2004: Taipuu, ei taivu – kieltolauseet suomenoppijan haasteena. - H. Sulkala & H. Laane-Kask (toim.), *VIRSU II. Suomi ja viro kohdekielinä*. Lähivertailuja 15. 24/2004 s. 110 – 128. Oulu: Suomen ja saamen kielen logopedian laitos, Oulun yliopisto.

Varis, K. 2010: *Ajanilmaukset Cefling-hankkeen koululaisaineistossa*. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, kielten laitos, suomen kieli. - <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201009302818> 5.5.2014

White, L. 2001: *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Neljäs, uudistettu painos. Helsinki: Finn Lectura.